

seçimde neşriyattan mahrum bulunuyoruz. Başka memleketlerde diploma sünçu muharrirler gayet açık, hattâ tecavüzkâr konuşuyor. Bizde tamamen aykırı birşey görüyorum. Her muharrir Hariciye Vekili gibi konuşuyor. Söylüyor, yazıyor. Niçin? Bizde tecavüzkâr olmasını Haleti ruhiyesini takviye etmek mecburiyetinde bulunduğumuz yaşlarının hakkı olan atılgnanlığı ve tabiati aşılıyahm ve onları

(Bıravo sesleri)
Hale, hudutlarımızın dışında hayatları zor telkini ile erimekte olan bir kısım Türk kütlesinin olduğunu bilelim. Onları tamamiye olmasa da yapmak mevkiinde olduğumuzu düşünerek neşriyatımızı ona göre tanzim edelim. Sonra başka bir mevzua işaret etmek istiyorum. O da biz bazan muharriyelerine, bazan soğuk kanlı tenkide, bazan da san'at kısmına geçerken ben falanın yalnız sağını beğeniyorum diye tutturuyor. Bu ve sol sapıtmalarına açıkça yer veriliyor, müsamaha gösteriliyor. Binaaleyh bu hususta fazla müsamaha gösterilmemesini, sağ ve sol muharriyelerinin önüne geçilmesi için tedbirler alınmasını rica ediyorum.

İbri Esat Siyavuşgil — Büyük bir ihtimamla hazırlanmış programın dikkat tarafı bence çocuklarımıza verilecek enstrüktif kitapların tanzim ve tesbit edilmiş olmasıdır. Fakat çocuk kitapları yalnız eğitici kitaplardan ibaret değildir. Bunun haricinde çocuğun terbiyesini teşvik edecek, muhayyilesini genişletmeğe hizmet edecek kitaplar da vardır.

Çocuklar, esasen bu kitapları diğer kitaplardan daha fazla okur. Bu kitapları söylemekle romanlardan bahsetmek istemiyorum. Halbuki raporda romanlıktan bahis yoktur. (Var var sesleri) Çünkü birçok çocukta aldaniyorlar. Bugün kendi kendimize soruyoruz; bir polis çocuğun eline verilmesi mümkün bir roman mıdır? Bunlar halletilmesi gereken meseleler değildir. Her yaşın kendine mahsus birtakım alâkaları, merakları, temayülleri vardır. Çocuk edebiyatı dediğimiz gruba giren kitaplar, çocuklara girerken bu hususta yazılmış eserler örnek alınmalıdır. Eğer çocukların esrarengiz şeylere temayülleri varsa, o temayüllere göre yazılan eserler de olmalıdır. Fakat bu eserler, onların inkişafına amil olacakları değil, dejenere etmeyecek normal mahiyette eserler bulunmalıdır. Çocuk romanı gayeye muvafık gelmiyebilir. Binaaleyh bunların da inkişafına icap etmektedir.

Fahri Tarık Us — Kifayeti müzakere kabul edildikten sonra konuşmaları söz vermemek lâzımdır.

Başkan — Daha evvel söz alan arkadaşlarımız vardır. Onlara söz vereceğim, başka vermiyeceğim.

Halit Fahri Ozansoy — Çocuklarımız için de bütün tedris usullerinde olduğu gibi mademki bir program tatbik etmek istiyoruz. Çocuklarımızın okuyacağı mecmuaları şu veya bu mecmua okunsun diye ayırmaktan ziyade çocuklarımız için çıkacak bütün mecmuaları muntazam bir program ve sistem dahilinde çocuklarımızın her türlü istifadelerini temin edecek tarzda çıkarılmasına itina etmek lâzımdır. Çocuklar üzerine neşriyat yapan mecmualar hiçbir inzibata tabi olmadan rasgele çocuk mecmuasının sahifelerini dolduruyorlar. Çünkü bunlar da okuyucularının çokluğu yüzünden çok satılmaktadır. Böyle çok satılmasına rağmen bazı mecmuaların da mürekkepleri ve sairesi çok bozuk olarak çıkmaktadır. Bu mecmuaların nefasetine de dikkat etmek lâzımdır. Hasılı çocuklarımız üzerinde çok dikkatle meşgul olan arkadaşların muayyen bir sistem dahilinde neşriyat yapmalarını ve bu neşriyatın ne suretle yapılması için hazırlanacak programdaki esasa göre her hafta veya her aylık mecmualar münderecatını bu suretle tasnif etmelerini bu suretle daha zarif ve Türk çocuğunu yükseltici bir mecmua ortaya koymalarını temenni ettik. Bir nokta daha, arkadaşlar, karikatür meselesini mevzuubahs ettiler. Münakaşaya girdiler. Mademki çok açık ve samimî olarak görüşüyoruz, söyleyelim. Birçok yerlerde birçok şikâyetler işittik. Bu gazeteler hiçbir meslekî haysiyet gözetmiyerek fıkralar yazmaktadır. Meselâ muallimler hakkında onun dalgınlığını, unutkanlığını ve sair hususatını alaylı bir surette yazmaktadırlar. Bu küçük sınıflarda muallime karşı olan hürmeti zail değil, alâkasızlık ta değil de lâübalilik tevhit ediyor. Hiçbir zaman bir mecmuaya şu veya bu şekilde fıkralar yazmayın denemez. Fakat bazı meslek sahipleri, bilhassa muallimlikle meşgul olanların talebeler yanındaki vaziyetlerinin nazarı dikkate alınmasını teklif ederim.

Sanober Tanyeri—Arkadaşlarım çok mühim bahislere temas ettiler. Zannediyorum ki çok çabuk geçiyoruz. Masal meselesi: Biliyoruz ki masal demek çocuklara bir mücadele sahnesi vermek demektir. Bu mücadele sahnesinde kuvvetle zayıf, haklı ile haksız mücadele edecek, neticede hak galip çıkacaktır. Bunu biliyoruz. Yahutta şimdi kuvvetle zayıf mücadelesini göstermek için ötedenberi padişah, şehzade rol oynamışlardı. Bunları kaldırdık. Bunların yerine kıralları koyacağız. Bunu da kaldırıncaya kuvvet mümessilleri olarak diktatörleri mi koyacağız. Masalarda bir fikri temsil etmek için misaller vermek lâzımdır.

reisi karikatür meselesidir ve çok mühimdir. Üzerinde kâfi derecede
Bir aile reisi sıfatile Refik İnce arkadaşımıza iştirak etmiş oldum.
aile reisinin kontrolü altındadır. Her mizah mecmuası eve
veya girmez. Günlük gazete ise her sabah kahvaltısından sonra
girer, bunda da titiz olmak mecburiyetinde olduğumuzu zannediyorum.

İsmail Hakkı Baltacıoğlu — Raporun istediğimiz kadar vazih
neticesinde bazı sui tefehhümler oldu. Esas itibariyle mecmuaları
haz ettisek bunun sebebi eser üzerinde durunca mecmuaları da
olarak almak lâzım geldi, tashih edilmek lâzımdır.

günleri deyince; bu da dikkatsizlikle oldu. Fakat ihtar üzerine
edildi.

Neşriyatın gayri ahlâkî mahiyetine gelince: Uzun müzakerelere sebe-
vermiştir. Bunun üzerinde bu kadar durmağa bile gelmez. Ancak
ahlâk kadar büyük bir değerle karşılaştığımız bir kıymet
ki o da san'atin hürriyetidir. Bir müstehcen hadisesi üzerinde
iyet matbuatının ve ilmî makamların gösterdiği çok yerinde
iyete şahit olduk; şimdiye kadar cumhuriyetimiz bedîf değere aynı
de hürmet besliyor. Bugünkü gazeteler, dünkü gazete değildir.
Vekilliği, gazetelerin kıraat kitabı gibi, tabiat kitapları gibi sınıf-
okunmasını teşvik etmektedir. Müfredat programında yeri vardır.
men de sınıfında talebelerine gazete ve mecmua okutmaktadır.
işlerde beraberiz. Bu hususta ne kadar çok temennide bulunursanız
nyonumuzun arzusunu o kadar teyit etmiş olursunuz. Karikatürler
de aynı şeyi arzedeceğim. Karikatürde de san'at bahsine hürmet
icabeder.

Bir arkadaşım köy çocuğu ile şehirli çocuğu için ayrı ayrı dil konu-
ması üzerinde söylediler. Ben böyle bir şey bilmiyorum. Aynı milletin
kukları ayrı ayrı dil değil aynı dili konuşurlar. Dil hunusunda ayrılık
az. Yalnız komisyon çocuk için ayrı bir kitap, ayrı bir eser tasavvur
Müfit olmak bakımından ve ihtiyaç bakımından. Mahallî ihtiyaçlara
sait olarak ayrılması gibi mevzularda ihtilâf, zihinlerdeki birliğe mâni
ğildir. Köylülük, şehirlilik mevzuubahs olamaz. Büyük harf yerine
yük punto demek daha doğru olur. Zaman mefhumuna gelince: Bu
yanı dikkattir. Üzerinde durulmalıdır. Size kusursuz bir şey getireme-
k. Af buyurunuz. Saat meselesine gelince: Bunu düşündük. Hattâ
atin tekâmülü hakkında yüzlerce mefhum düşünülebilir, ve elde edile-
tir. Komisyonlar program yapmakla mükellef değildir. İki üç gün

içinde ana hedefleri göstermektir. Sadece istikametlerin tayini ve temini-
dir. Sadece onu yaptık.

Osmanlı imparatorluğu ile cümhuriyetin mukayesesine gelince: Gerçi
bu nokta sarahaten mevzuubahs edilmedi. Programda Osmanlıya ait
asil eserlerin, insanî eserlerin mimarî gibi demode olmıyan eserler - şahsî
kanaatime göre zannederim ki arkadaşlarım da buna iştirak edeceklerdir
cümhuriyetin değerini göstermek için imparatorluğun karanlık günleri,
uçurumları bir kere gösterilecektir. Fakat cümhuriyet devrinin hizmetini
ispat etmek için imparatorluğun büyük eserlerinden de bahsetmelidir.
Biliyoruz ki 10 sene içerisinde bir kasabanın iklimi bile değişmiştir.
Yani müsbet bir şey anlatabilmek için daha iyileri ile de mukayese
etmekten korkmamalıdır.

Yine tekrar edeyim, değerli arkadaşlarımızın gösterdikleri teveccühe
teşekkür etmek için arkadaşlarım beni memur etmişlerdir. Huzurunuzda
arzu teşekkür ederim. (*Alkışlar*)

Başkan - Okunan gençlik ve çocuk neşriyatı raporunu diğerlerinde
olduğu gibi huzurunuzda söylenen fikirler ve serdedilen mülâhazalar
hesaba dahil olmak üzere kabul edenler.. Etmeyenler.. Kabul edilmiştir.

V.

Mükâfat, Yardım ve Propaganda Encümeni Raporu

İlk toplantı 2 Mayıs 1939 saat 14.30 da Halkevi Şark Salonunda
yapıldı. Reisliğe Dr. Hafız Cemal Lokman Hekim, raportörlüğe Behçet
Kemal Çağlar seçildi. Sayın Vekil Hasan Âli Yücel'in huzur ile yapılan
ilk içtimada Vekil encümenin üzerinde kararlara varacağı mesele hakkında
açış nutkunda kaydettiği esaslar dahilinde etraflı izahat verdi. Fikir
müdavelesi şeklinde cereyan eden ilk toplantıda aydınlanan ve üzerinde
durulan görüşler ve düşünüşler kaydedilerek başlıca üç mevzuumuzun
biri celseden üç celsede hal ve tesbitine karar verildi. Gelecek topolan-
tıları daha verimli ve pratik yapabilmek için Maarif Vekâleti Neşriyat
Müdürü Bay Faik Reşit Unat'tan da izahat alındı.

Müteakip toplantılarda encümen üyelerin düşüncelerini mezc ve telif
edip dilekleri de tetkik ettikten sonra umumiyetle neşriyat işinin ve
bilhassa mükâfat, yardım ve neşriyatı tanıtmaya meselelerinin kat'î ve
müsbet bir hal neticesine kavuşabilmesi için hayatî bir zaruret olarak
iki şeyi baştan tesbit etmeğe ve ana hal çaresi olarak teklif etmeğe
karar verdi:

1 — Geniş salâhiyeti müstakil bir neşriyat umum müdürlüğü ihdasına lüzum vardır. Ancak bu suretle bütün resmî teşekküllerin ve vekâletlerin neşriyat için ayırdıkları emeği ve parayı heba ve israf etmeden birbirinden haberi ve birbirile kaynaşmış olarak mahalline masruf kılabiliriz. Teklifin prensipi şudur: Vekâletler ve resmî müesseseler arasında bilhassa neşriyat işinde bir koordinasyona şiddetle ihtiyaç vardır. Ecnebi neşriyatın fiatini tanzim ve mürakabe, bu neşriyat ithalâtını kültür seviyesinin ihtiyaçlarına göre nizamlama işlerini yine böyle bir teşekkül ifa edebilecektir.

2 — Devletin yapacağı yardımı, vereceği direktifi ve üzerlerinden beklemek istemediği müzahareti tam verimli yapabilmesi için tâbi bayiler arasında bir teşkilâtlanmaya kat'i lüzum vardır. Bu birliğin gerek carî masraflarının gerekse doğrudan doğruya getirilmesi muvafık olacak kâğıt, makine vesair ihtiyaçlarının finanse edilmesi lâzımdır.

Bu iki teşekkül meydana geldiği daha vazih bir tabirle neşriyatımız birinci plânda bir devlet işi olup müstakil bir teşkilâta bağlandığı takdirde neşriyat meselelerinin halli için ilk adım atılmış olacak, ileri görülen bütün çare ve usüller kolaylıkla tatbik mevkiine konulabilecektir. Aksi takdirde bütün temennilerin kâğıtta kalması Türkiye Cumhuriyetini hakikaten ele alınmış birçok işlerde görülen feyiz ve inkişafının neşriyatımızda daha uzun bir müddet gecikmesi mukadderdir.

Aşağıdaki düşünce ve tekliflerimizi bunların tahakkukuna muvafık düşünce ve teklifler olarak kaydediyoruz.

Mükâfat meselesi:

1 — Mükâfatın talî bir tedbir olarak kalmaması memlekette hakikaten bir yazı ve baskı hamlesi uyandırabilmesi için bu işe mühim bir yekûnun tahsisi lâzımdır. Bunu temin için de neşriyat işine para veya kadro ayırmış müesseselerin ilân, propaganda ve neşriyat tahsisatının yüzde beşini mükâfat hissesi olarak ayırması ve bu işi tertipliyecek teşekkülün emrine vermesi en muvafık tetbir olacaktır.

2 — Mükâfatı, eser üzerine bütün memleket okuyucularının alâkasını kekebilecek ve parasından fazla temin edeceği alâka ve şöhetle cazip olacak bir hale sokabilmek için ana şart jüri heyetinin hakikaten salâhiyetli, ehliyetli ve bütün memleketçe hükmüne itibar ve hürmet edilmesidir. Her vazedilecek mükâfat için Maarif Vekâletinin, Üniversitenin serin mevzuu ile ilgili diğer vekâlet ve teşekküllerin mütehassıslarile mütâhhas ve kifayetleri şüphe götürmeyeceği memleket güzidelerinin teşkil edeceği jüriler kurulmalıdır.

3 — Mükâfat nakdî ve manevî olarak ikiye ayrılabilir. Nakdî mükâfatta esas mükâfat verileni hakikaten tatmin edebilecek ve buna hak kazanmak için hakikî bir heves ve şevk uyandırabilecek bir miktarda olmasıdır. Bu itibarla telifte bin beş yüz, tercüme sekiz yüz ve tabî nefasetinde beş yüz liradan aşağı olmamalıdır ki mükâfat denmeğe değsin.

Mükâfatın verilebilmesi için ilk şart kitabın inkılâp ve rejimimize uygun bulunması, müellif, mütercim ve tabiin Türk olmasıdır.

Telif mükâfatı her yıl edebî, içtimaî eserlerle müsbet ilim eserlerinin her üçünden

a) Ya mevzuu, ya tahlil ve terkibi veyahut ekspozesi itibarile yeni ve orijinal olmak suretile hakikaten telif addedilebilecek ve beynelmilel ölçülerle bir değer taşıyabilecek olanlardan en çok beğenilen birer tanesine.

b) Nüfusumuzun büyük ekseriyetini teşkil etmesi ve başka dillerdeki kitaplardan faydalanmaması itibarile bilhassa halkın ve köylünün kültürel seviyesini yükseltmeğe ve onlar tarafından anlaşılıp sevilmeğe değerli görülenlerden en iyi birer tanesine olmak üzere altı esere verilecektir.

Tercüme mükâfatı bu üç neviden, mümkün olduğu takdirde kendi dilinden tercüme edilmiş olması ilk tercih şartı sayılarak ayrılacak eserlerden en muvaffak olmuş birer tanesine olmak üzere her yıl üç esere verilecektir.

Tabî nefaseti mükâfatı her yıl inkılâp ve rejimimize uygun olmak kaydı tabiatile mahfuz kalarak münderecatı ne olursa olsun o sene içinde çıkmış kitaplardan tab'ı en mükemmel ve nefis olan bir esere verilecektir.

4 — Bu mükâfatlarla müvazi olarak aynı tahsisat ve fasıldan zaman zaman memleket kütüphanesinde eksikliğini hissettiğimiz mevzularda eserlerin yazılmasına önayak olmak için birincisine verilecek para için (1000) liradan aşağı olmamak üzere müsabakalar tertip olunmalıdır.

5 — Müteaddit ciltlerden mürekkep ve memleket harsı namına daima istifade ve iftiharî mucip olabilecek seri halindeki millî ve orijinal eserleri basan tâbi ve müelliflere jüri haklarıyla münasip mükâfat verilmelidir.

6 — Manevî mükâfat ve müsabakaların ayların haricinde neşriyat hayatındaki canlılığı, Devlet müzaheret ve alâkasını devam ettirmek için her mevzudan muhtelif eserler resmî ve salâhiyetli bir tenkidin alâka ve takdirini ifade eder mahiyette madalya veya takdirnameler vermekten ibarettir. Bir yıl içinde birden fazla eseri takdirname veya madalya alan yazıcılara ayrıca nakdî mükâfat verilmelidir.

Yardım meselesi :

1 — Kitapçılar kitaba yapılacak yardım, birkaç yüz nüshasını almak şeklinde olursa ne de olsa talî ve dağınık bir yardım olacaktır. Asıl işin esası ve hedefi kitap basanları terfih etmek, onların devamlı kazançlarına amiller aramak olmalıdır.

Bu hususun temini ve neşriyat işlerinin düzenlenmesi için baştan işaret ettiğimiz gibi kitapçılığın teşkilâtlandırılması zarurîdir. Maarif Vekâletinin de bir tâbi ve bayi sıfatile iştirak edeceği bir birlik kurmak ve bugünkü asıl kazançlı kitap işi olan mektep kitapları basım ve satışını bu birliğe fiat ve tabıda Vekâletin tanzim ve mürakabesi makûs kalmak şartile devretmek doğru olacaktır.

Tâbilerin Maarif Vekâletinin kefaletile malî müesseselerden kredi alması temin edilmelidir.

Kitap basılacak kâğıdın gazete, mecmua kâğıdı gibi hattâ ondan evvel gümrük muafiyetinden istifade etmesi esas olmalıdır.

Kitapçılara sevkıyat işinde kolaylık ve ucuzluk göstermek kitap talebini artırmak bakımından en müessir yardım olacaktır. Bütün kitapların mektep kitapları gibi kilosu beş kuruştan posta sevkıyatı temin olunmalıdır. Sevkiyatta taahhüt ücretlerinin altı kuruştan iki kuruşa indirilmesi ve tediye muamelelerde paket başına beş kuruş yerine bir kuruş bulunması muvafık olur. Hariç memleketlere sevkedilecek neşriyatın sevk fiatinde yapılacak tenzilât geniş kari kütleleri kazanmamıza sebep olacaktır.

Mecmuaların ve bilhassa meslekî olanlarının himayesi için obone olunması esas tutulmakla beraber resmî müesseselerce verilecek ilânların bunlara da gönderilmesi terfihlerine medar olacaktır. Mecmua ilânlarına yapıştırılacak pulların kaldırılması da uygun olur.

Müellif ve muharrirlerin, yazı ve basım işini meslek edinmiş yurtdışların çalışmıyacak hale geldikleri zaman Devletten ve aralarındaki teşekküllerden esaslı ve devamlı yardımlar görmesi temin olunmalıdır.

Matbuat kanunu ile gazetecilere verilen seyahat hak ve kolaylıklarının yazı işini meslek edinmiş olanların hepsine teşmili ve bu müzaharetlerin şimul ve hududunun tevsiî doğru olur.

Devlet Matbaası neşriyatından satışa çıkarılacak kitaplardan, hususî müesseselerin yaptığı gibi satıcıya yüzde otuz bırakmak satıcının kazançlarından ziyade kitabın sürümü için lüzumlu bir tedbir olacaktır.

2 — Neşriyatı himaye için para ayırmakta olan bütün resmî müesseselerin bu yardımlarını birinci maddede teklif edilen salâhiyetli ve

Birinci Türk Neşriyat Kongresi

müstakil neşriyat teşekkülü tarafından müşterek bir esas dahiline sarf ve temsil edilmelidir.

Yardımlar her müracaat vukuunda değil de altı ayda bir bu müddet zarfındaki neşriyattan aynı mevzu ve maksatla yazılmış kitaplar arasında yapılmış bir mukayese ve tefrik neticesinde hakikaten himaye edilmeğe değer eserlere tahsis olunmalı, en faydalılar ve değerliler birinci plâna alınmalıdır. Altı ayda bir himaye gören kitaplar alındığı miktarla birlikte resmî gazete vasıtasile ilân olunmalıdır. Her tetkik edilen kitabın niçin alındığı veya alınmadığı müracaat sahibine esaslı bir esbabı mucibe ile bildirilmelidir.

Kitap tetkik işinin sistemi ve esaslı olabilmesi için kitap başına bir tetkik ücreti verilmesi ve tetkik edenden sarıh ve vazih bir rapor alınması şart olmalıdır.

Encümenimiz Maarif Vekâleti'nin kitap mübayaa fiyatlarının kifayetsiz görmüştür. Yardımın hakikaten bir mana ifade edip bir fayda temin edilmesi için Vekâletin tesbit ettiği formülle hesaplanan maliyet fiatine hiç olmazsa yüzde elli ilâvesile fiyat tesbit olunmalıdır ve iki bin baskının maliyet fiatının hiç olmazsa yüzde otuzunu karşılayacak bir yekûn tutacak miktarda alınmalıdır.

Propaganda meselesi:

Neşriyatı tanıtmaya işinin ilk plânda şümüllü, nizamlı ve emniyetli bir sevk, satış ve yayma meselesi olduğu fikri üzerinde duran Encümenimiz bu cihetleri diğer alâkalı Encümenlerin etrafına tesbit edeceğini düşünerek burada sadece neşriyatı tanıtmaya yukarıdaki şartları haiz bir yayma ve satma işine bağlı olduğunu ehemmiyetle kayıt ve tasrih etmekle iktifa etmiştir.

Neşriyatı tanıtmaya işinde,

- 1 — Gazete ve mecmualardan,
- 2 — Daimî bir tenkit mecmuasından,
- 3 — Radyodan,
- 4 — Sergilerden,
- 5 — Değerli eserler etrafında alâka uyandırmak itibarile mükâfat, musabaka, himaye veya alınmasını tavsiye ve tamim şeklinde Devlet tedbirlerinden,
- 6 — Konferanslardan,
- 7 — Sinemalardan,
- 8 — Katalog ve ilânlardan faydalanılabilir.

Gazete ve mecmualardan istifade : Gazete ve mecmualarımızın kitap ilânları için diğer ilânlara alınan fiatin nısfı raddesinde tenzilâtı bir tarife kabul etmesi kendilerinden memleketin irfan hayatı namına rica edilmelidir. Her gazete ve mecmuanın bir bibliyoğrafya sütunu ihdas etmesi bugünkü kitaptan bahsetme yazılarını daha geniş ve daha kaliteli yapmasına tavassut olunmalıdır. Devletçe gönderilecek eser takdim notlarını gazeteler de itinalı yerlere konulması ayrıca ricaya değer.

Daimî bir tenkit.mecmuası : Memleketimizde neşriyat hakkında sarih ve dürüst hükümler verebilecek, eseri alehtlak ve üstünkörü medih ve zem etmeği değil tahlil ve tenkidi esas tutacak, her tarafa dağılması temin edilecek bir mecmuanın neşrine şiddetle lüzum vardır. Memleketimizde çıkmış hiçbir kitap hakkında indî olmıyan ve memleket okuyucularınca muteber sayılabilecek tenkitlere hemen hiç rastgelinmemiştir diyebiliriz. Neşriyatın kalitesinde ve yazarların yetişmesinde başlıca nâzım olan bu tenkit işine mutlak surette esash bir çare düşünmek mevkiindeyiz.

Radyodan istifade : Muayyen günlerde rolü sırf kitap ismi saymaktan ibaret olmıyan, bahsettiği kitaplar etrafında hakikaten alâka uyandırabilir şekilde bir cerbeze ve vukufu konuşan hatipler tarafından (kitaba dair konuşmalar) tertip olunmalıdır. Yeni neşriyattan alâkayı çekecek ve merakı uyandıracak parçalar intihabile bunlar iyi ve tabii sesli spikerler tarafından okutulmalıdır. Gerek üzerinde konuşulacak, gerek içinde parçalar seçilecek kitap ve mecmualar birinci maddede zikrettiğimiz salâhiyetli teşekkülün tetkikından geçmeli, şahşî kanaat ve sempatilerin mahsulü olmamalıdır.

Sergilerde faydalanma : Her yıl Neşriyat Kongresinin açılma günü olan 2 Mayıstan başlamak üzere birçok ileri garp memleketlerinde yapıldığı gibi bir kitap haftası tesis olunması ve hafta içinde bütün memlekette neşriyat etrafında bir alâka ve sevgi havasının uyandırılması, bu hafta zarfında açık bulundurulmak üzere bir yıllık neşriyatı bir arada satışa çıkaracak sergiler tertibi en güzel propaganda vesilesi olacaktır. Sergi tertibini yalnız büyük şehirlerde değil her şehirde ve hattâ kasabada yapmak esası gözetilmeli, bu hususta zaten vazifesi bu şekilde sergiler tertip etmek olan Halkevleri, müze ve sergi şubelerinden de faydalanılmalıdır. Ayrıca bu sene Cümhuriyet Halk Partisinin düşünmüş olduğu gibi tren ve kamyonlarda seyyar sergiler tertip edip memleketin en uzak köşelerine kadar neşriyatımızın o muhitlerde tutunup sürüm yapabilecek olanları götürülüp teşhir olunmalı dağıtılmalı ve satılmalıdır.

Birinci Türk Neşriyat Kongresi

Bu hususta Münakale Vekâletinin azamî kolaylık göstermesi temin edilmelidir. Trenlerdeki seyyar sergiler için Maarif Vekâletinin veya birinci maddede zikredilen teşekkülün emrinde sergi vagonları bulundurulması muvafık olacaktır.

Konferanslardan faydalanma: Memleketin her tarafından neşriyata alâka temin edecek konferanslar, kitap kontürandüleri, neşriyata dair mübahase ve münakaşalar tertip olunmalıdır. Bazı Halkevleri ayın muayyen günlerinde kitap geceleri yapmağı ve bu toplantılarda o ay içinde gelenlerin okuduğı kitaplardan beğendiklerinin mevzu etrafında alâka çekecek izahlarda bulunmasını esas koymuşlardı. Çok güzel neticeler vermesi pekâlâ mümkün olan bu kitap gecelerinin bütün Halkevlerine; bütün cemiyetlere ve okullara tavsiyesi muvafık olur.

Sinemadan faydalanma: Mükâfat, takdirname, veya madalya alan eserlerin tenkit mecmuasında veya diğerk gazete ve mecmuaların bibliyografya sütunlarında müşterek bir takdire mazhar olmuş olanların isimlerini ve hattâ kısaca mevzularını veren cazip dövizlerin resimle ve fotoğrafla izahların sinema reklâm ve havadis filimleri arasında gösterilmesi taammüm etmelidir. Bu filimlerin öğretici filimler gibi her türlü resimden istisna edilmesi ve film alma tertibatı olan resmî müesseseler tarafından maliyet fiatine hazırlanması temin olunmalıdır.

Hususî müesseseler tarafından olduğu kadar devlet tarafından da sık sık kitabı teşvik, beğenilen neşriyatı takdim edici kataloglar ve duvar ilânları tertip edilmeli ve bunların hususî müesseseler tarafından yapılanları da dahil olmak üzere afiş resimlerinden muaf tutulmaları esas olmalıdır. Kitap fihristlerinin (katalogların) pula tâbi tutulması ve gazete ücretile sevk olunması lâzımdır.

Kitap satıcısını teşvik ve himaye işi de propağandanın en mühim unsurlarındandır. Yurdun her köşesinde kitap ve gazete satan, kitap ve gazete satışını hakikaten meslek edinmiş, bu işin esnafı olmuş kimse ve müesseselerin yaratılmasına birinci plânda ehemmiyet vermek lâzımdır. Bu müesseselerin kazanç vergisinden muaf tutulması ve bilhassa kitap satıcısı olmiyan yerlerde her yeni açılan kitapçı dükkânının birkaç sene müddetle vergilerden muaf tutulması gibi müessir tedbir ve teşviklere ihtiyaç vardır.

Genç nesildeki okuma zevkını, kitap sevgisini uyandırıp beslemek maksadile mükâfat tevzi sisteminin ihyası muvafık olur.

Umumiyetle yılbaşı hediyelerinin kitaptan olması esası bütün memlekette mümkün vasıtalarla telkin edilmelidir.

Mekteplerde tediye kabiliyeti olan talebeyi ayda bir kuruş gibi ehemmiyetsiz bir kitap parası teberruuna tâbi tutulmalı bu suretle birikecek paralarda sınıf kütüphaneleri kurarak kitapların makbuz mukabilinde muayyen bir müddet için talebe evlerine götürülebilmesi de temin edilmelidir.

Umumiyetle hastanelerde, vapurlarda, doktor ve dişçi, avukat ilâh. birer küçük kütüphane yapılması esas itibarile mecburî tutulmalıdır.

İstasyon büfelerinde kitap satış şubesi bulunması mecburiyeti kira mukavelelerinde tasrih edilmelidir.

Seyyar kitapçılar esaslı kontrola tâbi tutulmakla beraber vergiden muaf kılınmalıdır.

Vilâyetlerden köylere varıncaya kadar halk okuma odaları açılması için mahallî bütçelere tahsisat konması temin edilmelidir.

Her kahve ve gazinoda bir kitap dolabı bulundurulması ve bunun yeni neşriyatla beslenir olması belediyede şart koşulmalıdır.

Halkta okuma ihtiyacı baş göstermiştir. Anadoludan geçen tirenlere gazete ve kitap diye el uzatanlar gün geçtikçe artmaktadır. Halka seveceği ve anlayacağı kitapları vermek okumayı teşvikte göz önünde tutulacak en mühim noktadır.

Yazıcıların «okunmuyor ki» diye dudak bükecekleri zaman geçmektedir. Halka hitap edebilen neşriyat yeni teşkilâtla tatmin edici bir miktarda satılmağa namzettir. Satıcılar bu hususta kendilerine düşen vazifeyi tesbit etmek mevkiindedirler.

Her resmî makam ve müessesenin, müntesiplerinin uzun vadeli tak-sitlerle yapacakları kitap mübayaalarında tediye kolaylaştıracak ve satıcılara teminat verebilecek tedbirler itihaz etmesi kabul olunmalıdır.

Neşriyatın tanıtılması için her çareye baş vurmamak lâzımdır. Bütün neşriyatın bir sembolü olarak kitap kelimesini kullanacak olursak - ki yukarıdaki bütün tekliflerimizde ekseriyetle bu mana mündemiçtir - eski dinlerin taassubundan daha üstün ve daha makul bir taassup ve ısrarla biz kitapsız olmanın maneviyatsız olmaktan düşüncesiz ve duygusuz olmaktan ruh ve vicdan huzurunu hazırlamamış olmaktan farksız olduğunu kaydediyor ve kitabın millî mukaddesatımız arasında daima birinci plânda yer bulmasını bu memlekette vazife ve mes'uliyet almış her insanın kafasında her zaman okumanın ve okutmanın ana meslek olarak yaşamasını diliyoruz.

Halit Fahri Ozansoy — Bir nokta vardır. Kitaplar için yapılacak yardım bahsi sırasında Cümhuriyet Rejimine uygun olarak yazılan kitaplar

deniyor. Zaten bütün kitaplar rejime uygundur. Binaenaleyh bu kelimenin manası anlaşılamiyor. Çünkü yazılan kitaplar ilmî de olur, edebi de olur. Kimisi mevzu olarak deniz aşkını alır. Bu kelimenin manasını bu sebepten dolayı anliyamadım.

Sonra meslekî mecmualardan bahsolunuyor. Mecmualar arasında edebî ve millî mecmualarda vardır ki bunlar meslekî değildir, kültüre hizmet ederler. Bir de gençlik mecmuaları vardır. Bu mecmualar da bahsettikleri zümreye dahil midir?

Radyo ile yapılacak kitap propagandası çok arzu edilir bir şeydir. Sık sık ta yapılmalıdır. Kitapla beraber güzel neşriyat ve şiirden bahsetmelidir. Radyo da güzel şiir okuyabilenler tarafından bir de ayrıca okuma seansı ayrılmasını tavsiye ederim.

Ahmet Halit Yaşaroğlu — Arkadaşlar, encümenin kararları okunurken adeta ağladım. Çünkü bu kadar güzel sözleri ilk defa işitiyorum. Biz zavallı tâbi ve naşirler şimdiye kadar müteaddit vesilelerle hücum maruz kalırken encümenin güzel kararları bizi iftiharın hududu haricine çıkarmıştır ve adeta kendimizden geçirmiştir. (*Alkışlar*) Bu münasebetle kıymetli encümenin ve raportörün yazdıkları mazbatadan anlıyorum ki bu doğrudan doğruya kitapçıya aittir. Binaenaleyh kitapçı arkadaşlarımız namına huzurunuzda kendilerine sonsuz teşekkürü vazife bilirim. İyi basılmış bir kitaba 500 lira kadar mükâfat verin diyorlar. Fakat bunun nereye verileceğini tasrih etmiyorlar. Adeta kitapçıya gibi bir mana çıkıyor. Bu mükâfatın yarısının kitapçıya ait olmasını temenni ederim. Hattâ daha ileri giderek söylüyeyim ki kitapçıya değil hepsinin matbaacıya ait olmasını temenni ederim. Matbaacıların iyi iş çıkarması için samimî olarak bu mükâfatın onlara tahsis edilmesine taraftarım.

Yine encümen sanki bizim ağzımızdan söylüyor gibi rüyalarımızı, hülyalarımızı naklediyor. Sanki beraber konuşmuş gibi. Posta ücretlerinden bahsettiler. Demin Ahmet İhsan Tokgöz hocamız posta ücretinin Avrupa'ya nazaran bizde ucuz olduğunu söyledi. Bu münasebetle matbuattan öğrendiğim bir havadisi size arz edeyim: Fransız Meclisi Meb'usana, memleket dahilinde kitap sevkının parasız yapılmasına dair bir kanun teklifi verilmiştir. Milyonlarca kitap satılan Fransada böyle bir tedbir düşünülürken bizim memleketimizde 15 kuruş posta ücreti almıyor. Gazetelerden alınan 5 kuruş dahi fazladır. Bu pahalılık kitap sürümüne engel olmaktadır. Kitabın posta ücreti beş, gazetelerin yüz paraya inmelidir. Vilâyetlerimizden bir kütüphane sahibi kitap sipariş vereceği zaman iki tane istiyor. Bunu satayım tekrar alırım diyor. Çünkü bu kadar

para verip getirecek ve satamadığı takdirde yine bir hayli posta ücreti vermek suretile iade edeceğini düşünmektedir. Posta ücreti ucuz olursa o iki tane istese daha ben 15 tane gönderirim. Belki satılmayanların iadesi için posta masraflarını da deruhte eder ve bir fedakârlık yapabilirim. Bu işle Maarif Vekilimizin bilhassa alâkadar olmalarını temenni ederim.

Memleket haricinde öbek öbek Türklüğe ve ana vatana karşı tahassür duyanlara ucuz vasita ile kitap sevketmemiz zarurîdir. Bazan görüyorum ki, Suriyeden. Kıbrıstan veyahut diğer memleketlerden kitap almak istiyen ve kitap arıyan kitapçılara kolaylık göstermek ve posta ile ucuz sevketmenin çok müessir olacağı şüphesizdir. Muhterem Vekilimizin de buna kanaat getirdiğini ümit ediyorum. Komisyona tekrar teşekkür eder ve her istediğinin bilâ kaydü şart yapılmasını teklif ederim. (*Alkışlar*)

Nefi Korurek — Muhterem Halit Bey posta ücretlerine temas ettiler. Posta ücretleri meselesi yalnız dahilî değil millî hudutlarımız haricine de şamildir. Hariçten bir kimse kitap almak istediği zaman memleketimize kadar geliyor ve bu şekli daha ucuz buluyor, alıp götürüyor. Orada bulunan bir kitapçı götürdüğü kitaplar satıldıktan sonra posta tekrar getirtmek cesaretini gösteremiyor. Bu şu demektir ki millî hudutlarımız haricinde yaşayanları kültürümüzden mahrum ediyoruz. Memleketimiz dahilinde ecnebî muhitler misyonerlere yüz binlerce, milyonlarca lira sarfederken biz, bizden uzak milletdaşlarımıza bigâne kalıyoruz. (*Müzakere kâfi sesleri*).

Başkan — Müzakarenin kifayetini teklif ediyorlar. Reye koyacağım. Müzakereyi kâfi görenler lütfen el kaldırsınlar... Görmiyenler... Müzakere kâfi görülmüştür. Fakat usulümüz veçhile bu tekliften evvel söz alanların hakkı bakidir.

Nurettin Artam — Raporda ve arkadaşlarımızın temas ettikleri noktalarda matbuaların nefaseti için ve kitapçıları teşvik noktai nazarından ikramiyeler konuyor. Bunlar çok doğru ve yerindedir. Yalnız bu arada tutulmuş gibi görünen ve hiç bahsedilmeyen bir şey vardır. Bir kitapçının kâğıdının kilosunu, paketinin üzerine yapıştıracağı pulu ve onun teknik meseleleriyle en ufak detaylarını hesaplıyan bu rapor içerisinde muharririn, müellifin ve mütercimle tâbiin birbirilerine karşı alacakları vaziyeti tanzime matuf hiçbir hüküm yoktur. Bunu raporun kusuru veya noksanı gibi göstermekten ziyade şunu arz etmek istiyorum: Muharriri, müellifi raporda yazıldığı gibi, hali acizde, kendisine yardım edilmesi lâzım gelen bir adam menzelesine düşürmemelidir.

İkinci bir nokta daha var; matbuat müntesiplerine, tenzilâtli bilet almak için verilen bir vesika vardır. Bu bilet kendi cebinde matbuata mensup olduğuna dair resmî hüviyet cüzdanı taşıyan herkese teşmil edilmelidir. Bu esas kabul edilirse matbuata mensup olduğuna dair hüviyet cüzdanı taşıyan herkes bu tenzilâtli biletlerden istifade edecektir.

Sonra teşkil edilmesi temenni edilen, kitap ve tenkit mecmualarının şimdiye kadar görüldüğü veçhile çok resmîyet arzeder bir şekilde olmasını, Amerikalıların son zamanlarda ve İngilizlerin de halen çıkarmakta oldukları kitap mecmuaları tarzında teşkilini, cazip olmaları noktasından, tercih ederim. (*Muvafık sesleri*).

Mecdi Sayman — Mükâfat ve propaganda encümeni de neşriyat ve dilek encümenleri gibi koordinasyon meselesine temas etmiştir. Tabii bugün için resmî dairelerdeki neşriyat mevzuubahstir.

Yavuz arkadaşımız bizim raporumuz okunurken bunun neşriyat raporunun okunmasına talikını istemişti. Müsaade ederseniz o da görüşülsün. (*O geçti sesleri*). Daha reye konmadığı için görüşülebilir.

İkincisi, mükâfat encümeni daha ileri giderek adeta bir teklif vücade getirmiştir. İşin mes'uliyetini üzerine almış devlet memurları bulunup ta fikirleri alınmış değildir. Onun için daha ziyade prensip üzerinde karar verilirse daha iyi olur.

Eecümen azasından Refik Temrenin verdiği raporun burada okunmasına lüzum yoktur. Makama takdim ediyorum. Raporda Maarif Vekilliğine bağlı bir neşriyat enstitüsü ihdası isteniliyor.

Nurullah Ataç — Bugünkü müzakere mükâfat havası içinde geçiyor. Bu usulün muharrirleri çoğaltacağı söylendi ve mükâfatın hangi edibe verileceği de tebarüz ettirildi. Hakikaten mükâfat verilmek âdeti kalkmıştır. Zannediyorum ki bunun tekrar ihdasına, çocuklarda okuma hevesinin yayılması için, bir mecburiyet vardır. Birçok evlere roman girmiyor. Baba ve ana buna mani oluyor Çocuk roman okuyacağına ders kitabı okusun deniyor. Fakat Maarif Vekilliği tarafından verilen ve mektep müdürünün mührünü taşıyan bir kitap olursa her halde baba ve ana da bunu çocuklarına seve seve okutacaktır.

Bu itibarla mekteplerde mükâfat usulünün yeniden tesisini ve çocuklara edebî roman ve hikâyelerin verilmesini teklif ediyorum. (*Muvafık sesleri, alkışlar*).

Reşat Şemsettin Sırer — Mükâfat ve propaganda encümeninin raporunda bir nokta vardır. Bunun üzerinde söz söyleyen ve kitapta rejimimize,

millî mukaddesatımıza bağılı olmak noktasına itiraz eden Halit Fahriye-
cevaben diyebilirim ki, bugüne kadar cenneti Türk ufukları dışında
gösteren, Türk gençliğini lirizme, reybiye sevk eden kitaplar çıkmıştır ve
çıkılmaktadır. Binaenaleyh bunlar bizi bu vadide mütehassis olmağa ve
hassasiyete sevk etmeğe sebep olan bir vakiyadır. Bu hassasiyet ve
taassubu çok görmemelidir. Büyük eserlerde san'atkârın şuurulu heyecan-
asabiyeti ve hassasiyeti gibi insanîyet telâkkisi istikametinde yeni bir
Türk milleti halketmek istiyen ve insanîyete yeni bir eser getirmek istiyen
neslimizin de hassas ve müteassıp olması lâzımdır. (*Çak doğru sesleri*)

Binaenaleyh raporda bu kayıt kalacaktır ve bu kayıt muta olacaktır.
(*Bravo sesleri, alkışlar*)

Sabahattin Ali — Mükâfat mes'elesinden bahsedildi. Muayyen bir
müddet zarfında muayyen eserler içinden en güzelini seçip ona mükâfat
verilmesi veya vücade getirilmesi büyük emeklere muhtaç olduğu halde
mahdut bir zümre için yazılan eserlere yardım edilmesi gayet tabiidir.

Fakat muvaffakiyetini kari kütlesinin rağbetine medyun olan edebî
san'at eserlerinin Maarif Vekâleti veya fırka veya herhangi bir müesse-
senin yardımına muhtaç vaziyette gösterilmesine benzeniz taraftar değılim.

Bir muharrir eserini yazarken ancak bir tek şeyi düşünmelidir.
Halkın istediğini yazmak, halka iyi eser vermek ve yazdığı eserin kalitesi
yüksek olmak. Şunun bunun yardımını düşünerek eser yazılacak olursa
inkışafını istediğimiz yüksek kalitede tahrir elemanlarını meydana getir-
meğe imkân olmadığı gibi bilâkis aczin tenevvüüne meydan verilmiş olur.

Sonra Maarif Vekâleti kendi birçok müesseseleri için eser satın
almağa muhtaçtır. Fakat bunların satın alınmasında hâkim olan zihniyet
Maarif Vekâletine lüzumu oluşu zihniyeti olmalıdır. Muharrir sadakaya
muhtaç bir adam şeklinden çıkarılmalıdır. Kari ile muharrir doğrudan
doğruya temesa getirilmeli ve ortadaki bayi duvarları yıkılmalıdır. Bayiler
kaldırılmalı, aradaki fark doğrudan doğruya muharrir kütlesine terkedil-
melidir. Sun'î enjeksiyonlarla muharriri yaşatmağa çalışmanın kat'iyyen
doğru olmadığı kanaatindeyim.

Sonra mecmua satan, Maarif Vekâletile muayyen bazı devair ve
müessesattan başka alıcısı olmıyan mecmualara yardım etmek te
benzenizçe hiç doğru değildir. Bu nevi yardımlarla yaşıyan mecmuanın
yaşamaktansa yaşamaması daha hayırlı olacaktır. Bu nevi yardımlarla
sun'î şekilde yaşıyan mecmuaları yaşatmaktansa yardımı kesmek, bunu
halkın zevkına bırakmak daha doğru olur. San'at mecmualarının ancak

halkın rağbetile yaşamasına meydan vermek için yardım yapılmaması lüzumuna kaniim.

Etem Menemencioğlu — Bilmiyorum, söyleyeceğim mevzuun haricinde midir? Neşriyat kongresinde yalnız memlekette intişar eden kitaplar ve eserler hakkında görüşülüyor. Öyle zannediyorum ki, gençliğin içinde yabancı dilleri iyi bilen pek çok kimseler yetişmiştir. Şayanı şükrandır, onların bildikleri dillerde millî kültürümüze ait bir makale veya broşür neşrederlerse maddî veya manevî yardımdan uzak tutulacaklar mıdır? Buna dair raporda hiçbir kayıt yoktur ve bilhasa bazı genç evlâtlarımızın ateşli bir surette sevdikleri gibi bilhassa sulh yolunda Türk milletinin nekadar büyük bir kıymet teşkil ettiğini belirtecek eserlerin neşredilmesi acaba mükâfata değer mahiyette değil midir?

İzzet Melih Devrim — Muhterem arkadaşlar; yardım ve mükâfat hususları çok tekerrür etti ve bir tevzii mükâfat havası hâsıl oldu. Bunun için bendeniz de muharrir, şair ve edipten bahsetmek istiyorum. Çünkü doğrudan doğruya telif ile meşgul olan ve edip denilen adamın derdi ile diğerlerinin derdi arasında büyük, çok fark vardır. Bu adamın derdi her yerde ve her zaman büyüktür, arkadaşlar. Edebî eserler her yerde çok güç satılıyor ve bundan dolayıdır ki, her devlet edibe, şaire yardım etmiştir.

Aziz arkadaşım Sabahattin Âlinin mütaleasına ben iştirak etmiyeceğim. Fikir adamı, şair, muharrir yardımdan müstağni değildir, bilâkis yardıma muhtaçtır. Çünkü onun sattığı meta ihtiyacı mübremeden değildir. Fransızlar şöyle derler: Lüzumsuz, fakat elzem. Burada bir tezat mevcuttur. İnsanlar ekmezsiz, susuz yaşiyamaz. Fakat edebî eserler olmadan da yaşiyabilir. Çünkü bunlar ruhî gıdalardır. Ölçülere, hesaplara girmiyor veyahut pek güç giriyor. Bizde muharrirler sendikası diye birşey yoktur. Fransada bile - ki Fransız edebiyatı en güzel devresini üç asır evvel yaşamıştır - sendikalar ancak yüz sene evvel kurulabilmiştir ve ancak bugün bir dereceye kadar müsmir olabilmiştir. O halde bu vaziyet içinde müellif, muharrir, şair, edip, hakikaten devletin yardımına muhtaçtır.

Encümen raporunda kemali şükranla görüyoruz ki, mükâfatlar tevzi edilmek suretile bir yardım yapılacaktır. Bu mükâfat diğerlerine olduğu gibi, telif edilmiş eserler hakkında da var mıdır? Bu cihet tasrih edilmiştir. Teklif edilen bu 1500 liralık mükâfat hangi esere verilecektir? Bendeniz diyorum ki, mükâfat tasrih edilsin. Meselâ senenin en güzel romanına, en güzel şiirine, en güzel hikâyesine, en güzel tenkit eserine,

Özel edebî mecmuasına verilsin. Bu suretle zümre zümre, kategori kategori tasnif edilsin. Söyliyeceklerim bunlardan ibarettir. Bu suretle bir baharın derdini de dinlemiş olduk.

Behçet Kemal Çağlar — Encümen raporu hakkındaki noktaları cevaplar vermeğe çalışacağım.

İlk defa bazı arkadaşlarımızın, bilhassa Ahmet Halit Yaşaroğlu arkadaşımızın gösterdiği teveccühe çok teşekkür ederiz.

Ahmet Halit arkadaşımız ve diğer bir arkadaşımız posta ücreti bahsine temas buyurdular, Bu, encümenimizi sevindirmiştir. Çünkü bu bahsinin tekrar bir daha ehemmiyetle huzurumuzda mevzuubahs edilmesi ve tekrar tekrar zapta geçmesi meselesi ehemmiyetle mütenasiptir. Biz de aynı arzuları besliyoruz.

Rejime uygun olması tabirinin lüzumsuz olduğunu ileri süren arkadaşlarımız bir heyecanla cevap veren arkadaşımıza teşekkür ederim, saygılarımla sunarım. Bu bahis tamamen aydınlanmış bulunuyor. Arkadaşlar biz kitapçı adamlarıdır. Bize her şeyden evvel iman lâzımdır. Bu imanı sarsacak herhangi birşeyin ne kadar güzel olursa olsun memleketimizde yer almaz. Kısaca bir hatıraya işaret edeceğim: Diyarbakırda Şeyh İsmail Kadîr ve oğlu asılıyordu. Oğlu dedi ki, biz evlâdı resulüz. Bizi bu millet zeval bulur. Bir genç yüzbâşı cevap verdi. İnkılâba hiyanet eden evlâdı resul değil, resulün kendisi de olsa asarız.

Mesele budur.

Müelliflerin unutulmuş olması bahsine gelince: Bu bahiste 11 mükâfat almış oluyoruz. Bunlardan bir tanesi tabii veya matbaacıya, on tanesi de müellif veya mütercimedir. Yani matbaaya onda bir hisse ayırıyoruz. Bu da tabii takviye için değil, müellifi huzura sevk etmek içindir. Çünkü bizler kötü baskıdan, tashihsiz baskıdan şikâyet ederiz. Müelliflerin bu plânda olduğunu, kitapçıların da müttefikân işaret edeceklerine bu hususta bizimle beraber olduklarını tasriha lüzum görmem. Tenkit mecmuasını cazip bir şekilde neşretmek, elbette güzel bir şeydir. Yalnız müteşep olmamak ve mizaha kaçmamak şartile.

Mecdi Sayman arkadaşımıza cevap vereyim: Bay Vekilin de ilk toplantılarında işaret buyurdıkları veçhile, burada iş'ari bir şekilde meselelerimizi halledeceğiz. Binaenaleyh herhangi bir teklifin makul oluşu birkaç encümenin aynı meseleye işaret atmasıyla tebarüz eder. Bunun için de encümenlerin toplanıp bunları bir rapor halinde bildirmeleri lâzımdır. Yoksa her encümen ayrı ayrı bir iş hakkında rapor yazarsa bundan doğacak müşkülâtı burada söylemeğe lüzum görmem.

Nurullah Ataç arkadaşımız, tevzii mükâfat meselesi bizim de teklifimizdir ve raporumuzda mevcuttur, buyurdular Edebî romanların Maarif Vekâleti vasıtasile telebe evlerine girmesi müvafıktır. Zaten makbuz mukabilinde evlere kitap göndermek kaydın de bu da ehemmiyetle yer tutar. Sabahattin Ali arkadaşımızın fikrine gelince; burada yersiz bir gurur görüyoruz. Hiçbir muharririn partiye ve Maarif Vekâletine müracaat etmediği vaki olmamıştır ve kendisi de müracaat edenler arasındadır.

Sabahattin Ali — Ben hiçbir zaman böyle bir müracaatte bulunmadım.

Behcet Kemal Çağlar (Devamla) — Bulundunuz, ben iyi biliyorum.

Sabahattin Ali — Hayır, yalan söylüyorsunuz. Ben böyle bir müracaatte bulunmadım.

Başkan — Burada şahsiyet mevzuubahs olamaz.

Behcet Kemal Çağlar — Zaten biz raporumuzda mükâfatı hiçbir suretle yardım için koymadık. Bilâkis takdir ve teşvik için koyduk. Himayeye gelince; hiçbir eseri, müracaat vukubulmaksızın hiçbir müessesese alıp ta kendi deposuna koyamaz. Tabiidir ki üstatlar bundan hariçtirler. Onları tebrik ve takdir ederiz. Fakat heyeti umumiyei düşünelim. Sonra bir eserin bir müesseseye gitmesi fena birşey değildir, bilâkis bir şerefti. Çünkü en ehemmiyetli yerlere gidiyor ve en ehemmiyetli kütüpanelere konuyor. Binaenaleyh bu şekilde varit olmuş birşey yoktur. Mecmuaları sun'î şekilde yaşatmak için raporumuzda hiçbir kayıt yoktur. Demin bir arkadaşımız meslekî mecmuaların unutulduğunu söylemişti. Bilhassa meslekî mecmualara tek tek abone olmaktansa beğenip tahsisat kifayet ettiği miktarda aradan seçilerek alınmasını daha müvafık gördük.

Sayın Profesör Menemencioğlunun Türk muharrirlerin ecnebi lisanslarda neşrettirdiği kitaplara prim verilmiyecek midir, yolundaki kayıtlarına encümenimiz de şükranla iştirak eder. Biz de diyoruz ki, muhakkak temin edilmelidir.

Türk davasını cihana yaymak bakımından biz bu telif ve tercümenin üstün bir yer alacağına kani bulunuyorum.

İzzet Melih Bey arkadaşımızın muharrirlerin derdine temasını gayet doğru bulduk, Mükâfat meselesinde raporumuzda telif işine de temas etmiş bulunuyoruz. Yalnız serahat bulunmadığı için aflatını rica edeceğim. Mazur görsünler. Bunu müsadenizle izah edeyim; terciye temasatmak kabilinden olmasın diye muharrirlerin kıymetleri hakkında birşey yazmağa lüzum görmedik. Hiç şüphe yoktur ki kıymetleri çok yüksektir.

Bu mükâfatlar tamamen musarrahtır. Mükâfat üç kısma ayrılmıştır. Birinci yetleri sırasile değil, basitlerden gidiyoruz. Evvelâ tabî nefaseti olan vardır. Münderecatı ne olursa olsun senenin tabî nefsi olan bu mükâfat verilecektir. Telif edenlerden edebî, içtimai ve müesseseler diye üç kısma ayırıyoruz. Bu, resmî müesseselerin kabul ettiği tasniftir. Edebî eserleri de ikiye ayırıyoruz. Birincisi hakikaten takdir edilebilecek kaliteyi haiz olan beynelmilel ölçüde bir kıymeti olan ikincisi de nüfusumuzun ekseri yetini teşkil eden ve asıl tenkid müntaça olan halkı ve köylüyü irşat edecek eser temini mesele için Tercüme de böyledir. Edebî tercüme, içtimai tercümenin en iyisine nispet ilimlere ait tercümelere birer mükâfat... böylelikle on olur. Bu itibarın nefasetine etti onbir, maruzatım bundan ibarettir. (Alkışlar)

Tarık Us — Komisyonun izahatı üzerine bir usul soracağım: Gerek devlet gerek hükümetin aldığı eserler acaba yalnız satın alan müesseselerin kütüpanelerine ait bir eksikliği doldurmak için mi, yoksa muhtesiran yardım için mi alınıyor?

Başkan — Bu sual partiye veya Maarif Vekâletine teveccüh eder. Bu itibarla raportörün cevap vermeğe salâhiyeti yoktur. Müsaada buyduğum suale ben cevap vereceğim. Ancak kifayeti müzakere hakkında ihtiyac var. Ondan evvel söz istemiş olan arkadaşlara söz verdim. Bu mesele konuşulurken Ozansoyun adı geçti. Benim ettiğim müsaada dolayisile yerindeki kımıldanmalarından anlıyorum ki söz istiyor. Bu aksine söz verirsem sizin bana verdiğiniz salâhiyeti tecavüz edeceğim. Bu için Ozansoyun müdafaasını ben yapacağım. Burada bu arkadaşın istediği hiçbir zaman rejimimize muhalif neşriyatın himayesi olmaz ve bu, kemsenin aklına gelmez. Çünkü kendisi inkılâpçı bir Türk devrimi ve bir Türk muharriridir. Yazılarile zaten bunun aksine kani deliliği anlaşılmıştır. Bu hususu eserleriyle de ispat etmiştir. Şu halde burada bir yanlış anlayış vardır. Bunun zıddını söylemeğe imkân yoktur.

Sonra Sabahattin Ali arkadaşımız da ben fırkaya müracaat etmemi diyor, öteki müracat etti diyor. Bu Behçet Kamalle aralarında bir şeydir. Kongreyi alâkadar etmez. Gitsinler, partiye, vekâlete müracaatlar ve meseleyi aralarında halletsinler.

Burası fikir yeridir, her şey söylenebilir. Arkadaşlar bu sözleri ben için söylüyorum, bu arkadaşlar demesin ki ben kendilerine söz vermiyorum. (Bravo sesleri, alkışlar)

On dakika sonra toplanmak üzere celseyi tatil ediyorum.

Kapanma saati: 17,55

ÜÇÜNCÜ CELSE

AÇILMA SAATI: 18,05

Başkan: Maarif Vekili Hasan - Âli Yücel.

Kâtipler: Tahsin Demiray, Behçet Kemal Çağlar.

Başkan — Celseyi açıyorum. Neşriyat ve propaganda encümeninin raporunu okutacağım.

Sadrettin Celâl Antel — Bundan evvelki okunan raporun heyeti umumiyesi reye arzedilmemiştir, zannedirim.

Başkan — Evet, bundan evvelki celsenin sonunda okunan mükâfat ve yardım ve propaganda işleri encümeninin raporunu diğerlerinde olduğu gibi dermeyan edilen mülâhazalar dahil olmak üzere raporu reynize arzediyorum. Kabul edenler... Lütfen ellerini kaldırsınlar... Kabul edilmiştir.

Sadrettin Celâl Antel — Bazı mülâhazalar vardır ki bizim tezimizle tezat teşkil ediyor, bunları da mı kabul etmiş oluyoruz.

Başkan — Esasen diğerlerinde yaptığımız gibi burada söylenen mülâhazalar, tenkitler nazarı dikkate alınacaktır. Biz bunları an prensip kabul ediyoruz. Fakat bunları harfi harfine kabul etmiş olmuyuz. Onun için raporda mevzuubahs olan şeyler üzerinde tabii tenkitler olacaktır, cevaplar verilecektir. Onları ayrı ayrı nazarı dikkate alacağız.

Şimdi neşriyat ve programı encümeni raporunu okutuyorum.

VI

Neşriyat ve Programı Encümeninin Raporu

Neşriyat işini programlaştırmak ve millî kültürümüzü alâkadar eden bu büyük işi, imkânların en geniş nisbetinde tahakkuk ettirmek yollarını programı araştırmak vazifesini alan kongremiz neşriyat encümenine şu vazifeleri vermiştir:

1) Resmî ve hususî neşir teşekküllerinin sermaye ve kuvvetlerini azamî verimi temin etmek üzere teksif ederek işbirliği etmelerini.

Umumî Toplantı

yollarının araştırılması ve esasa göre umumî bir neşriyat programı hazırlanması,

2) Halk için yapılması lâzımgelen neşriyat için yıllara ayrılmış bir program vücade getirilmesi,

3) Yazma ve basma eski kitaplarımızdan yeniden neşri icap edenlerin tesbiti,

4) Ansiklopedi ve müracaat kitapları vücade getirmek için yapılması lâzımgelen hazırlıklar ve işler.

Encümenimiz, ruzaamesine dahil olan işleri üç kısımda mütalea ve müzakere etmiştir:

1) Basılacak kitapların nevilerini ayırma,

2) Bu neşir işinin programlaştırılması için istinat edilecek esasları araştırma,

3) B programı tahakkuk ettirmek için devlet elindeki vasıtaların çalışmasını ve bu vasıtalarla hususî sermayenin işbirliği yapabilmesi çarelerini düşünme.

Neşriyatın nevileri:

Encümenimiz programa girecek neşriyatı şu nevilere ayırmıştır:

I. — Lûgat ve Ansiklopediler,

II. Yüksek mekteplerin tedrisat kitapları ve yüksek ihtisasa ait ilim, san'at ve teknik kitaplarla monoğrafiler,

III. Halk için neşriyat,

IV. Köy için neşriyat,

V. Çocuk ve gençlik encümeninin istediği neşriyat,

VI. Tercümesi alâkalı encümenince istenen eserler,

VII. Eski harflerle basılı ve el yazması kitaplar.

I. Lûgat ve ansiklopedi:

Lûgat kitabı ihtiyacı üzerinde duran Encümenimiz, her şeyden önce türkçe lûgatler hazırlanması lüzumuna kani olmuştur; bu lûgatler şunlardır:

1) Lise kültürüne dahil kelimeleri ihtiva eden bir türkçe lûgat,

2) Osmanlı edebiyatında kullanılan kelimeleri ve mazmunların mukabillerini ve tariflerini ihtiva edecek diğer bir lûgat,

3) Dil Kurumunca büyük bir «Türk Lûgati» hazırlanacağı kadar ihtiyacımızı temin edecek olan rahmetli Hüseyin Kâzım'ın lûgatinin tamamlanması.

Bunlardan maada ilimlerin mevzularını ihtiva eden ansiklopedik lûgatlere ihtiyacımız vardır. Encümenimiz hukuk ilmini yayma kurumunun hukuk kamusu için hazırlandığını ve bazı mütefekkirlerimizin de bu cinsten kamuslardan bazılarını hazırlamakta olduklarını öğrenmiş ve bunların hazırlanmasına ve basımına yardım edilmesi ve diğer ilimlere ait kamusların da hazırlanması için lâzımgelen tertibatın alınması işinin programa konmasına karar vermiştir.

Yabancı dillerden lûgatler :

Yaşayan kültür dillerinden dilimize lûgat kitapları yapmak kültür hayatımızın belli başlı dileklerinden birisidir: Birinci plânda fransızca ingilizce ve almanca ve onu takiben münasebette bulunduğumuz diğer milletlerin dillerine ait lûgat kitaplarına ihtiyacımız muhakkaktır. Vakiâ bu dillerin bir kısmına ait lûgatler mevcuttur, fakat bu lûgatlerden bazıları çok eksiktir; bugünkü ihtiyacımıza uygun gelmemektedir. Bir kısmı da pahalıdır; ihtiyacımızı temin edecek ve ucuza mal olacak şekilde bu lûgatlerin yaptırılması işinin programa ithali Encümenimizce muvafık görülmüştür.

İlmî tetkikler için çok lâzım olan lâtince ve eski yunancadan türkçe birer lûgatin de hazırlanması lüzumlu görülmüştür.

Ansiklopedi :

Cümhuriyet Devletinin Türk kültürüne yapacağı hizmetlerin en meşkûrlarından birisi olacak olan, millî ansiklopediye ihtiyacımızı gözönüne alan encümenimiz, bu hususta hazırlıklara geçilmesi hususunu Maarif Vekâletinden ehemmiyetle temenniyi muvafık görmüştür.

Fransa'da, eski Maarif Nazırı Domonzi'nin başkanlığında çıkarılmakta ve muhtelif ilim branşlarına ait olarak ayrı ayrı kitaplar halinde neşrolunmakta bulunan ansiklopedinin de dilimize çevrilmesinin faydalı olacağı bir örnek olarak Encümenimiz üyelerinden bir kısmı tarafından hatırlatılmıştır.

II. Yüksek mektep tedrisat kitapları ve yüksek ihtisasa ait ilim, san'at ve teknik kitaplarile monografiler :

Üniversite ve yüksek mekteplerin tedrisat kitaplarının basılması işi programın esaslı bir maddesidir, bu eserlerin neşrine devam olunmalıdır.

Millî kültürü inkişaf ettirecek ilim kitaplarının da neşri, programımızın esaslı bir kısmını teşkil eder.

III. Halk neşriyatı:

Halk için neşriyat mevzuu üzerinde konuşmalar yapan Encümenimiz, memleketin hususiyet ve ihtiyaçlarını gözönüne alarak, önümüzdeki beş yıllık devre için bu neşriyatı iki kısımda mütalea etmeyi muvafık bulmuş ve bu bahsi halk için neşriyat ve köy için neşriyat, diye ikiye ayırmıştır.

Halk neşriyatı işinin başında, bugün azçok tahsil görmüş vatandaşlar için, muasır ilmî ve teknik bilgileri vülgarize etmek suretile hazırlanacak eserlerin neşri düşünülmüştür. Bu neşriyat mevzuları itibarile şu kısımlara ayrılabilir:

1 — Kullandığımız, istifade ettiğimiz teknik ve medenî vasıtalara ait kitaplar ve risaleler,

2 — İçtimai müesseselerin mahiyetleri ve gördükleri vâzifeler hakkında kitaplar ve risaleler,

3 — Gündelik bir gazeteyi anlıyarak okumayı temin edecek şekilde tarih ve coğrafya bilgilerine ait eserler,

4 — San'at zevkını inkişaf ettirmek ve Türk san'atini tanıtmak ve sevdirmek maksadile nefis Türk eserlerinin kısa izahları ile resimlerini ihtiva edecek risaleler ve kitaplar,

5 — Evidaresi tekniğine ve sıhhat kaidelerine ait eserler,

6 — Edebî zevkı inkişaf ettirecek ve ahlâkî seviyeyi yükseltecek mahiyette eserler:

Bu eserler için tercümeyle müracaat edileceği gibi şimdiye kadar folklor malzemesi olarak toplanılan ve hattâ neşrolunan masal ve hikâyelerimiz içinden bir çoklarının, ufak birer tadil ile cihanşümül şöhrete sahip yabancı hikâyecilerin masal ve hikâyelerine muadil ve hattâ üstün bir kıymet kazanabilecekleri Üniversite raporunda kaydolunmaktadır. Halk neşriyatı meyanında, türlü kanunların vatandaşlara tahmil ettiği vazife ve tekâlifin mahiyetleri ve bunların lüzum ve zaruretleri hakkında halkın tenviri, meselâ vergi ödeme terbiyesi üzerinde müessir olacak neşriyatın bu cümleden olarak mütalea edilmesi Kongreye iştirak eden Maliye Vekâleti mümessilinin raporunda zikredilmiştir. Bu cins kitaplar programda yer almalıdır.

Halk neşriyatı için, Amerikan ve Alman literatüründe mevcut serilerden herhangi birisi meselâ Almanca Sammlung Göschén ve yahut Natur und Geist külliyatlarından birisi örnek olarak alınabilir.

Örnek olarak kabul edilecek eserler, memleketimiz kariininin alâkasını en iyi çekecek bir şekilde adapte edilmeli ve müstakil kitaplar halinde neşrolunmalıdır.

Halk neşriyatı meyanında millî tarihe, millî mefahire, Türk İnkılâbının esaslarına ve feyizlerine ait neşriyat geniş ölçüde yer almalıdır. Tiyatro neşriyatı ve filmcilik bu bakımlardan en kuvvetli halk neşriyatı mevzuları olarak gözönünde bulundurulmalıdır.

IV. Köy için neşriyat:

Memleketimizin şartlarına göre, köy neşriyatına ayrı bir hususiyet vermek lüzumu aşikârdır, manevî verimini görebilmek için her şeyden önce büyük bir sabır ve sebat istiyen köy neşriyatı muhtelif bakımlardan idare olunmalıdır:

1) Okuma yazma bilmiyenleri gözle aydınlatmak:

Duvar levhaları vasıtasile ümmî vatandaşlara rejim bilgisi ve sağlık bilgisi vermek,

Öğretici filimler vasıtasile rejimin memlekete getirdiği iyilikleri dururmak, ideal köy tipi, sağlık bilgileri ve faydalı istihsal yolları öğretmek.

Köy için hususî radyo neşriyatı: Köylünün iş zamanları ile yatma zamanı arasında ayarlanacak hususî neşriyat çok fayda verecektir, radyomuzu dinlemek arzusu köylerimizde uyanmış bulunmaktadır. Köylere girmekte olan gramofondan istifade suretile, millî şarkılar, öğütler ve türlü mevzulara göre hazırlanmış plâklar yaptırılarak köylüyü aydınlatmak.

Köyde okuma bilmiyenleri iç ve dış vukuattan haberdar edebilmek için yalnız hareketli resimlerle tertip edilecek duvar gazeteleri neşretmek.

Köyde okuma zevkını uyandırıp devam ettirecek neşriyat:

Türküler, destanlar, hikâyeler, romanlar da neşir programına girer. Bunların halk ve köy vokabülerine sadık kalınarak yazılması muvafıktır.

Örnek olarak Basic - English hatırlatılır.

Köy için, yurtbilgisi, vatandaşın haklarını ve vecibelerini anlatan ve köy kanununun tahmil ettiği vazifeleri gösteren ve köy kalkınmasını hazırlıyacak muhtelif broşürlerde hazırlanarak tevzi olunmalıdır.

Köylünün bizzat okuyabilmesi için kolay okunur ve iri harflerle basılacak ve fotoğraf ve resimleri ihtiva edecek bir duvar gazetesi ihdasile her ay köylere gönderilmesi ve köy meydanlarına veya odalarına astırılması işi de mütalea edilmelidir.

V. Çocuk ve Gençlik Encümeninin istediği neşriyat:

Bu neşriyatın ne gibi eserler olacağı, hususî komisyonunun raporunda heyeti umumiyeye arz olunmuştur. Bu eserlerin neşrinin de programa ithali lüzumu tabiidir.

VI. Tercümesi, Tercüme Encümenince istenen eserler :

Bu neşriyatın da alâkalı encümen raporunda gösterildiği şekilde beş yıllık programa konması iktiza eder.

VII. Eski harflerle basılı ve el yazması kitaplar :

Eski harflerle basılı olan veya el yazması kitapların Türk harflerile basılması işi neşir programının ehemmiyetli bir maddesini teşkil eder. Hangi nevi eserlerin yeni harflerle basılması lâzımgeleceğini düşünen encümenimiz, mütehasıs müesseselerin verdiği listeleri gözden geçirmiş ve şu prensipleri kabul etmiştir :

Tarih eserleri :

Tarihî eserler hakkında Türk Tarih Kurumunun listesini ikiye ayırmak muvafık görülmüştür :

a) Türk harflerile yeniden basılacak türkçe eserler,
b) Arap ve farisî dillerinden naklen tabedilecek eserler,
1) Türk harflerile bastırılacak tarih eserleri yeni devreden başlayarak kronolojik sıra ile Türk Tarihinin kaynaklarına gitmeli ve bu işe ait eski harflerle yazılı eserlerin Türk harflerile basılması işi programa konmalıdır. Tarih Kurumunun listesinde yazılı sefaretnamelerle ıslahat lâyhalarının tab'ı da programda yer almalıdır.

2) Bunları müteakıp Tarih Kurumunun listesindeki biyografik eserler basmalıdır; bu eserler basılırken içlerindeki yanlışlıklar ve noksanlar işaret ve tashih edilmelidir.

3) Bu listenin bu seriler dışında kalan diğer eserleri de bundan sonra basılmalıdır.

b) Arap ve farisî dillerinden naklen basılacak eserler listesine geçince, Tarih Kurumunun da bu hususta düşündüğü şekil yerinde görülmüştür: Bu 98 eserin "Türk Tarihini alâkadar eden kısımlarının ayırt edilerek basılması," prensipi münasiptir.

Dile ait eserler :

Dil Kurumunun göndermiş olduğu 26 büyük sayfalık altı cetvelde bunların «Türk harflerile neşri uygun görülen dil ve edebiyata ait eserler» olduğu kaydolunmuş ise de bu listenin Kurumca yeniden gözden geçirilerek Türk harflerile basılmalarının ve lüzumu müstaceliyetlerinin tesbiti lâzımgelmektedir. Bu suretle alınacak yeni liste ancak programa esas olabilecektir.

Ankara Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi :

Türk edebiyatının ilk devirlerinin birinci derecede san'at değeri olan ve umumî kültür içinde yer alan edebî eserlerini Türk harflerile basmak için Ankara Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi listesi, İstanbul Üniversitesinin listesile birlikte tetkik olunmalıdır. Bu listede 109 eser olduğundan neşriyat programının şamil olacağı yıl sayısına bu eserleri taksim etmek lâzımdır.

Bağlı listede adı geçen eserlerden maada bugün aramızda bulunmayan tanzimattan sonraki edebî şahsiyetlerimizin eserlerinden bazılarının külliyat halinde ve bazılarının da seçilecek parçaların basılması programa girmelidir.

İstanbul Üniversitesi listesi :

1. Türk harflerile yeniden tab'ı lâzımgelen eserlere ait olmak üzere İstanbul Üniversitesinin muhtelif fakülteleri tarafından hazırlanmış listeler, diğer teşekküllerden gelen listelerle tevhit edilmeli ve bu listedeki eserler daha evvel tesbit edilen sıra dahilinde ve aynı usullere tâbi tutularak neşredilmelidir.

2. Ayrıca Büyük Millet Meclisi müzakere zabıtlarından Türk harflerile basılı olmayan kısmın basılması programda yer almalıdır.

3. İstanbul Üniversitesi tarafından yapılan teklifler arasında; tafsilâtı tesbit edilmiş bulunduğu şekillerde (Arşiv Neşriyatı) yapmak işi, Türk tarihinin kaynaklarına ait neşriyat arasında birinci derecede ehemmiyetli bir iş telâkki olunmalıdır.

El yazmasile olan eserlerin herşeyden önce kataloğu basılmalıdır. Dil ve tarihe taallük eden kısımların katalogları hazırlanmış olduğuna göre bunların hemen basılması, diğer eserlerin de kataloglarının yapılması Encümenin lüzumlu gürdüğü işlerdendir. Mevcut faydalı kitapların münderecatlarının tafsilâtlı bir katalogunun yapıp basılmasının programa ithali heyetimizce uygun görülmüştür.

Eski harfli eserlerin tab'ında gözetilecek umumî mülâhazalar :

Bu eserlerin tab'ında aşağıdaki noktaların nazarı dikkate alınması Encümenimizce zarurî görülmüştür.

Eski yazma ve basma kitapların tabıları esnasında mukayeseli metin tetkikleri yapılarak ve hususî harf ve işaret kabulü suretile ilmî transkripsiyon usullerile, ve bazılarının aynı zamanda faksimile olarak basıl-

ması lâzımdır. Hele metinlerin dahili ve harici tenkitlerini yapacak ve filolojik tahliller ve ilmi not ve izahlarla metni tamamlayıp kıymetlendircek mütehasıs zevatın veya ilmi heyetlerin bu tabırlara nezareti zaruridir.

Lisanî ve edebî tetkik mevzuu olmaktan ziyade, tarihî kaynak mahiyetinde olan eserlerin münderecatının kısmen tay, kısmen ihtisar ve kısmen de lisanının sadeleştirilmesi suretile tab'ı caizdir.

Neşir programının yapılmasındaki esaslar :

Neşir programına dahil olan eserlerin tahakkuku için şöyle bir tefrik yapılmalıdır :

a) Maarif Vekâletinin tap ve neşirini programlaştırarak meşgul olacağı kısım.

b) Maarif Vekâletine veya diğcr vilâyetlere bağı yüksek tahsil müesseselerinin vazife ve mes'uliyetine bırakılarak onlar tarafından programlaştırılacak kısım.

c) Diğcr vekâlet ve müesseselerin programlaştırarak tahakkuk ettirecekleri kısımlar.

Maarif Vekâletinin tap ve neşirini programlaştıracağı kısımlar şunlardır :

- 1 — Lûgatler ve ansiklopedi,
- 2 — Halk ve köy neşriyatı,
- 3 — Yazma ve basma eski eserlerin yeni harflerle basılması,
- 4 — Yazma ve eski harflerle basma eserlerin arşivlerinin kataloglarının neşri.

Maarif Vekâletine veya diğcr vekâletlere bağı yüksek tahsil müesseselerine vazife olarak verilecek ve onların mes'ul tutulacağı kısım şunlardır :

Yüksek mektepler tedrisat kitapları, ilim, san'at ve tekniğe ait eserler ve monografiler.

Birinci kısmın teferruatlı program ve plâni vekâlet, diğcr kısmın teferruatlı program ve plâni bu müesseselerin mümessilleri tarafından müştereken hazırlanmalıdır. Bu program ve plânlara göre, sarfı icap eden tahsisat taayyün ettikten sonra; heryıl temin olunabilecek miktar şu nisbet üzerinden işin tahakkukuna harcanmalıdır.

Birinci Türk Neşriyat Kongresi

İlim, san'at ve tekniğe ait eserler ve tercümeleler	% 35
Çocuk ve gençlik eserleri	% 20
Halk ve köy neşriyatı	% 30
Eski yazma ve basma neşriyat	% 15
	<hr/>
	% 100

Basımı programa dahil olan eserlerin bir kısmı diğer vekâletlerin vazifeleri meyanındadır. Vekâletlerin salâhiyettar mümessilleri tarafından toplanacak heyet beş yıl içinde bu programdan ne kısmının tahakkuk ettirebileceklerini tesbit eylemeli ve bu işler de onlara bırakılmalıdır.

Hususî sermaye ile devlet müesseselerinin işbirliği :

Programın biran evvel tahakkuku için hususî sermaye ile devlet sermayesinin işbirliği yapmasını heyetimiz uygun görmektedir, bu hususta kararlaştırılan prensip şudur :

1. Maarif Vekâleti veya yüksek tahsil müesseseleri neşriyat programı mucibince naşirlere bastıracağı kitapların bir listesini heryıl başında yapacak ve bu eserleri mevcut naşirlere mütesaviyen ve kitapların sürümü nisbetlerini de hesaphıyarak dağıtacaktır; Vekâlet, bu dağıtma işinde programın sarsıntısız bir surette tahakkukunu temin için işi verdiği naşirin neşir kudretini de gözönünde tutacaktır. Naşirlerin bu kitapları Maarif Vekâletinin tesbit edeceği şartlar dahilinde basmalarına mukabil, önceden kararlaştırılacak bir miktarda onlardan kitap satın alacaktır.

2. Maarif Vekâleti, büyükçe eserlerin basımı işinde, arzu eden bütün naşirler ve müelliflerle işbirliği yaparak baskı masrafına, tesbit edeceği şartlar dahilinde iştirak edebilmelidir.

Bütün bu işlerin teferruatlı programının yapılması ve tahakkuk ettirilmesi Maarif Vekâletinin alâkadar dairesinin takviyesini icap edeceği kanaatindeyiz.

Türk kültür hayatında büyük bir şevk uyandıracak olan bu mesainin, Cümhuriyet Hükûmeti tarafından tam bir muvaffakiyetle başarılacağına kani bulunan encümenimiz; bu hayırlı hamle ile İnönü devrinin büyük bir irfan kalkınması ile açılacağına inanarak yukardaki mütaleaları umumî heyete arzeder.

Orhan Şahin Gökyay — Eski harflerle basılmış veya yazılmış olan eserlerin bir kısmı tayyedilerek bir kısmının bu günkü dilimize göre yazılması bence muvafık değildir. Çünkü dikkat edilerek basılan eserlerde

vardır. İhtisar maksadile bir kısmı tayyedilerek basılacak bir kaynak lâzımgelir. Aynı ayrı iki kişi tarafından yazılan eserlerdeki fark pek barizdir. Hattâ ayrı ayrı zamanlarda bir yazar tarafından yazılan eserler arasında da çok farklar görüyorum. Bu farklarla Türk edebiyatına ana kaynak olacak eserlerin ilmi değeri düşmesi, ondan sonra da bu eserlerin mütehasşıs lar tarafından neşredilecek eserlerin bilhassa bugünkü dile çevrilmesi daha ziyade zararlıdır. Diğer taraftan bu cins eserlerin bugünkü harflerle neşrinin büyük fayda olması gerektir. Bu cins eserlerden istifade edecek okuyucu muayyendir. Biz umumun istifadesini düşünüyöruz. Cilt-lerimizin yeni dile çevrilerek basılması hangi kısım halkın istifadesi için düşünülerek ihtiyar edilecek masraflardır. Bunlar ilim alemine büyük hizmettir. İhtiyar ettikleri usuller başkadır. Meselâ bizim Tarih Kurumu eski tarihî eserleri, fotoğrafla bastırmakta ve teksir ettirmektedir. Okuyucuları okuyacaklar, mütehasşıs, âlim kimselerdir. Eski harfleri okuyamıyorsa tetkikatını tamik için öğrenmeğe mecburdurlar.

Fahrettin Halil Onan — Arkadaşlar, eski eserlerimizden istifade etmekteyiz. Buna göre onları yeniden yeni harflerimizle basımında Frenkleş-tirilmiştir. Bizim mütehasşıslardan kendi dillerine eser çevirirken çok defa yaptıkları yanlışlıkları görüyoruz. Bu usule müracaat edilmesi lâzımdır. Malûmu olan eserlerin klâsik eserleri kendi dillerine çevirirken sayfa sayfa yanlış yapıyorlar. Ve karşılığım kelime kelime, tabir tabir yazıyorlar. Bizim eserlerimizden istifade eserlerimizin bu suretle yeniden neşri herhalde mümkün olacaktır. Birinci temennim budur.

Birinci temennim, ancak raporunda buna temas edilmiş olmasından dolayıdır. İkinci temennim, ancak raporunda buna temas edilmiş olmasından dolayıdır. Radyonun bugün bilhassa çok müessir neşriyat vasıtası olduğunu düşünerek radyo neşriyatımızın daha ziyade yaygınlaşmaya tâbi tutulması temennisidir. Radyoda dinlediğimiz ajans raporundaki ifade ekseriyetle çok bozuktur. Bilmem hoca olduğunu düşünüyorum, nedendir radyodaki lisan yanlışlıklarını yüksek sesle söylemek lüzumunu hissediyorum. Sonra zaman zaman yapılan edebiyat raporlarında büyük ediplerimizin okunan eserlerinin mümkün olduğu kadar yanlışsız ve hattâ hiç yanlışsız okunması bilhassa şayanı olacaktır.

Fahrettin Kerim — Neşriyat ve propaganda encümeni raporunun bu raporunda durmak istiyorum. Birisi radyo meselesidir. Diğer tablolar da aynı şekilde. Halka hitap eden bilhassa köylere gönderdiğimiz tablolara işaret ettiği veçhile renkli resimlere büyük ehemmiyet veri-

yoruz. Köylerde rasladığımız millî kahramanların resimleri çok defa acayip resimlerdir ve hattâ bunlar başka milletlerin kahramanlık nümüneleridir. Bizim köylerimize asılacak olan resimler memleketin millî kahramanlarının muntazam bir şekilde yapılarak köylerimize dağıtılması, bir köyde Atatürk'ümüzün, İnönü'müzün veya millî mefharete ait resimler doğru dürüst ve köylünün seciyesine uygun ve hem de hakikatle karşılaşacak birtakım resimler olması lâzımdır. Bu üzerinde durulacak bir iştir.

İkinci bir iş te radyo meselesidir; arkadaşımızın da söylediği gibi yalnız edebiyat gecelerinde değil radyodaki konferanslar da muntazam bir şekilde değildir. Bunların da muntazam bir şekilde sokulması memleket için daha istifadeli bir hale ifrağ edilmesi lâzımdır. İstanbulda radyo neşriyatı yapılırken biz halkevinden istifade ederek muntazam konferans programları yapmıştık. Şimdi zannediyorum ki bu iş Ankarada da yapılabilir. Sonra konferansları yalnız Ankaraya hasretmek doğru olmaz memleketin diğer köşelerinden gelen münevverlere de bu imkân verilmelidir. Sonra böyle uzak yerlerden gelip radyoda konferans verecek yurtdaşlarımıza, radyo idaresi Münakale Vekâletine ait olduğu için bu gibilere paso da verilebilir. Bu suretle halk için istifadesi olacak konferansları vermek için, İstanbuldan, İzmirden memleketin herköşesinden münevver arkadaşlar getirilebilir. Bendeniz bunun için encümen raporunun bir iki noktasını burada tebarüz ettirmeği faydalı buldum. Ahali topluyor, bir marş okuyor, çalıyor. Halk gürültüyü duyunca topluyor. Gürültü yapıp topladıktan sonra bir iki marş daha çalınarak esas mevzua giriliyor ve fikri aşılıyan neşriyat yapılıyor. Arkasından bir iki halk türküsü filân daha çalarak kalkıp başka yere gidiyor. Biz İstanbulda bunun çok faydasını gördük çok ta rağbet gördü. Bize İstanbulda Boğaziçi'deki bütün köylerden Üsküdar'dan vesair birçok yerlerden telefon ediyorlardı, aman bize de gönderiniz diyorlardı. Biz de hemen arabavapuruna koyuyor ve gönderiyorduk. Bunun birçok faydasını gördük. Tatbikatı ile faydası sabit olan bu iş eğer Maarif Vekâletimiz tarafından tamim edilecek, yapılacak olursa çok faydalı olur. Anlatılmak istenilen mevzular en canlı ifadelerle plâğa alınır bu da 8-10 dakikalık iştir. İki tarafı plâklar radyonun gidemeyeceği yerlerde bundan istifade etmek çok iyi olur. Tecrübe ile sabit olduğu için bir defa da burada arzetmeği faydalı buldum.

Ahmet Halit Yaşaroğlu — Arkadaşım Fahrettin Kerimin sözlerine ilâveten birkaç söz söyleyeceğim. Bu sene intihabat sırasında İstanbul

tatbik ettiğimiz usulün köylerde ve kazalarda tatbikın kabil olup-
mı hususunda nazarı dikkatinizi celbetmek istiyorum. İstanbulda
merkezine bir kamyonet aldık. Bunun üzerine hoparlör koyduk.
Bazı şeyler okuduk, köyleri dolaştık. Biliyorsunuz ki, kazaları-
na nahiyelerimizde, köylerimizde elektrik yoktur. Böyle olunca ora-
radyo tesisatının bulunmasına da imkân yoktur. Halbuki bu kam-
yonetler hertarafa gidebiliyor. Elektrik de kendisi istihsal ediyor.
Bazı şeyler alınan sıhhi, içtimai, milli mevzuları köylerimizde radyo ile
iletmek pekâlâ mümkün oluyor. Bunun çok rağbet gördüğünü müşa-
hadet ettik. Hattâ İstanbulun birkaç semtinden defaatle istifade için mü-
zaheret ettiler.

Yavuz Abadan — Fahrettin Kerimin şimdiki şu sözleri üzerine te-
krir etmek zaruretini duyuyorum. Raporda umumiyetle neşriyat denil-
mektedir. Hemen her yerde olduğu gibi en esaslı neşir vasıtası olan yazma ve
yazma ve bu suretle yapılan neşriyat nazarı itibara alınarak yazılmıştır.
Çünkü hergün yeni yeni neşriyat vasıtaları, yeni problem meydana
gelmektedir. Neşriyat demekle hertürlü vaziyet teemmül edilmiştir. Bu
hususlara meseleyi bir formül halinde ifade etmek için bu raporlarda
kullanılmış olan esasların bütün neşriyat vasıtalarına şamil bulundu-
ğunu ifade edecek olursak zannedirim ki burada birçok münakaşaların
geçmiş olur. Bendeniz şimdi bu hususta bir takrir veriyorum.
(*Mezkere kâfi sesleri*)

Başkan — Müzakerenin kifayeti hakkında teklifler vardır reye
geçeriz. İttihaz ettiğimiz usule göre evelce söz alanların hakkı
alınır.

Müzakerenin kıyafetini kabul edenler.. Etmeyenler.. Kabul edilmiştir.

Sadrettin Celâl Antel — Eevvelâ yapılmasını istediğimiz birşey
yeni harflerle yazılmış olan kitapların listesini neşretmek, bundan sonra
ve mahiyetlerine göre teferruatlı birer katalog neşretmek lâzımdır.
Bunun için de kataloglar yapılması lâzımdır. Çünkü muallimler talebe-
lerine tavsiye edecekleri kitapların nasıl bir kitap olduğunu bilemiyorlar.
Bunun için Maarif Vekillikinden ricada bulunalım.

Bugün Kongremizde alınmış birçok mukarrerat vardır. Bu çok
lâzımdır ve gayet geniş sahada tatbikını icap ettirecek mahiyettedir.
Bunun için, halk için birçok kitapların lâzım olduğunu biliyoruz. Bu
kitapların hepsinin isimlerini tesbit etmeğe imkân yoktur. Fakat çocuklar,
genç ve mektepliler için tercüme edilmesi lâzımgelen kitapları mümkün

olduğu kadar tetkik etmek lâzımgelir. Almış olduğu mukarreratı tahdit edecek mahiyette geniş mikyasta bir teşkilât bürosu teşkili lüzumlu olduğu hakkında kanaatim vardır. Lûgatler neşredeceğiz, ansiklopediler neşredeceğiz, bunların hepsile umumî surette uğraşacak geniş bir böroya ihtiyaç vardır. Yalnız mevcut kadro bu işi yapmaktan çok uzaktır. Burada toplanıldığı gibi bu iş için de ayrıca 6-7 defa toplanılma ve bu işler yapılmalıdır. En nihayet kitaplar basılmağa başlanıldığı zaman Maarif Vekâleti yardım etmelidir. Fakat şu şeraitle yardım etmelidir. Tercüme hatası olmayacak, faydalı eserler olacak..

İşte bütün bunları kontrol edecek geniş bir kadroya ihtiyaç vardır. Bu teşkilâtın bürosu ne şekilde teşkil edilecektir? Evvelâ bunu halletmek lâzımdır. Bu halledildikten sonra böyle geniş bir büro sayesinde bunun tahakkuk edeceği kanaatindeyim. Bu suretle mevcut esami listesi büroşürlerle geniş mikyasta düşünülün. Ve bu esaslı bir şekilde takip edildikten sonra tatbik mevkiine getirilmesi daha muvafık olur zannedirim.

Mehmet Emin Erişirgil — Arkadaşlarımız rapor hakkında mutalealarını, encümendeki arkadaşlar da fikirlerini söylediler. Orhan Şahin arkadaşımız, eski eserler hakkındaki fikre iştirak ediyorlar. Zaten bunlar uzun uzadıya raporda mevcuttur. Yalnız kitapların basılışındaki mesele ise kitaplar ne suretle basılacaktır? Bunlar mevcut ise birtakım yanlışlıklar mevcut olduğuna göre bunlar nazarı tenkide arzedilecek ve hulâsa olarak çıkarılacaktır. Bunların içerisinde edebî kıymeti bakımından ve sırf tarihî kıymeti bakımından istifade edilecek eserler vardır. Veya bu eserlerde fazla yazılar vardır. Bunları basmakta hiçbir fayda yoktur. Tarih Encümeni bu nevi yazıların tayedilerek basılmasında hiçbir mahzûr olmadığı kanaatinde. Biz de bu fikre iştirak ediyoruz. Tenkit bizim en çok nazarı itibara alacağımız bir meseledir. Onun için Orhan Şahin arkadaşımızla encümenin fikri arasında bir tezat görmüyorum.

Necmettin Halil arkadaşımızın fikirlerine iştirak ederim.

Fahrettin Kerim arkadaşımızın mütaleaları da doğrudur. Bu resim meselesi zaten hükümetin iştilgal ettiği meselelerden birisidir. Nitekim Reisiçümhurumuzun resimleri hususî surette yaptırılmış ve tevzi edilmiştir. Örnek olarak köylere kadar da o gidecektir.

Halit Yaşaroğlu arkadaşımızın fikirleri talim ve terbiye esasında nazarı itibara alınacak birşeydir. Bu işi çok zaman evvel de Maarif Vekâleti ve İstanbul Halkevi düşünmüştür. Bu iş için hususî kamyonlar

ardır. Çok arzu edilecek birşeydir. Bunlar seyyar kütüpane halinde de
lanılıyor. Ve aynı zamanda bir temsil kolu da iştirak ettirilerek köy
çayesi üzerinde müessir olmağa çalışılıyor. Bu, köylerimiz için çok
faydalı birşeydir. Kuvvetli olan halkevlerinin bilhassa vilâyet hususî
zarfelerinin evvelâ tecrübe olarak sonraları geniş mikyasta bunu yap-
maları temenniye şayandır.

Sadrettin Celâl arkadaşımızın çocuk kitapları hakkında bir raporu
vardır. Onu da raporumuza koyduk. Programın tatbikatı için vekâlet
teşkilâtında yapılması lâzımgelen cihetleri düşünmeği encümen, salâhiy-
yeti dahilinde bulmadı. Bu iş doğrudan doğruya mesul olan şahısla-
rı bu programı nasıl yapar, ne zaman yapar, daimî mi, muvakkat mı
yapacak, yoksa bir heyete tevdi ederek mi yaptıracak, zaman zaman mı
yaptıracak, yoksa müesseselerden istifade şeklinde mi yapacak? Bina-
maleyh mesul makamlar bunu düşünüp bir karar verecek. Onun içindir
ki bu işin teferruatına asla girmedik. Vekâletin emrinde birtakım vesait
vardır. Bunların hepsi kullanılarak bu iş tahakkuk edebilir. Mütalealarını
söylüyor arkadaşlarımız da bu fikirdedir.

Başkan — Neşriyat encümeninin burada okunmuş ve müzakeresi
yapılmış programını kabul edenler. . . Kabul edilmiştir.

Şimdi tercüme komisyonu raporu okunacak.

VII

Tercüme Encümeninin Raporu

Memleketimizin irfan hayatı için tercümenin bugün büyük bir
acemiyeti olduğu herkesçe malumdur. Tercüme, hem memlekete mede-
teler aleminin fikirlerini ve hassasiyetini getirmek, hem de dilimizi
teşkinleştirmek hususunda hizmet edecektir. Bunun için tercüme işinin
bugünkü perişan halinde bırakılmayıp bir usul ve nizam altına alınması
muvafık olacaktır. Tercüme işlerinin usul ve nizam altına alınması
encümenimiz aşağıdaki tedbirleri tavsiyeye şayan görmüştür:

1 — Dilimize çevrilmesi lüzumlu görülen klâsik eserlerin listesi ilişik
olarak sunulmuştur[*]. Bu liste hiçbir suretle tahdidî mahiyettede değildir.
Bu eserler, manüeller esasen alâkalı yüksek mektepler ve makamlar
tarafından peyderpey tercüme ettirilmekte bulunduğu için bunların listeye
kılınması lüzum görülmemiştir. Listedeki eserlerin tercümesinde sürat ve

[*] Manzum eserlerin tercümesi umumiyetle mümkün görülmediği cihetle bu gibi
eslere listede pek az yer verilmiştir. Liste Kongre müzakere zabıtlarının sonundadır.
Sf. 277 - 285)

ciddiyetin temini için bu işin Maarif Vekillliğince deruhde edilmesi temenni olunur.

Listedeki eserler arasında, ümanist kültüre taallûku olanlara bilhassa ehemmiyet verilmesi, umumiyetle eserlerin tam olarak ve mümkün oldukça aslından tercüme ettirilmesi tavsiye olunur.

II. — Bu eserlerin dışında hususî müesseselerin tercüme neşriyatını daha istifadeli kılmak ve bu yolda harcanan emekleri daha müsmir bir hale getirmek maksadile bu neşriyatın tanzim ve murakabesi için aşağıdaki hususların dikkate alınması lüzumuna kaniiz :

Hususî müesseseler tercüme neşriyatının keyfiyetini yükseltmek hususunda Maarif Vekillliği ile partinin yardım tahsisatı kuvvetli bir amil olabilir. Bu yardımlardan istifade etmek istiyen tabiler neşrecekleri tercüme kitapların mahiyet ve keyfiyetine itinaya mecbur edilmelidirler. Bundan başka, tabilerden, hersene neşrecekleri tercüme eserleri önceden bildirmeleri esası kabul edilmelidir. Bu suretle, bir eserin aynı zamanda birkaç kişi tarafından tercüme olunmasına ve böylece emek ve masrafların boşa gitmesine mâni olunabilir fikrindeyiz.

III — Gerek listedeki eserlerin tercüme sırası, mütercimlere tevzi, tercümelerin tetkiki ve tab'ı işlerle; gerek hususî müesseselerin tercüme neşriyatını tanzim ve murakabe vazifesile meşgul olmak üzere daimî bir *tercüme bürosu* ihdası bizce zarurî görülmüştür. Maarif Vekillğine merbut olacak bu büronun idarî şekli ve çalışma tarzı tabii Vekillikçe tesbit edilecektir.

IV. — Bugün elde mevcut lûgatlerin ihtiyaca kâfi gelmediği aşikârdır. Bu da pek tabiidir; zira tercüme faaliyeti lûgatten sonra başlamaz; lûgat, tercüme faaliyetinden sonra daha faydalı olur. Bundan dolayıdır ki, üçüncü madde de teşkilini temenni ettiğimiz büro, bundan sonra vücade getirilecek lûgatlerin malzemesini toplamakla da mükellef tutulabilir.

V. — Bir tercüme mecmuası neşrinin de tercüme davasında zarurî olduğuna kaniiz. Bu mecmua, şu üç esaslı kısmı ihtiva etmelidir :

1 — Muhtelif metin tercümeleri. Bunların hepsi değilse de hiç olmazsa bir kısmı asıllarile beraber neşredilmelidir.

2 — Tercüme usulleri hakkında makaleler, münakaşalar; gerek mecmuada gerek hariçte neşredilmiş tercüme eserlerin tetkik ve tenkitleri; eserleri mecmuada tercüme edilen muharrirler hakkında etüdler.

Umumi Toplantı

— Lûgat kısmı. (Mütercimlerin, ecnebi lisanların muhtelif kelime ve tabirleri karşılıkları olarak teklif edecekleri kelime ve tabirler).

Gerek Maarif Vekilliğince gerek hususi tabilerce tercümesine başlanmış veya başlanacağı haber verilmiş olan eserlerin listeleri de bu muvafıkla neşredilmelidir.

VI. — Çocuk edebiyatı ve halk için neşriyat mevzuları alâkalı emirler tarafından tetkik edildiği cihetle bu bahisler üzerinde durulmamıştır. Maamafih, çocuklar ve halk için tercüme ettirilecek eserlerin de, burada bahsettiğimiz büroca tetkika tâbi tutulması temenni olunur.

Başkan — Burada listeler vardır. Emrederseniz onları da okutayım.

(Hacet yok, zaten basılacak sesleri)

Söz istiyen yok mu? (Kabul sesleri)

Halit Fabri Ozansoy — Muhterem arkadaşlarım, kaç gündür burada çalışıyoruz. Son günlerde muhterem reisimizin işaret buyurdıkları üzere, deminki hadisede yanlış bir noktayı izah ettiler. Bunun üzerine kendi namıma izah etmek mecburiyetindeyim. (Sadet harici sözleri)

Başkan — Sadet tercümeyle dairdir. Halbuki siz kendinizden bahsediyorsunuz.

Halit Fabri Ozansoy — (Devamla) Tercüme meselesi... (Gülüşmeler)

Burada bir hakarete maruz kaldım.

Başkan — Size söz vermiyorum. Reis intihap ettiğiniz adamın sözünü kâfi görmüyorsanız.

Halit Fabri Ozansoy — Görüyorum. Affedersiniz. Bana bir tarziye verilmediği için..

Başkan — Tercüme Encümeninin raporu okunuyor ve siz benden bu rapor için söz istiyorsunuz.

Halit Fabri Ozansoy — Hasta olduğum için hassasiyetimi mazur görün.

Ömer Lûtfi Barkan — Raporda çok mühim bir meseleye temas edilmiş tir; bu da geniş bir programla garbe ait şaheserlerin tercümesidir. Büyük ilmi eserler tercüme edilecektir. Fakat hepimiz biliyoruz ki bu gün türkçe anarşi halindedir. Kanaatimce bütün tercümelerimizi yapalım. Herkes bu tercümelerde kendisine münasip tabirleri, ıstılâhları, imlâ şekillerini ve cümle tertiplerini tecrübe etsin. Muvafık olanlar üzerinde lisanslılar çalışsınlar. Ve asıl olması lâzımgelen tercümeyle çıkarsınlar. Bu hal tarzını teklif ediyorum. Bununla geniş bir programa başlamadan evvel kanaatimce bütün memleket münevverlerinin iştirakile bu lisanslı sadelik meselesinin burada tesbiti lâzımdır. Şimdiye kadar Maarif Vekâleti namına tercüme edilmiş muhtelif kitaplar vardır. Herkes kendi fikrine göre birtakım ıstılâhalar, imlâlar kullanmıştır ki, bunu hiçbir surette ve bilhassa lisan meselesini herşeyden evvel halletmek lâzımdır.

Nurullah Ataç — Encümenimizin raporu hakkında yalnız Ömer Lûtfi bazı şeylerden bahsettiler. İstılâhlar evvelâ tesbit edilmiştir.

ndan sonra tercüme yapılsın. Bidayette bu fikir herkese mülâyim geldi. Fakat biz hiçbir zaman ıstılahları evvelâ tesbit edemeyiz. Çünkü bu an'ane meselesidir. Yürümez. İstılah an'ane ile meydana gelir. Halbuki bugüne kadar hiçbir müessese buna cevap vermemiştir. Ve cevap veremez de. Bunu kabul edemeyiz. Bugün kitaplar tercüme edilecek zamanlarda ben şu kelimeyi kullanacağım. Siz şu kelimeyi kullanacaksınız. Ve bu senelerce devam edecek. Bu ıstılahlar kendi kendine kökleşecek, ve bu iş bu suretle halledilecektir. Bu mesele bizim mesele ile alâkadar değildir. Raporumuzda bu meseleye ait bir nokta yoktur. Binaenaleyh sözüm bu kadardır.

Başkan — Raporu kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Mekki Sait — Neşriyat meseleleri olanca şumulü ile zamanımızda en mühim bir mevki almaktadırlar. Radyo bu vasıtaların en başında gelir. Bu sebeple bazı arkadaşlar radyoda zaman zaman yapılan neşriyattan bahsederek bir çok mahzurlarını zikrettiler.

Ezümle Necmettin radyoda verilen temsillerin bir çok san'atkârımın ruhunda bıraktığı ıstıraptan şikâyet ettiler. Ankara radyosu temsil kolunun geçenlerde radyofonik montaj halinde bilmem, Fuzulî, Bakî, Nedim'in eserlerinden mürekkep geceler tertip ettiler. Bu hakikaten yürekler acısıdır. Biz de bu san'atkârların ıstırabına tercüman oluyoruz. Duydukları ıstırabı aynen duyuyoruz. Binaenaleyh böyle büyük şairlerin eserlerini yakından bilenlere Maarif Vekâletinin kontrolü altında yazdırılacak eserler temsil ettirilirse daha faydalı ve kıymetli olur. Çünkü bilhassa son zamanlardaki piyesleri temsil kolu azası kendileri yazıp kendileri oynuyorlar. Hep dinliyoruz; yapan şu, oynayan bu diye kendilerinin hazırladıkları eserleri temsil ediyorlar. Senelerce bu san'atte temayüz etmiş kimseler varken hiç ismi işitilmemiş kimseler Ankara radyosuna girdikten sonra mı dahî kesildiler. Bence bu piyeslerle vatandaşlar büyük san'at kabiliyetlerini kaydediyorlar. Dil hataları vardır, türkçe değildir. Bunları gayet tabii olarak Maarif Vekâletinin veya edebî bir heyetin tetkikından geçirmek yolundaki arzumun burada bir karar altına alınmasını ve hükûmete arzımı teklif ediyorum. (*Muvafık sesleri, alkışlar*)

Nurullah Ataç — Mekki Sait çok korktu, sansür kelimesinden çok korkuyor. Herkes istediği yazıyı gazetede neşrettiği gibi yine radyoyada gelip istediği lisanla, türkçe konuşmakta serbesttir. (*Şiddetli alkışlar*)

Halit Yaşaroğlu — Bu işin Maarif Vekâleti tarafından yapılması belki güçtür. Burada Ankara Halkevi vardır, mükemmel teşkilâtı var.

Evvelce bu işi İstanbulda İstanbul Halkevi yapmakta idi. Burada da Halkevi yapsın.

Refik Ahmet Sevengil — Maarif Vekâleti lüzum görürse bunun için tedbir alır.

Başkan — *Bu, esasen kongrenin vezai fi meyanında değildir. Bu da bir temennidir.*

(Yusuf Şerif Kılıçerin takriri)

Kongre Riyasetine

Şimdiye kadar birçok kongreye iştirak ettim. Fakat Neşriyat Kongresi derecesinde samimî bir hava içinde, bu kadar olgun fikirlerin ortaya atıldığını pek az kongrede gördüm. Radyo vasıtasile kongre müzakeratının neşredilmemesi, şüphesiz bir takım maddî engellerden ileri gelmiştir. Bunu telâfi etmek üzere, kongre müzakeratının hulâsasının Anadolu Ajansı vasıtasile neşrini, ve tamamının da biran evvel kitap şeklinde çıkarılmasını rica ederim.

Memleketin kültürünü yükseltmek için, memleketin eskârı umumiyesini, kültür meselelerini alâkadar etmek lâzımgeldiğine kaniim.

(Radyoda yapılan temsiller hakkındaki takrir)

Yüksek Reislîge

Radyoda temsil edilen piyeslerin, Maarif Vekâleti veya tensip edeceği veya kuracağı bir heyet tarafından, gerek dil, gerek san'at kıymetleri bakımından ve temsilden önce tetkik edilmesi çok muvafık olur. Bu yolda vaki temennileri ayrıca kongrece karar altına alınmasını teklif ederiz. (Alkışlar)

(Sansür mü var sesleri)

(Neşriyat Kongresinin gelecek senelerde de yapılması hakkındaki takrir)

Kongre Riyaset Divanına

Türk kültür hayatında beklenen büyük kalkınmayı temin mazharı yetine varan 1 inci Neşriyat Kongresi Türk Rönesansının da getirileceği ümidini yarattı. Bunu hepimiz büyük bir heyecan içinde hissediyoruz.

Birinci Türk Neşriyat Kongresi

Türk devrim hayatında doğacak bu yeni günü tacil etmek ve hazırlanmak için bu kongreyi 2 inci bir Neşriyat Kongresinin takip etmesini ve bunun arkadaşlar tarafından müştereken izharını teklif ediyoruz. (Alkışlarla kabul edilmiştir)

(H. Vedat Fıratlı ve arkadaşlarının takriri)

Birinci Türk Neşriyat Kongresi Yüksek Reisliğine

Birinci Türk Neşriyat kongresinin açıldığı günden başlayarak bir hafta devam edecek ve her yıl tekrar edilecek "Bir Türk kitap haftası," ihdasını ve Türk kitap haftasında matbu eserler hakkında hertürlü vasıttan istifade edilerek propaganda yapılmasını teklif ederiz.

(Muvafık sesleri)

(Hıfzı Oğuz Bekatanın takriri)

Neşriyat kongresi Yüksek Başkanlığına

3518 sayılı Matbuat kanununun "9., uncu maddesinin "j," fıkrası, siyasi gazete ve mecmua neşrini ağır malî takyidata tâbi tutmaktadır.

Bu takyidatın kaldırılması kongremizin tasvihine iktiran ettiği takdirde, keyfiyetin kongrenin teklifi olarak ehemmiyetle nazarı itibara alınmasını ve takip edilmesini talep ve rica ederim.

Başkan — Bunu bir temenni takriri gibi telâkki ederiz. Kongre kararı olarak telâkkiye imkân yoktur. Çünkü bizim mevzuumuzun dışındadır.

(Behçet Kemal Çağlar ve arkadaşlarının takriri)

Kongre Reisliğine

Bugün son toplantısını yapan Neşriyat Kongresile yazıcıları korumak ve şevklendirmek, kitabı revaçlandırmak için mükemmel tedbirler alınmasına amil olan ve bunları tatbik mevkiine koymak azmini en salâhiyetli ağızlardan belirten Maarif Vekilliğinin bütün güzel san'at hamlelerini de kollayıp şevklendirecek; musikîşinas, ressam, heykeltıraş, mimar ve artistleri de sevindirici, tatmin edici muzaheretler hazırlıyacak böyle toplantılar yapmasını temenni ederiz; memlekette toptan bir güzel san'at havası yaratmak, bütün güzel san'atlere şevki ve rağbeti artırmak bütün güzel san'at hareketlerini veçhelendirmek mevkiindeyiz. Kitap kadar mühim ve mukaddes olan bu telkin, terbiye ve zevk unsurlarının

da bir an evvel ele alınması icap etmektedir. Bu ciheti candan bir temenni olarak Neşriyat Kongresi üyelerinin güzel san'at müntesibi arkadaşlarına selâm ve sevgileriyle birlikte Maarif Vekilliğimizin dikkat nazarına arzederiz.

(Bu da temennidir sesleri)

Yüksek başkanlığa

Ellerinde tasdik edilmiş hüviyet varakası bulunan matbuat müntesiplerinin bilûmum nakil vasıtalarında tenzilâtı tarifeye tâbi tutulmaları yolunda kongre temennilerinin karar altına alınmasını teklif ve rica ederiz.

Başkan — Buda mevzuumuza dahil değildir. Bütün bu konuşulan mevzuların dışında gerek temenni suretinde ve gerek sair suretle az. nın bahsedecekleri, arzu ettikleri bir şey var mı?

Behcet Kemal Çağlar — Bir temennide bulunacağım, iki kelime ile arzedeğim. Çocuklar için vekâletin acilen bir kelime hazinesi yapmasını dilerim.

Başkan — Arkadaşımızın bu dileği böyle bir iki kelime ile anlaşılacak birşey değildir. Onun için dileklerini bir raporla bize bildirsinler (*Muvafık sesleri*).

Arkadaşlar, bu kadar kısa bir zamanda bu kadar verimli iş gören bir kongrede çalışmış olmak benim için bir şeref sizler için haklı bir iftihar vesilesidir. Hastalıkları dolayısıyla Halit Ziya Uşaklıgil Halide Edip gibi buraya gelemiyen üyeler de dahil olmak üzere hepimiz memleketimizin kültür inkişafı için beslediğimiz emelleri emek halinde birleştirmiş, bir araya toplamış bulunuyoruz.

Gerek burada okunan raporlar, gerek raporlar dolayısıyla ileri sürülmüş fikirler, Maarif Vekilliği için, Cümhuriyet Hükûmeti için ve onun dayandığı C. H. P. için bütün organlarımızı geniş çalışmalara sevk edici mahiyettedir. Varılan prensip kararları üzerinde yapılacak incelemelerden sonra burada ileri sürülmüş temennilerin pek çoğu kanunlaştıracaktır. Her memleket meselesinde duygulu ve dikkatli olan B. M. Meclisimizin neşriyat davasında da dileklerimize tahakkuk imkânları vermekte çok alâkalı olacağına be eminim, siz da emin olunuz.

Kongre vesilesile naçiz şahsım hakkında gösterdiğiniz muhabbet itimat ve iltifatlara bütün varlığımı memleket irfanına ve onun sizler gibi

Birinci Türk Neşriyat Kongresi

yüksk mensuplarının arzularını yerine getirmeğe hasretmekle mukabele edebilirim. Türk kültürünün ilerlemsine tepeden tırnağa kadar hizmetkâr olmak benim tek emelimdir. Sizden gördüğüm samimî hisler ancak benim çalışmalarımı çoğaltabilir. Hepinize ayrı ayrı teşekkür ede im.

Birinci Türk Neşriyat Kongresini, müstakbel irfan hayatımız için bir bir başlangıç sayarak kapıyorum. *(Sürekli alkışlar, bravo sesleri)*

Kapanma saati: 18 40

NEŞRİYAT KONGRESİNİN MATBUATTAKİ AKİSLERİ

**Kongreden önce - Kongre esnasında -
Kongreden sonra.**

Lüzumlu Bir Karar

20 - III - 1939 tarihli ve 2524 sayılı HABER gazetesinden :

Gazeteler Maarif Vekâletinin bir neşriyat kongresi hazırladığını haber veriyor ve bu kongrenin programını bildiriyorlar. Konuşulacak meseleler arasında, irfan hayatımız için son derece ehemmiyetli olanları var; ben bugün bunların bir tanesinin üzerinde duracağım: "Dilimize tercüme ettirilecek eserlerin, klâsikler dahil olarak, en lüzumlularının ayrılmış bir plânda tesbit edilmesi ve bunların neşri için alâkadarlar arasında iş bölümü yapılması,, deniliyor.

Dilimize tercüme edilen eserlerin hiçbir murakabeye tâbi tutulmaması ve herhangi bir kitapçının herhangi bir kitabı türkçeye çevirmekte tamamen serbest olması birçok mahzurlar tevlit ediyor. Bir kere hiç kimse uzun sürecek büyük bir gayret gösterilmesini istiyecek kitapların tercümesine gireşemiyor; çünkü daha kendisi bitirmeden başka birinin o kitabı tercümeyle kalkması ve pek itinaya lüzum görmediği için çabuk bitirip bastırması ve böylece, ilk teşebbüs eden adamın bütün emeğinin boşa gitmesi ihtimali var. Başka memleketlerde senelerce himmete muhtaç olan tercümeyle bile bizde birkaç ay gibi az bir zamanda meydana çıkarılıyor; fakat söylemeğe hacet yok, hiç te iyi birşey olmuyor. Maarif Vekâleti, tasavvur ettiği plân ve iş bölümü ile bu halin önüne geçebilir. Bu hususta şimdiye kadar çok şeyler yazılıp öğrenildi; ben bile bu meseleden bir iki defa bahsettim, onun için üzerinde tekrar duracak değilim.

Fakat dilimize tercüme ettirilecek kitapların isimlerini tesbit edip bunları muhtelif tâbiler arasında paylaşmak, çok lüzumlu olmakla beraber, kâfi bir tedbir değildir. Çünkü o tâbilerin, kendilerine bırakılan kitapların tercümesini, ucuz fiatle çabuk çalışacak kimselere havale etmeleri kabildir. Bu suretle ortaya çıkacak tecümeyle tashih etmek mümkün olmayacaktır. Çünkü o kitap üzerinde o tâbiin bir nevi imtiyazı bulunacaktır. O halde Maarif Vekâletinin, tercümeyle tetkik için bir heyet kurması zarurîdir; isimleri tesbit edilen eseler tercüme edilmeli; fakat

tercümeler de, neşrolunmadan evvel muhakkak o heyetin tetkikından geçmelidir.

Yıllardanberi düşündüğüm ve memleketimiz için pek lüzumlu gördüğüm bir mecmua vardır: Bir tercüme mecmuası. Bu mecmuayı üç kısım olarak tasavvur ediyorum: 1 — Metinler tercümesi; 2 — Gerek mecmuada, gerek hariçte yapılan tercümelerin tenkidi ile tercüme san'ati hakkında makaleler; 3 — Mütercimlerin, ecnebi dillerdeki kelimelerin veya tabirlerin karşılığı olarak teklif edecekleri kelime ve tabirlerin münakaşası; bu kısmı ile mecmua, ciddî bir lûgat kitabının meydana gelmesine hizmet etmiş olur. Bu mecmuaya bir dördüncü kısım ilâvesi de kabildir: Avrupa mecmualarından hulâsalar veya tercümeler.

Böyle bir mecmua bizde bir tek kişinin, hattâ bir tâbiin himmeti ile çıkamaz: para kazanmasına, hattâ belki masrafını çıkarmasına imkân yoktur. Onun için bunu ancak devlet başarabilir. Ben şimdiye kadar bunu çok kimselere söyledim; hiç şüphesiz benden çok evvel düşünmüş olanlar da vardır. Maarif Vekâleti, tercümelerini bir yoluna sokmağa çalıştığı bu sıralarda bu meseleyi de tetkik edebilir ve hiç şüphesiz bizim tasavvuru edebileceğimizden daha mükemmel bir mecmua çıkarmağa muvaffak olur.

O mecmua çıksa da, çıkmasa da tercümeler meselesinin neşriyat kongresi programına ithal edilmiş olmasına sevinmeliyiz ve meselenin münasip bir karara bağlanacağından emin olmalıyız.

Nurullah Ataç

Neşriyat Kongresi

30 - III - 1939 tarihli ve 7620 sayılı VAKIT gazetesinden:

Maarif Vekili Hasan-Âli Yücel, vazife başına geldiği gündenberi arası kesilmeksizin giriştiği teşebbüslerin en şümüllülerinden birini daha omuzlarına alıyor; bir "Neşriyat Kongresi," topluyor.

Kıymetli Vekil, hayatının çok enteresan bir devrinde bulunuyor. Henüz kırk küsur yaşlarında olmak gibi genç bir maziye sahip bulunmasına rağmen, bütün bir tahsil ve meslekî tecrübenin verdiği olgunlukla, memleket irfanı için hem müdrik, müdebbir, hem dinç ve yorulmak bilmez bir inkişaf amili olmaktadır.

Bu defa hükümet merkezinde toplanacağı Neşriyat Kongresi, kültürün milletçe yayılması yolunda yapılacak en büyük yardım hamlelerinin

birinci ve hayati adımıdır. Çünkü kitaba taallük eder bir harekettir. Herbiri bir minyatür mektep olabilmeğe elverişli o küçük ve seyyar hazinelere dair hayırlı bir teşebbüs.

Genç Maarif Vekilinin "Neşriyat Kongresi,, ne davet edeceği ihtisas ve fikir erbabının konuşacağı meseleler bugünkü ve yarınki nesiller için çok ehemmiyetli mevzuları ihtiva ediyor: Telif eserlerin himayesi; tercüme eserlerin tayin ve tasnif ve ehline tevdi; neşriyatta saha ve ihtisas; organizasyon; eski lüzumlu eserlerin neşir ve tamimi; ansiklopediler ve diğer müracaat vasıtalarını temin; okumayı teşvik bu ince ve önemli mevzalardan birkaçıdır.

Ötedenberi bütün münevverlerimizi işgal etmiş ve yolunda hayli mütalea ileri sürülmüş olan bu mevzular, Ankara Kongresinde metodik bir tarzda işlenecektir.

Hasan-Âli Yücel'in teşebbüs ettiği Neşriyat Kongresi'nin zengin vasıflarını birer birer saymak güçtür; fakat halkın okuma ihtiyacını temin etmek, iyisinden temin etmek, umumiyetle okuyanları artırmakla beraber, kitap sanayiile manen ve maddeten hisseli kalem ve kılıç erbabını her iki cihetten terfi etmek yolundaki bariz hususiyetleri, ne yanından baksanız göze çarpıyor... Allah muvaffak etsin.

(Bu mevzu etrafında hatırımıza gelen birkaç fikri başka birgün yazacağız.)

Hikmet Münir

Neşriyat Kongresi

30. III. 1939 tarih ve 3111 sayılı SÖN POSTA gazetesinden :

Maarif Vekâleti Ankarada bir Neşriyat Kongresi hazırlıyor. Kongrede konuşulacak mevzulara ait programı gazetelerde okuduk. İlk hamlede göz karartacak kadar yüklü ve ağır bir program. Fakat ayrı ayrı gözden geçirilirse içinden çıkılmıyacak kadar ağıdalı değil. Vilsonun meşhur 14 maddelik sulh prensiplerini hatırlatan bu 14 maddelik kongre programı içinde bizi yakından alâkadar edenler hakkında sırası geldikçe fikrimizi söyleyeceğiz. Şimdilik bu kongrenin muvaffak olması için iki esaslı şart olduğunu söylemekle iktifa ediyorum. Şartın biri halledilmesi istenilen meseleleri tamamiyle mütehassıslara bırakmak. İkincisi verilen kararları sistematikman tatbik etmek.

İleri sürdüğüm bu iki noktaya genç Maarif Vekilimizin dikkatini celb ederim. Çünkü bizde iyi fikirle hazırlanmış kongreler, salâhiyetle verilmiş kararlar, hattâ dahiyane bulunmuş tabirler sayılamıyacak kadar çoktur. Fakat bütün bu güzel fikir ve kararlar püften düşüncelerle idare mekanizmasının çarkları arasında kaybolup gitmiştir. Tatbik imkânı olmıyan fikirler acemi ebenin beceriksizliğine kurban gitmiş yavrulara benzerler. Memleket irfanı için yüzlerce mütehasısı bir araya topladık-tan sonra alınacak netice parlak nutuklarla neşeli bir ziyafetin hatırasın-dan ibaret kalmamalıdır.

Bürhan Cahit

Neşriyatımızı Organize Etmek İhtiyacı

30. III. 1939 tarih ve 1314 sayılı TAN gazetesinden :

Memleketimizde yabancı dil bilmiyen bir adamın san'at ve fikir hayatını takip edebilmesine, beynelmilel hareketlere karışmasına, hattâ kendi şahsında inkişaf ve tekâmül etmesine imkân yoktur. Çünkü oku-nacak kitap ya azdır, veya yoktur.

Biz az zamanda çok neşriyat yapmak, irfan kütüphanemizi zengin-leştirmek ihtiyacındayız. Zaman kazanmak için neşriyatı organize etmeğe ihtiyacımız vardır.

Filvaki yeni harflerin taammümünden sonra kitap neşriyatında bariz bir artış başlamıştır. Fakat neşriyatı kitapçıların keyfine, müelliflerin ve mütercimlerin zevklerine bıraktıkça, ihtiyacımızın süratle tatmin edilme-sine imkân yoktur. Maarif Vekâletinin şimdi yapmakta olduğu yardım bile beklenen randımanı vermemiştir.

Şu halde yapılacak şey, Maarif Vekâletinin direktifi altında bütün neşriyat müesseselerinin de iştirakile geniş bir neşriyat programı yap-mak, telif ve tercüme edilecek eserleri tesbit etmek, bu kitapların neş-rini devletle neşriyat müesseseleri arasında paylaşarak metodik bir tarz-da çalışmaktır.

*
**

Maarif Vekâletinin yakında toplamağa karar verdiği Neşriyat Kong-resi bu ihtiyacı tesbite yardım edecek bir teşebbüs olduğu için cidden takdire lâyıktır.

Kongrenin programında neşriyata ait bütün meseleler etrafıle dü-şünülmüş ve iyi konmuştur. Kongreden beklenen şey, neşriyat işini

organize etmektir. Müelliften müvezzine kadar bütün neşriyat işleri devletin kontrol ve rehberliği altında bir makine gibi çalışırsa, elde edeceğimiz randıman çok büyüktür.

*
*
*

Maarif Vekâleti, kongreye hazırlık olmak üzere, neşriyat müesseselerinden ihtisaslarına göre raporlar istiyor.

Neşriyatı arttırmak için neler düşünüyoruz? Satışı tanzim için ne gibi tedbirler tavsiye edersiniz? Kitapların basışını güzelleştirmek için ne yapmalıyız? Kitap fiatlerini ucuzlaştırmak mümkün müdür?

Bu ve bunlara benzer birçok sualler vardır ki, ancak senelerdenberi bu işle meşgul olan müesseseler tarafından cevap verilebilir.

Bu sebeple bütün neşriyat müesseselerinin Vekâletin bu teşebbüsile alâkadar olarak kendi ihtisaslarına ait kısımlarda raporlarını hazırlıyarak kongrenin işini kolaylaştırmalarını temenni ederiz. Kongrenin muvaffakıyeti, memleket irfan hayatının zenginleşmesini intaç edecektir. Yardımımızı esirgemiyelim.

Neşriyat Kongresi

31. III. 1939 tarih ve 6341 sayılı ULUS gazetesinden :

Neşriyat hayatımıza yeni bir istikamet ve inkişaf vermek maksadıyla Maarif Vekillığının yakında bir kongre toplamaıya karar verdiği haberini memlekette fikir işlerle uzaktan yakından alâkalı herkesin büyük bir memnuniyetle okumuş olduğu şüphesizdir.

Vakit kaybetmeden muasır medeniyet seviyesine erişmek ve bu sahada asırların ihmal ve eksiklerini süratle telâfi etmek mecburiyetinde olan bir memleketin zihni ve fikri alâkalı işlere birinci plânda ehemmiyet vermesinden daha tabii ne olabilir?

Bugün neşriyat işlerimizin, özlediğimiz fikri seviyeye erişmek için zaruri olan organizasyon ve intizamdan mahrum olduğu hepimizin hergün müşahede ettiğimiz bir hakikattir: Henüz milli kütüphanemiz çok zayıftır; garp medeniyetinin temelini teşkil eden başlıca şaheserler dilimize çevrilmiş değildir. Çevrilenlerden birçoğunun da tercüme kalitesine itimat edilemez, yazılan eserlerin basılması, başlan eserlerin satılması müşküldür; ve bütün bu eksikler, bir kültürel buhrandan ziyade, işaret

Birinci Türk Neşriyat Kongresi

ettiğimiz gibi sadece bir teşkilât ve plân noksanından ileri gelmektedir : Çünkü harf ve dil inkılâpları ve maarif sahasında elde edilen terakkiler büyük bir zihni kalkınmanın ham maddesini geniş ölçüde meydana koymuş bulunmaktadır.

Maarif Vekillîğinin şimdi toplayacağı kongre işte bu dertlerin teşhis ve en isabetli tedavi çarelerinin bulunması maksadını güdüyor. Bu kongrenin mahiyeti pek tabii istişari olacaktır. Kültür işlerimizi, yalnız mektep safhasında değil, fakat mektep dışı tezahürlerinde de gerekli tekâmüle eriştirmek azminde olan genç Maarif Vekilimize, kongrenin kararları, bu sahada yapacağı işlerin ana hatlarını çizmiş olacaktır.

Kadrosu çok geniş ölçüde tutulan ve memlekette fikir ve neşriyat işlerle alâkalı resmî, hususî bütûn tesis ve teşekküllerin mümessillerinden tereküp edecek olan kongrenin tetkik edeceği mevzuların intihasında tam bir isabet vardır : Neşir teşekkülleri arasında bir işbirliği imkânının tetkiki, tercüme işlerinin en lüzumludan başlanmak suretile plânlaştırılması, gençlik, çocuk ve halk için neşriyatın plânlaşması, eski kitaplarımızdan bir değer arzedenlerin yeniden basılması, ansiklopedi ve lûgat işleri, telif ve tercüme hukuku mevduatı, telif ve tercüme teşvik edici mükâfatlar ihdası, hususî neşriyatla devletçe yapılan neşriyatın daha verimli bir hale getirilmesi, neşriyat propagandası ve dağıtma işlerinin tanzimi.

Program, hakikaten hiçbir ilâveye lüzum hissettirmeyecek kadar bugünkü kültür hayatımızın meselelerini tam bir surette ihtiva etmektedir.

Bu kongrenin neşriyat işlerimize ne zamandanberi özlediğimiz salâhi getirme yolunda büyük bir adım olduğuna şüphe yoktur.

Yaşar Nabi

Maarif Şûrası ve Neşriyat Kongresi

31-III-1939 tarih ve 2565 sayılı HABER gazetesinden :

Maarif Vekâleti bir Maarif Şûrası, ve bir de Neşriyat Kongresi hazırlıyor.

Şûra, bilfiil tedarik ve kültür işlerinin, cemiyetimizin bugünkü tekâmül ve inkılâplarına muvazatını temin gibi büyük bir organizasyon gayesini istibdaf etmektedir.

Kongre, neşriyat işlerinin prensipleştirilmesi ve sistemleştirilmesi gibi yurdun çok muhtaç olduğu bir hedefe bağlanıyor. Şûranın ve kongrenin ruznamelerine alınan meseleler, kültür varlığımızın en ince teferruatına kadar şumul alan değerinde ve ehemmiyettedir.

Türkiye iş tarihinde nice kongreler, şûralar, içtimalar, müzakereler, birlikler, toplantılar ve hattâ tetkikler ve hattâ raporlar biliriz ki noksanları, ihtiyaçları birer defa daha yadetmekten ileri geçmiş değildirlir. Müspet bir netice vermemişlerdir.

Bunu söylemekle, Maarif Vekâletinin bu teşebbüslerinden de bedbin olduğumuzu söylemek istemiyoruz. Bilâkis, gerek şûranın ve gerekse kongrenin, Türkiye iş tarihindeki fena misallere ve tekerrürlere benzeyeceğine ve müspet netice vereceğine şimdiden inanıyoruz. Ve işte bu inancımızın sebepleri üzerinde durmak istiyoruz.

Millî Şef İsmet İnönü İstanbulu ziyaretlerinde halk mümessillerinden birle görüşürken :

“Bu hususta bulunabilecek tedbiri siz verebilirsiniz.”

Demişti.

Ve halk mümessillerile görüşmelerinin yüksek manası muvacehesinde müteheyyiçtik :

Reisicümhur hükûmetle halk arasında yapılanların tatbik noktasından muvazene ve ahengini ölçmek gibi bir lüzumu tebarüz ettirmiş bulunuyordu. Kuvvetini halktan alan tam demokrat ve ideal bir devletin yaptıkları ve yapacakları ile halkının temsil ve temessül kabiliyet ve kudretini ayarlaması, devlet ve hükûmetin mesai plânını daha müspet, daha kat'î, daha verimli bir kudretle tebarüz ettirir.

Bu prensip ve sistemin, seçimde de ikinci müntehiplerle istişare şeklinde tezahürünü gördüğümüz gün tekrar inandık ki bir uzviyet gibi bütün olan Türkiyenin kafası, bu vücudün üzerindeki en küçük bir ayrılcenin bile ıstırabını yenmiye hazırlanmış taze ve müspet bir enerjidir.

Reisicümhurumuz, halk arasında filen bir anket yapmış bulundular.

Ve işte bugüne kadar kongrelerin, içtimaların, şûraların, müzakere-lerin, heyetlerin müspet bir neticeye varmamaları kendi hudutları içinde kalıp bütün memleketi ihtiva eden ve bütün Türk varlığına şamil olan böyle bir prensipe yaşanmamalarından doğan neticedir.

Kültür ve tedris işlerinde, bütün Türk yurdunun en ince teferruatına varıncıya kadar tedahül edebilecek muvaffak bir organizasyon veya bir inkılâp veya bir tekâmül veya bir yenilik mevzubahs olurken bu vakia

ile uzak yakın ilgili memurların, muallimlerin, müdürlerin fikirlerinden müstağni kalmağa imkân tasavvur olunabilir mi?

Ve yine bir neşriyat organizasyonu düşünülürken, alâkadar dairelerin neşriyat işleri mümessillerinin, matbaacıların, müelliflerin, tâbilerin, gazetecilerin, muharrirlerin, ediplerin, muallimlerin ve nihayet bütün alâkadarlarının fikirlerinden istifade edilmeksizin müspet bir netice almağa yine imkân düşünülebilir mi?

Bu varlıklar temsil olunmadıkça "bu hususta bulunabilecek tedbir,, elde olunabilir mi?

Şüphe yok ki Maarif Vekâleti, bu prensipin müspet realitesine Reiscümhurumuzun hareketile inanmış bulunuyor. Ve biz de aynı inançla, kongre ve şûranın müspet varışlara, müspet neticelere ulaşacağına emniyet duyuyoruz.

Gerek şûra, gerek kongre, bu işlerin yakın ve uzak alâkalarının topluluğundan temsili mahiyette hazırlanmış olduğuna göre nevama birer referandum, ve daha tam tabirile birer ankettir. Ve elbette ki, Maarif Vekâleti, şûradan alacağı neticeye göre çizdiği mesai yolunda yüzde yüz bir isabet üzerinde olacaktır. Ve yine şüphe edilebilir mi ki neşriyat kongresinden alacağı neticeye müstenit sistem ve prensiplerle bütün Türkiyeyi hududu ve şümülüne alan bir realite yoluna girmiş bulunmıyacaktır.

Türkiye devleti, seçimde ikinci müntehiplerle görüşlerini karşılaştırmaktan nasıl Türk camiasının tam bir hulâsası demek olan Büyük Millet Meclisini kurabilmişse, kültür yolunda da bu tarzdaki hareket, tam bir millet ihtiyaç, inkılâp ve tekâmülü esaslarına göre hazırlanmış bir kültür plânına sahip olmayı temin edecektir.

Dal

Neşriyat Hayatımız Yürekler Acısıdır

*31.III.1939 Tarih ve 740 sayılı SON
TELGRAF gazetesinden:*

Bugünlerin en güzel yerli haberi Ankarada toplanacağı bildirilen "Neşriyat Kongresi,, dir. Maarif Vekâleti, böyle bir kongre toplamak fikrini ortaya atmakla çok isabetli bir mevzu seçmiştir.

Türkiye neşriyat hayatı, yakından bilenler ve içinde bulunanlar daha iyi farkındadırlar, yürekler acısıdır. Neşriyat bugüne kadar, devletin hiçbir zaman, hiçbir suretle alâkadar olmadığı bir iştir. Maarif Vekâletinin,

bugüne kadar neşriyatı himaye maksadile koyduğu bir tahsisat vardı. Bu tahsisat, itiraf etmeli ki, çok az zaman yerinde sarfedilmiştir.

Bu tahsisatla, daha çok eş dost kitabı satın alınmış, bu suretle bazı kimselere yardım edilmiştir.

Zaten, Maarifin, son on beş yirmi yıl içinde, bir inkılâp memleketine karşı ve lâıyk şekilde tam randıman verememesi, memleket kalkınmasına tam manasile ayak uydurmaması, bu vekâletin vazifelerinin çok mühtüt bir sahaya inhisar ettirilmesinden doğuyordu.

Okumak için nekadara talebe müracaat ediyor? Şukadar... Bunları, halk istifi gibi mekteplere doldurmak... Sonra da mektepsiz talebe bırakılmadığını ilân etmek... Maarif Vekâletinin vazifesi yalnız bu mudur? Memleket ne cins insana, hangi tip mektebe, ne kalitede vatandaşa muhtaçtır?

Bunlar, maalesef, şimdiye kadar düşünülen mevzular değildi.

İnkılâptan bugüne kadar, zannetmiyoruz ki, diğer herhangi bir vekâlet, maarif kadar istikrarsızlık geçirmiş olsun... Maarif Vekâletinin erkânı sırasına bazan öyle zevat geçmiş, öyle mühim vazifeler deruhde etmişlerdi ki, bunlar-doğru söz acıdır- ekseriya etrafa hoş görünmek, bir sızıltıya meydan vermemek, çekindikleri kimseleri kırmamaktan başka birşey düşünmüyorlardı.

Uzun yıllar, maarif politikasının içyüzü, hakiki cephesi bu olmuştu.

Halbuki, Türk devletinin Büyük İnkılâbında, üzerine en çok vazife ve mes'uliyet alması icap eden uzuv, Maarif Vekâleti olmak lâzımdı.

Bu satırlarım, biliyorum ki birçoklarını kıracaktır. Doğru söz acıdır. Kimseyi kırmamak bir idarei maslahatçılıktır. Bu sistemle iş görülemez.

Reşat Feyzi

Neşriyat Kongresinin Arifesinde

2-IV-1939 Tarih ve 7348 sayılı AKŞAM gazetesinden:

Maarif Vekâleti büyük bir Neşriyat Kongresi toplamağa karar verdi. Bu kongrede kitap neşriyatının organize edilmesi meselesi konuşulacak. Bundan başka memlekette niçin istediğimiz kadar kitap satılmadığı, hangi eserlerin en çok rağbet gördüğü, hangi cins eserlerin sürümünün az olduğu kitap satışının artırılması için ne gibi tedbirler lâzım olduğu gibi birçok meseleler görülecek.

Maarif Vekâleti bu kararla memleketin en mühim meselelerinden birine temas etmiş oluyor.

Senelerdenberi kitap yazan, eser veren birçok fikir ve san'at adamlarımızın ötedenberi ileri sürdükleri bir mesele vardır: «Bizde kitap neşriyatı iyi idare edilmiyor.» Diye sikâyet ediyorlar ve: «Kitaplarımız satılmıyor. Çünkü bunların reklâmı iyi yapılmıyor. Sonra tâbiler, mümkün olduğu kadar işin ucuzuna bakıyorlar. Koca bir kitabı 25 - 30 liraya tercüme ettiriyorlar. Tabii neşriyat, ucuzluğundan dolayı birtakım heveskârlar eline kalıyor. İyi eser çıkmıyor. Bu suretle okuyucu da azalıyor» diyorlar.

Tabii Neşriyat Kongresinde tâbilerin de söyleyeceği sözler vardır.

Bu kongrenin arifesinde, bugün kitap neşriyatımızı idare edenlerle görüşmeği faydalı bulduk. Kitap neşriyatı meselesinde tâbiin rolü inkâr edilemeyecek kadar büyüktür.

Evvelâ bizde ne gibi kitaplar daha fazla satılıyor, hangi kitapların satışları azalmıştır. Alelümum kitap niçin istediğimiz kadar satılmıyor?

Bu mesele hakkında tâbiler şöyle düşünüyorlar. Kitapçı Bay Halit diyor ki:

— Bizde en fazla satılan kitaplar halkın anlayabileceği şekilde yazılmış fikir, san'at ve alelümum hayat hakkında faydalı bilgiler veren kitaplardır. Meselâ Gasson'un, Karnecinin kitapları gibi eserler.

Lâkin en kuvvetli eserin bile satılması için ilk şart, bunun halk tarafından iyice anlaşılabilir bir şekilde yazılmış olmasıdır. Meselâ bizden mütemadiyen elektrikçilik, arıcılık, bahçecilik ve saire gibi kitaplar istiyorlar. Fakat biz bunları halkın anlayabileceği kadar açık yazacak kimse bulamıyoruz. Halk, birçok eserleri anlamadığı ve anlayamayacağı için almıyor.

— Peki münevver tabaka?

— Münevver tabaka, bilhassa lisan bilenler ilim ve fikir cereyanlarını ecnebi eserlerden takip etmeği tercih ediyorlar. Asıl türkçe kitapları okuyanlar orta seviyedir. Okuyucu ekseriyeti onlardır. Kitap yazarken bilhassa bunu düşünmek lâzımdır.

Halbuki bizde bu kabilden eserler çok azdır. Eğer yazılan eserler bu evsafi haiz olsalar, bunların satılacağı muhakkaktır.

— Roman?

— Romanda da aynı vaziyet görülüyor. Eskiden çok fazla okunan bazı ediplerimiz son zamanlarda romanlarında birtakım felsefeler yapmağa başladılar. Derhal satışları yarıya indi. Aynı muharririn 15 -

sene evvel yazdığı kitap dördüncü, beşinci tab'ını yapıyor. Son çıkan eseri ise belki henüz masrafını bile çıkaramamıştır. Bununla hiçbir zaman edebî eserlere fikir, felsefe konulmasın demiyorum. Romana, edebiyat eserine fikir de, felsefede konulabilir. Lâkin bunu gayet ustalıkla yapmak şarttır.

Meselâ Halide Edip, son zamanlarda bizde bu muvaffakiyetin sırrına erişen bir san'atkârdır. Son yazdığı roman hem halkın anlayabileceği bir şekildedir, hem de içinde fikir de vardır, felsefe de...

Şiir kitaplarının satışı ne haldedir?

Şiir kitaplarının satışı son iki senede eski hızını kaybetmiştir. Bundan 10 sene evvelinden itibaren 7 - 8 yıl içinde hayrete şayan derecede şiir kitapları basıldı. Fakat şimdi şiire karşı rağbet çok azalmıştır.

— Tercüme romanların satışı nasıldır?

— Tercüme romanlar seri halinde çıkarıldığı ve iyi reklâm yapıldığı takdirde kari buluyor. Bu eserler teker teker çıkarılırsa pek satılmıyor. Bir okuyucuda tuhaf bir haleti ruhiyedir.

En çok satılan kitap: Roman.

Bundan sonra kendisile görüştüğümüz Babıâlinin en eski kitapçılarının biri B. Hilmi diyor ki:

— Mektep kitaplarından sonra en çok satış yapan romanlardır. Mektep kitapları tabii mecburî programlar dahilinde satılıyor. Bunun hariçinde en çok rağbet gören romanlardır.

— Meselâ nasıl romanlar?

— Eskiden açıkça eserlere biraz fazla rağbet ediliyordu. Lâkin bugün daha ziyade ağır başlı, ciddî, hakikî edebiyat eserleri rağbet görüyor. Kariin seviyesi daha yükselmiştir.

— Acaba kitap satışları niçin istediğimiz kadar fazla değildir?

— Bunun bir çok sebepleri vardır. Bunlardan biri hayatımız değişmiştir. Şimdi medenî bir insan gibi yaşamağa başlıyoruz. Medenî insanın ihtiyaçları çok büyüktür. Bugünkü insanın plâvi var, balosu var, sineması var, giyinme zevkı var... Bir çok eğlenceleri var.

Bütün bunları düşünmek mecburiyetindedirler. Bu itibarla kitaba ilgiyesinden ve zamanından pekaz birşey ayırabiliyor.

Sonra bizde okuma zevkı kökleşmemiştir. Meselâ Avrupada dikkat çekilmez, trenlerde, vapurlarda kitap ve gazete okumayan yok denilecek derecede nadirdir. Halbuki bizde vapura bininiz, bir, nihayet iki kişinin yanında kitap görebilirsiniz. Geri kalanlar etrafı, denizi seyretmekle iktifa

ederler. Büyükler bu suretle kitap okumayınca çocuklar ve yeni nesil de okuma zevkına, tabiatile varamıyor.

— Bizde erkekler mi daha ziyade kitap alırlar, kadınlar mı?

— Erkekler daha fazladır.

— Hangi yaştaki insanlar kitap alırlar?

— Daha ziyade gençler... Onlar bugünkü eserleri daha çok okuyorlar. Lâkin genç te henüz hayatını yapamadığı için pek paralı değildir.

— Şiir kitapları nasıl?

— Şiir kitaplarının satışı çok düşmüştür. Meselâ eskiden Abdülhak Hâmit, Fikret, Recaizadenin kitapları ne kadar satılırdı!

— En çok hangi şehirler kitap okurlar?

— İstanbul, Ankara, İzmir... Bundan sonra Konya, Sivas, Samsun, Adana gelir... En az kitap gönderdiğimiz yerler de Bitlis, Edirne, Erzurum, Tunceli ve sairedir.

H. F.

Neşriyat Kongresinde Görüşülecek Maddelerden Dördü

2. IV. 1939 tarih ve 7348 sayılı AKŞAM gazetesinden :

Maarif Vekili Hasan-Âli Yücel'in Ankarada toplanacağı Neşriyat Kongresi memlekette pek yerinde bir alâka uyandırdı. Buna dair ben de bir yazı yazmıştım; amma, birle de olmaz, ikiyle de... Kültürümüz için bundan daha hayatî bir mesele henüz hiç kimse tarafından ortaya atılmış değildir. Kitap işi bu... En esaslı iş...

Bu günlük maddelerin bazıları üzerinde duracağım:

§ — Resmî ve hususî neşir teşekküllerinin sermaye ve kuvvetleri azamî verim temin etmek üzere teksif ederek iş birliği etmeleri yolunun araştırılması ve bu esasa göre umumî bir neşriyat programı hazırlanması.

Görüşülecek meselelerden biri bu... Dileriz ki Kongre, sermaye kuvvetleri, hususî ve şahsî karakterlerini kaybetmiyecekleri, kuvvetlendirecekleri bir şekilde teksif için çareler arasın... Merkezîcilik, devletçilik istiyen neşir işleri elbette vardır. Fakat umumî neşir hürriyetinin genişlemesine doğru bir inkişaf... Aman! zinhar... olmasın!.. Başka memleketlerde tatbik edilip te ne dumura uğradı...

olduğunu gösteren cereyanların bir nebzesi bile sakın bize sıçramasın!... Tabii, bu mevzuubahs te değil... Yukarıki satırlar bazı kimseler tarafından yanlış tefsir edilmesin de «olamaz» demek için bunları buraya yazıyorum.

Diğer bir madde:

§ — Neşriyatın satış, dağıtma işlerini tanzim için alınması faydalı olacak tedbirler.

İşte birinci madde ile sıkı şekilde alâkadar bir iş ki behemehal el-birliğile, devletin yardımile; rehberliğile yapılabilir, yapılmalıdır. Buna girişenler behemehal kâr edeceklerdir. Bütün neşriyatımız da böylece faydalanacaktır. Yanılmıyorsam Bay Cemal Hüsnünün Maarif Vekilliği zamanında Fransızların Hachette firması, bizim memlekette de böyle bir cihaz yaratmağı istemişti. O olmadı, fakat milli kuvvetlerimizle, bir tevzi teşkilâtına nazaran ne muazzam işler başardık. Bunun da üstesinden gelerek neşriyatımızı şimdiki vaziyetinden kurtarmak güç değildir. Düşünün ki, birçok koskoca vilâyetlerimize, memlekette çıkan gazete, mecmua ve kitapların bir tek nüshası bile gitmemektedir... Zira, her şeyden sarfinazar, naşirler, şu veya bu vilâyetteki bayiden mallarının parasını alamıyacaklarından korkarlar. Matbuat ağacının kökü vatan toprağına iyice daldırılırsa, gövdeye ona göre kuvvet geleceğinde, manevî meyvaların ona göre nefisleşeceğine şüphe yoktur.

Üçüncü madde:

§ — Dilimize tercüme ettirilecek eserlerin klâsikler dahil olarak en lüzumlularının senelere ayrılmış bir plânda tesbit edilmesi ve bunlar için alâkadarlar arasında bir iş bölümü yapılması.

Lûtfen bir de divanı haysiyet kurulması. Zira futbola bir ters tekme vuran sporcu federasyon tarafından diskalifiye ediliyor da bütün bir neslin kafasına yanlış tercümeli kalın bir klâsiği güm diye indiren bir mütercim «Nedir bu ettiğin?» itabına bile maruz kalmıyor. Evet, Avrupalı bir mütercimin de hatada bulunması mümkündür. Ancak o, fikir âleminde bir aksülâmel uyandırır; tenkitleri, münakaşaları doğurur. Bizde bu husustaki refleksizlik en acınacak şeydir. Genç nesle bir şeyler öğretme iddiasile tabedilen eserleri olsun bir heyet adamakıllı gözden geçirse de ondan sonra mektepler, halkevleri ve sair kütüpaneler satın alsa, yine kârdır.

Birinci Türk Neşriyat Kongresi

Başka bir madde :

§ — Ebedî mülkiyet hakkına dair olan mevzuatımızın günün ihtiyaçlarına göre tadili lâzım gelen cihetlerin tesbiti.

Zannetmem ki, binlerce kitabı tercüme mecburiyetinde bulunduğumuz şu sırada «İlle ecnebi müelliflere bir hakkı telif verelim» mes'elesini ortaya atalım. Bunu dahil için halletmek lâzımdır. Tercüme ve adaptasyona karşı telifi kurtarmak üzere yaratıcı dimağları himaye gerek. O noktayı da B. Hasan-Âli Yücel, mükâfat maddelerinde göz önünde tutmuş.

Bu münasebetle bizdeki tercüme işleriyle hakkı telif bahsini karikatürleştiren Ahmet Haşimin bir nüktesini de zikredeyim:

— Bizim kitaplarımızı tercüme edeceklerse parasını alalım. Biz onlarınkini edeceksek diyelim ki «Şayet benzer bir yerini bıraktıksa, hayhay, verelim parasını!»

Vâ - Nû

Neşriyat Kongresi

2. IV. 1939 tarih ve 7623 sayılı VAKIT gazetesinden :

Maarif Vekili Hasan-Âli Yücel nisan ayı içinde Ankarada toplanacak yeni bir kongreyi açacaktır. Maarif Vekilinin açacağı bu kongre mana ve mahiyet itibarile çok ehemmiyetlidir. Kongre etrafında şimdiki kadar hiç te şatafatlı reklâmlar yapılmadı. Hattâ bu işin ehemmiyetini tebarüz ettiren neşriyata bile tésadüf edilmedi.

«Neşriyat Kongresi» memleketin münevver zümresini alâkalandıracak bir manzaraya maliktir.

Bir yandan ümmilikle mücadelenin ilk şartı neşriyatı yurdun her tarafına kolayca sevketmektir. Diğer taraftan bu neşriyatı kaliteli bir hale koymuk, fikir ve kültür seviyesini yükseltmenin tek şartıdır. Ş. halde kültürün en sathî kısmile alâkalı olan vatandaşla ihtisasın derinliklerine kadar yükselmiş vatandaşa kadar herkes bu kongrede kendine göre bir hisse alacaktır.

Neşriyat kongresinin meşgul olacağı meselelerin programı fazla miktarda yüklüdür.

Kongrenin hallini demiyelim de mevzuubahs edilmesini, efkârı ummiyeye arzedilmesini faydalı bulduğu meseleler düzünelerle münevverler senelerce işgal edecek derecede mühimdir. Alâkalı münevverlerin meseleleri birer tez halinde alarak tetkik etmeleri ve tezlerini birer

mevdana koymaları fikir hayatımıza yeni bir çeşni vermenin
lerinden biri olacaktır.

Kongrede mevzuubahs olacak meseleler hakkında düşüncelerimi
yazmak isterim. Ancak bunların arasında derhal tahakkuk
mek, fakat üzerinde düşünülmesi dahi faydalı bulunacak meseleler
Bunların yanında müstacelen halledilmesi lâzım olan şeyler de
Bunları derhal, ilk hamlede kat'î surette halletmek bir zaru-

Meselâ memlekette bir tevzi işi vardır ki, bir türlü halledilememiştir.
Tevzi işi halledilmedikçe ne kadar idealistçe, ne kadar insanî hislerle
edilirse edilsin, dünyanın en muktedir ilim adamları fikirlerini
güzel eserler basılsın; neye yarar?

Sadece tâbiin vitrininde güneşe karşı gözlerini yumup uyuklamıya
kaldıktan sonra..

Memleketin her köşesine emin bir surette neşriyatı göndermediği-
detçe ne kitapçı, ne de okuyucunun şikâyetlerinin önüne geçe-

Eğer bu seneki kongre sadece bu meseleyi halletmek imkânına
olursa kendimizi bahtiyar bilelim.

Sadri Ertem

Millî Neşriyatın İnkışafına Doğru

3. IV. 1939 tarih ve 328 sayılı YENİ SABAH
gazetesinden :

Kültür mekanizmasını tedvire başladığı gündenberi millî irfan işle-
me bir hayli hayrlı teşebbüslere girişmiş olan Sayın Maarif Vekili
-Âli Yücel neşriyatımızın daha verimli ve bilhassa daha sistemli
işlemlerle ifrag yollarının araştırılması için bir «Neşriyat Kongresi» ni
toplantıya çağırdı.

Gazeteciliğimiz başta gelmek şartile neşriyat bakımından hiç te-
vünenecek bir vaziyette bulunmadığımızı itiraf etmeliyiz. Bulgar Başvekili
Koseivanof'un memleketimizi ziyareti esnasında tanışıp hasbihaller yap-
tığımız komşu Bulgar gazetecilerinden tab adedî (100,000) i geçen Bul-
gar gazetelerinin mevcudiyetini işittiğimiz zaman kalbimizde bir sızı
hissettığımızı saklamıyacağız. Bu sızı Türk gazetelerinin komşu Bulgar
gazeteleri kadar satamamalarından doğan bir haset acısı değil münevver
türkün münevver Bulgar kadar okumadığından mütevellit ruhî bir ıstıraptı.

Birinci Türk Neşriyat Kongresi

Yevmî basışı yarım milyona varan Sırp gazetelerinin mevcudiyetini de haber verecek olursak neşriyat hayatımızın kısırlığı ve feyizsizliği hakkında küçük bir fikir peyda etmiş olursunuz.

Gazetecilik; mecmuacılık ve kitapçılığımızın boynunu büken başlıca sebeplerden biri de taşra satışı işlerinin bozukluğudur. Vilâyetlerimizde vücutleriyle iftihar edebileceğimiz dürüst, namuskâr ve temiz gazete ve kitap bayileri bulunduğu gibi bunların arasında binbir emek ve fedakârlıkla yaşayan ve yevmî ve mevkut neşriyatın satış paralarını, binbir dereden su getirerek, benimseyenler de maalesef bulunuyor.

Bunun içindir ki; Ankarada toplanacak olan «Neşriyat Kongresi»nin başaracağı bir hayli müşküller, yeneceği pek çok mâniler vardır. Fakat şimdiye kadar yapılanlar gözönüne getirilecek olursa bu müşküller ve mâniler bizi yıldırmamalıdır.

Hele işin başında genç Maarif Vekilimiz gibi çekirdekten yetişme ve işten anlar bir neşriyatçı bulunursa...

A. Cemaleddin Saraçoğlu

Kongre Münasebetile

3. IV. 1939 tarih ve 2568 sayılı HABER gazetesinden :

Neşriyat Kongresinde, eski şairlerimizden hangilerinin eserinin yeniden basılması lâzım geldiğinden tutun da en küçük kasabalara, köylere bile kitabı götürmenin çarelerine kadar, irfan hayatımızın bütün mühim meseleleri konuşulacak. Bunlar üzerinde ötedenberi düşünülen, fakat devası bir türlü bulunamıyan dertlerdir; bunun içindir ki o kongrenin programına koyduğu her meseleyi kat'î bir surette halledileceğini ümit etmek fazla olur. Fakat çok hayırlı kararlar verileceğinden eminiz. Eğer kongre hiç olmazsa münevverlerimizi, muayyen meseleler üzerinde elbirliği ile çalışmağa sevkedecektir.

Ne istiyoruz? Bunu söylemek memlekette irfan hayatını genişletmek, okuma ihtiyacını arttırmak ve bu ihtiyacı karşılayacak kitapları meyan getirmek... İstedığımızı söylemek kolay amma gayeyi temin edecek yolları bulmak öyle kolay değil. Bu gaye üzerinde hepimiz düşünüyoruz; fakat o kadar ayrı neticelere varıyoruz ki anlaşmamıza, el birliği ile çalışmamıza imkân kalmıyor.

Bir memlekette evvelâ okumanın lüzumu, faydası mı anlaşılır? Evvelâ okunması lüzumlu, faydalı kitaplar mı yazılır? Yani kısa bir taahhüt...

Muharrir mi evveldir, kari mi?.. Muharrir, kendisinden eser isteyen bir kitle bulunmadığı için yazmadığını söylüyor; kitle ise okuyacak kitap bulunmadığından kendisinde okumak âdetinin teşekkül edemediği cevabını veriyor. Hangisi haklıdır? Muharrire veya karie hak verdiğinizde göre iş bütünü değişir.

Bazılar ben de onlardanım-karie hak veriyorlar; yani memlekette kuma ihtiyacının, âdetinin kuvvetlenmemesinin sebebini büyük, geniş bir edebiyatımız olmamasında buluyorlar. Önce kari yetişmez, eserini okuyacak belki hiçbir kimse bulamıyan muharrir yetişir. İrfan pazarında kuma talepten öncedir. Fakat muharrir nasıl yetişmeli?...

Bizde, büyük bir yekûn tutamıyacak olan gazeteci muharrirler müessesce, muharrirlerimizin hepsi profesyonel değil, amateur'dür. Her birinin zekâ, idarelik, memurluk, hattâ tüccarlık, bankacılık gibi başka meslekleri vardır; asıl işlerinden arttırabildikleri vakti edebiyata hasrederler. Edebiyat hayatımızı evvelâ bu halden, yani sadece bir amatör'ler ülkesi olmaktan kurtarmalıdır. Nasıl? Muharriri geçindirebilecek bir kari kütlesi yetişmesini bekliyerek mi? Muharririn kariden evvel oluşunu söylemekle buna imkân olmadığı kanaatini beslediğimi söylemiş oldum. O halde, önce bir tek çare kalıyor, muharrirlere, kendilerine başka bir meslek öğrenmeden geçinebilmek imkânını bahşederek.

Memlekette geniş bir kari kütlesi yetiñinciye kadar devlet muharriri, sadece himayeye değil, geçindirmeğe mecburdur. Onlara muhakkak paraş versin, onlar için bir nevi imaret açsın demiyorum. (Maamafih bu bir pekâlâ müdafaa edilebilir.) Devlet birçok mecmualar çıkarsın, çok kitaplar bassın; sonra bu mecmuaları, kitapları isterse gayet ucuz fiatlarla, isterse büsbütün parasız etrafa dağıtsın.

Bizde devlet, muharrirleri teşvik için, bazı kitapları satın aldı; mecmualar çıkarıp tahrir ücreti olarak, hiçbir gazete veya hiçbir mecmua için veremeyeceği kadar yüksek ücretler verdi. Fakat bunlardan hemen hiçbir netice hâsıl olmadığını gördü. Hiçbir netice hâsıl olmadı; çünkü yapılan şey kâfi değildi. Bir muharrirden beş, altı yüz lira mukabilinde bir kitap satın almak veya onun bir makalesine on beş, yirmi lira vermek ancak onu himaye etmektir, geçindirmek değil. O para, muharrir için, belki umulmadık bir kazançtır; ikinci, üçüncü derecede bir ihtiyacının tatmin edilmesine yarıyabilir; fakat ekmek parası değildir. Onu alan muharrir: «Bak, ben yazılarımla, edebiyatımla geçiniyorum!» diyemez, yine kendin başka bir meslek aramağa ve asıl ona bağlanmağa mecburdur.

Devletin muharrirlere edeceği yardımı ekmek parası haline getirmesi lâzımdır; yoksa onun için bütün yapacağı bir süsten, bir lüksten ibaret kalır.

Ümit ederim ki Neşriyat Kongresinde bu mesele de esaslı bir surette konuşulur. Edebiyat âlemimizi bir amatör'ler diyarı olmaktan kurtarmanın çareleri düşünülür.

Nurullah Ataç

Tercüme Eserler Meselesi

4. IV. 1939 tarih ve 5310 sayılı TAN gazetesinden:

Son günlerde ehemmiyetle mevzuubahsedilen meselelerden birisi de, birçok eserlerin yabancı dillerden türkçeye çevrilişinde gösterilen büyük hatalardır:

Tercüme neşriyat, son senelerde şayanı ehemmiyet bir rağbet görmektedir.

Muhtelif ecnebi dillerden türkçeye çevrilen eserlerden bir çokları, kütüpanelerimiz için büyük birer kazanç sayılabilecek derecede değerlidir.

Halka bu kabil eserler okutabilmenin, bu kabil eserler ikram edilmenin, ne kadar takdire değer bir muvaffakiyet olduğunu söylemiye bile lüzum yoktur sanırız.

Fakat şuna da inanmak mecburiyetindeyiz ki, tercüme eserlerin halk tarafından rağbet görmesi üzerine ticarî iştahları kabaran bazı tabiler bu hizmetin başarılmasında kâfi derecede dikkatli davranmıyorlar: İyi mütercimden ziyade ucuz mütercim arıyorlar. Bu yüzden de, kitapçılar kazanıyorlar, fakat ortaya koydukları eserlerden faydadan ziyade zarar görüyor.

Bugün piyasada öyle tercüme kitaplara rüşiyoruz ki, kendileriyle asılları arasında münasebet bulabilmek bile mümkün değildir.

Geçenlerde, dikkatli bir meslekdaşımız, bu eserlerde raslanan hatalardan bazılarını ortaya koymuştu: Onları okurken teessüf ve hayret duymaktan kendimizi alamamıştık.

Kimse inkâr edemez ki, halka yanlış malûmat, ve yanlış fikir vermek, bozuk gıda vermektен daha zararlıdır. Öyle çok çıkmasına kütüpane cemakânlarının bomboş durmaları müreccaktır. Bu itibardır ki, birçok meslekdaşlar, bu mevzua lâyük bulunduğu ehemmiyeti ve yeri vermiye başlamışlardır.

Bizce, tercüme işini, kontrol altına almak ve bu suretle çok tehlikeli bir fikir suiistimalini önlemek zarureti vardır. Alâkadarların, bu hususta yapılmakta olan neşriyata lâkayt kalmamaları, en samimî temennimizdir. Bize bu hususta kuvvetli ümit veren, ve endişelerimizi hafifleten noktalardan birisi, Neşriyat Kongresinde bu meselenin de mevzuubahs edileceğini öğrenmiş bulunmamızdır.

Tercüme işinin ehliyetli ellere verilmesi, ve daha sistemli bir şekilde sokulması, fikir alemimizin selâmeti namına, zaruridir. Bu meseleyi lâzım gelen hassasiyet ve alâkadan mahrum bırakmak, halkın fikir ihtikârından zarar görmesine göz yummak olur. Kitaba vereceği parayı, nafakasından arttıran birçok vatandaşları, kütüpanelerden bilgi yerine cehalet satın almaktan kurtarmak istiyorsak, bu meseleyi dava edinmekte mümkün. mertebe acele davranalım!

Klâsiklerin ve Şaheserlerin Tercümesi

5. IV. 1939 tarih ve 81 sayılı İKDAM gazetesinden:

Bir Neşriyat Kongresi ve teşkilâtı düşünülürken Avrupa klâsiklerinin tercümesi işini başa almak yanlış olmaz, sanırız. Klâsikler ve şaheserler bize o kadar az tercüme edilmiştir ki, bunları kale almamak ve işe yeni başlamak mümkündür. Dünyanın bütün lisanlarına tercüme edilmiş eserlerin yüzlercesine henüz bizde el süren olmamıştır. Buna mukabil aynı şaheserin üç dört muharrir tarafından tercüme edildiğini ve bunların hemen hemen aynı zamanda neşrolunduğunu görüyoruz. Sebebi, biribirinden haberi olmıyan ve temas etmiyen mütercimler arasındaki intihap. tesadüfünden başka birşey değildir.

Maarif Vekili, neşriyatla yakından alâkadar olurken mütercimleri ve tercümeleri teşkilâtlandırmak, bunlara bir sıra ve nizam vermek imkânını da tabii düşünecektir.

İkdamcı

Millî Kütüpanemiz İçin

6. IV. 1939 tarih ve 6347 sayılı ULUS gazetesinden:

Kültür Bakanlığı bir Neşriyat Kongresi hazırlamıştır. Muhterem vekil arkadaşımızı tebrik ederiz: ileri bir lisanımız var; zengin bir millî kütüpanemiz olmalıdır.

Kütüpanelerinin hiçbir eksiği olmıyan diller arasında dahi, tercümelemlerle, daimî bir bağlanışla ve tamamlama hareketi devam edip gider. Zekâ, san'at ve ilim inhisar altında değildir. Fakat yabancı bir dil öğrenmeksizin san'at, ilim ve herhangi bir meslekte vasatî seviyeyi geçmek mümkün olmıyan bir dil, medenî bir cemiyetin ifade vasıtası telâkki edilemez. Bu mahrumiyetin bir sebebi, bizzat bazı dillerin geriliğidir: türkçenin bunlar arasında olmadığına kim şüphe edebilir? Dilimiz, osmanlıca halinde ve eski kültür aleminde büyük eserlerini vermiştir. Millî kütüpanemizin şimdiki fakirliğinin sebebini, munhasıran millî uyanış devrindenberi geçirmekte olduğumuz tasfiye ve yeniden intibak buhranlarında aramak lâzımgelir, Kemalizm, diğer müesseselerde olduğu gibi, lisan ve kültürde dahi bu buhrana nihayet vemiştir. Tek ve muayyen bir istikamette, mütemadiyen, istikrar ve tekâmüle doğru gidiyoruz.

Neşriyat Kongresi iki maksat için davet edimiştir: A) Eski eserlerden yeni harferle basılacak olanları seçmek, B) Başka dillerden tercüme edilecek başlıca eserleri kararlaştırmak.

Ne seçmek, ne de basmak işinin ferdî teşebbüslerle başırlamıyacağı meydandadır. Osmanlıca eserlerden lâzım olanlarının yeniden neşeredilmesinde dikkat edilecek ehemmiyetli cihetler iyice münakaşa olunmalıdır.

Devlet müdahale ve himayesinin en büyük tesiri, yeni bir mütercimler sınıfı yetiştirmek olacağını zannediyoruz. Her yabancı dil bilen tercüme yapamaz; her mütercim de her eseri tercüme edemez. Başka lisanlarda yalnız birtek müellifin kendine mahsus mütercimleri dahi olduğunu biliyoruz. Bütün mesaisini bu işe hasreden güzideler lâzım. Bu güzideler ancak, faaliyetlerinin hiç olmazsa maişetlerini temin edecek bir gelir temin etmesile bu hizmete kendilerini vakfedebilirler. Geçenlerde mühim bir eser tercüme eden dostlarımızdan biri, tâbiin verdiği ücreti hesap ettiğinde sayfa başına 45 kuruş düştüğünü anlatmıştı. Köylü istidalarının bile kasabalarda sokak daktiloları tarafından 25 kuruşa yazıldığı bir memlekette bu nasıl bir fikir emeğinin karşılığı olabilir.

Dikkatli bir murakabeden geçen ve iyi ödenen tercümelemler, bizde hakikî tercüme san'atini tesis edecek, türkçenin ifade kudretini mütemadiyen arttıracak, hattâ Türk kamusu kelimelerinin şahsiyetlerini tesbit ve tebarüz ettirecektir.

Biz perişan ve inzibatsız yardımlardan fazla, böyle maksatlı ve toplu masrafların fikir hayatımızın inkişafına hizmet edeceği kanaatindeyiz.

F. R. Atay

Neşriyat Kongresi

7. IV. 1939 tarih ve 6348 tarihli ULUS gazetesinden :

Maarif Vekâletinin rehberliği ile açılacak olan bu Kongrenin muvaffak olması üç şarta bağlı olacaktır :

1. Kongreye çağrılan arkadaşların buraya hazırlıklı ve ameli tekniklerle gelmeleri.
2. Maarif Vekâletinin, verilecek kararları benimsemesi.
3. Maarif Vekâletinin, verilen kararları tatbik için lâzım tahsisatı temin etmesi.

Neşriyat Kongresi, memleketin birinci ehemmiyette davalarına dokunacaktır. İbrahim Müteferrika'dan günümüze kadar, millî kütüphane dediğimiz şey, birçok güzel gayretlere rağmen vücut bulmamıştır. Türk matbaacılığı, muasır arkadaşlarının daima gerisinde kalmıştır. Türk tâbii, Ebüzziya gibi birkaç simanın gelip geçici muvaffakiyetleri müstesna, memlekette, kitabın otoritesini tesis edememiştir. Türk muharriri, ekonomik ve politik tâbiyetten kurtularak cesur ve hayatından emin bir şahsiyet olamamıştır. Kitabın tevzii ve satılması işi; şeker, süpürge ve kınnap gibi alelâde maddelerinki ile bile rekabet edememiştir. Ve, bir kalemde, Türk fikir ve edebiyat hayatı, baştan başa harap ve çok zamanlar تنها bir yangın yerindeki çergesini, mütevazi bir çatı altına kalbedememiştir.

Yakında Tanzimat'ın 100 üncü yıldönümü idrâk edeceğimiz halde, vaziyet, budur.

Bir memleket için derler ki, silâhı ve kuvveti ile ölçülür. Doğrudur. İstiklâlin bu dünyada ilk müdafaa çaresi, yumruktur. Gene derler ki, esas olan, iyi idaredir. Bu da doğrudur. Kendini idarede mütemadiyen aciz gösteren memleketler, nezle olduklarının farkına varmadan zatürreeden giden alil gövdelere benzerler. Bazıları da bir memleketin kudretini adalette bulurlar. Bu, cemiyete, daha içerden bir bakıştır. Adalet dünyamızda nekadar farazî olursa olsun bir nisbet hem de bazan çok yüksek bir nisbet dahilinde temini kabil olan bir içtimâf haldir. Alelâde değer veren cemiyetler, kendi kendilerini kontrol etmek hassasına malik olan cemiyetlerdir. Kendi kendini kontrol ise, mevcut olmanın başlıca farikasıdır.

Fakat, bütün bunların anahtarı, fikir, bilgi ve kültür değil midir? Kültürün, neşriyat, hayat ve hayatîyet alâmeti olduğuna göre, önümüzdeki kongrede, memleketin bütün münevver çocuklarının kitap adına ve kitap etrafında, görülmemiş bir inan ve işitilmemiş şiddette bir heyecan ile bir ayın yapmalarını beklemek lâzımdır.

Burhan Belge

Kongre ve Sergi Dolayisile

10. IV. 1939 tarih ve 6351 sayılı ULUS gazetesinden.

Neşriyat Kongresi ve on yıllık neşriyat sergisi hazırlanırken, kültür hayatımızın içinde bulunduğu şartları en veciz bir şekilde ifade edecek olan kitap, gazete ve mecmualara ait rakamları gözden geçirmek, Kültür Bakanlığının teşebbüslerinin ne kadar yerinde ve lüzumlu olduğunu anlatacaklardır.

Bugünkü neşriyatımız, bizi, okuyan bir millet saydırabilir mi?

Enternasyonal makyaslara göre yerimiz nedir?

Neşriyatımızda evvelâ ne arıyacağız? Miktarı, kalitesi?

Bunların hepsi bir tarafa: fakat aradığınız kitabı bulabiliyor musunuz?

Fiatler çok pahalı mıdır? Yoksa ne kadar ucuz olursa olsun henüz okuma ahlâkımız kurulmadı mı?

Bu suallerin cevaplarını sorduğunuz her alâkalı, meseleyi kendi zaviyesinden mütalea edecektir. Çünkü bizde bu işin o kadar çok ve karışık safhaları vardır ki, bunları telif etmeden bir netice çıkarmak hemen hemen imkânsızdır.

Muhakkak olan taraf ta şudur: Henüz tam okuyan bir millet sayılmayız: birçokları aradıkları kitapları bulamadıklarından şikâyet etmektedirler; fiatler başka memleketlere göre pahalıdır...

Bu hüküm neden çıkıyor? Evvelâ şu rakamları mukayese edelim: Türkiye nüfusu, son meb'us seçiminden de anlaşıldığı gibi, 17 milyonu aşmıştır. 935 nüfus sayımına göre bu nüfusun yazma okuma bilen kısmı, yüzde 26'yı bulmuştur. Bu nisbet her vilâyette aynı değildir: meselâ bilhassa bazı şark vilâyetlerimizde yüzde 5'e kadar düştüğü gibi, meselâ Ankara'da da yüzde 61,8'i buluyor.

Dört milyon yazma okuma bilen insanın yaşadığı bir memlekette günde kaç gazete satılması lâzımdır? Misali kendimizden değil bir komşu memleketten, meselâ Bulgaristandan verelim. Bulgaristan'da gazete ve

kitap baskı ve satışına dair Argus Bulgarın verdiği rakamlar arasında sabah tab'ı 60, akşam tab'ı 40 bin olan gazeteler, yirmi bin basan kitaplar olduğunu okuyoruz. Türkiye için, henüz, üç bin tabılı kitap ideal, yirmi bin istikrarlı gazete satışı çok iyi sayılan seviyelerdir.

Fakat bu, hiçbir zaman, bizde neşriyatın inkişaf etmediğini anlatmalıdır: Türk harflerinin onuncu yılında, Arap harflerinin yüz yılda kazandıramadığını çoktan aşmış bulunuyoruz. Gündelik gazetelerimizin yekûn satışı, on sene evvel kırk bini güç doldururken bugün bu rakam, yüz elli bine yaklaşmaktadır. Kırk bin basan magazinlerimiz, yine bu rakamı aşan çocuk mecmualarımız vardır. Fakat bütün bunlar, bugün için üzerimizdeki az okuyan vasfını silip kaldıramamıştır. Bunu da tabii görmek lâzım... İnkılâpların en güçlerinden ve muhakkak uzun zaman istiyenlerinden biri de budur.

Rakamlarımızı, Maarif Vekâleti Basma Yazı ve Resimleri Derleme Direktörlüğünün son neşretmiş olduğu 938 senesi ilk altı ayına ait olan "Türkiye bibliyoğrafyası,, ndan vereceğiz. Bu kitapta, memleketimizin bütün neşriyatı, üzerinde esaslı bir emek harcanmıştır.

1938 in ilk altı ayında çıkan bütün kitapların sayısı 1287 idi. Bu umumî rakamın 1224 ü kitap ve risale, 13 ü harita, biri levha, 49 u noktadır.

Kitap, çok şumullü bir kelimedir: içine birçoklarımız için büyük değeri olan, birçoklarımız için de üzerinde uzun boylu durulmıyan bütün matbualar giriyor: 1224 rakamı, hiç te azımsanmıyacak bir rakamdır. Fakat bu miktar o kadar çok nevi ve çeşit taksimine uğruyor ki, bazan, bilhassa ihtisas ve meslek neşriyatı üzerinde aradığınızı bulamıyorsunuz:

"— Eğer lisan bilmeseydim işim üzerinde okuyacak kitap bulamıyacaktım!,, şikâyetini, işin mahiyetini bilmeden haksız bulmayınız.

Şimdi bakınız, bu 1287 rakamı, kitapların mahiyetine göre nasıl bulunuyor: 9 felsefe, 10 din, 528 sosyal ilimler, 16 filoloji, 41 nazarı ilimler, 284 tatbikî ilimler, 83 güzel san'atler, 192 edebiyat, 101 tarih, 23 umumiyat.

Kitap neşriyatımız için yapılan bu umumî tasnif, bir ikinci bölüme daha tâbi tutulmaktadır: Meselâ felsefe bahsinde kitaplar; felsefî meslekler, metafizik, psikoloji, mantık, ahlâk şubelerine ayrılmıştır. Neşriyatımızın zenginliği bu bakımdan, yani mahiyet itibarile çeşitlenme bakımından, devamlı olarak artmaktadır. On beş sene evvel "Veznedarlar parayı nasıl saymalıdırlar?,, diye kitap basmak bir mantıksızlık ve bu kitabın müşteri bulabileceğini sanmak bir hayal addedilirdi.

Dergiler ve gazeteler bahsine geçiyoruz: 1937'nin ikinci altı ayında 1194 ten, 1938'in ilk altı ayında 1287'ye yükselen kitap sayısında olduğu gibi, gazete ve mecmua sayısında da bir artış vardır. 1937'in ikinci altı ayında 156 olan mecmua sayısı 1938'in ilk altı ayında 183'e; 126 olan gazete sayısı 128'e çıkmıştır.

İkinci bir hususiyet te, bu neşriyatın İstanbul ve Ankara gibi büyük merkezlerde tekâsüf etmiş olan vaziyetini muhafaza etmekle beraber, diğer taraftan bütün memlekete doğru bir yayılma göstermiş olmasıdır.

Bugün 25 vilâyetimizde gündelik veya gündelik olmayarak gazete çıkmaktadır. Halbuki üç sene evvel, ancak 41 vilâyetimizde gazete çıkıyordu. Meselâ mecmua üzerinde de aynidir. Üç sene evvel, yalnız 9 vilâyetimizde mecmua çıkarken bugün bu rakam, 23'ü bulmuştur.

O halde şikâyetimiz nedir? Bu rakamlara baktığımız zaman hiç... Fakat neşriyatımızın;

Baskı sayılarını;

Fiatlerini;

Tevzi şekillerini;

Tetkik ettiğiniz zaman:

Evvelâ onu yazan, hazırlayan fikir işçisi adına;

Sonra onu basan ve satan mutavassıt adına;

Nihayet onu alıp okuyan kari adına;

birçok dertlerimiz vardır.

Türk gazeteleri, baskı, sayfa, yazı bakımından Balkanlardaki birçok arkadaşlarından yüksektirler. Fakat, enaz yazı parası ödiyenler yine onlar olmakla beraber, en az satış yapanlar yine onlardır.

Bu az satış dolayısıyla onu memletin her tarafına götürecek olan mutavassıt — gazete bizim için henüz ekmek su gibi bir zarurî madde sayılmadığından — bu işi kârlı bir ticaret saymıyor ve hat boyu olan yerlerle nüfusu kalabalık olan merkezlerden gerisi, gazateyi tanımıyor. Bu da mutavassıtın derdidir.

Ya alıcı?... Onun derdi de bambaşkadır.

Evvelâ 3 veya 5 kuruşu pahalı buluyor. Belki haklıdır; fakat mürekkebi, kağıdı, malzemeyi bizim gazeteler kadar pahalı alan matbuat azdır. Devletin bütün yardımları 12-16 sayfa çıkan, bol resim basan, iyi kâğıt kullanan gazetelerimizin maliyetini ucuzlatmağa pek müessir olamıyor: İstanbul'dan Ankara'ya gelen kâğıda, birçok maddelerden fazla nakliye ödenir....

Satış teşkilâtsızlığı ayrı ve belli başlı bir derttir: Bunu birçok memleketlerde ancak devlet halledebilmiştir.

Zengin bir müze halinde, harf inkılâbımızın yüksek neticesini gözle-
rimizin önüne canlı ve toplu bir halde koyacak olan serginin vereceği
şevk ve sevinçle, kongreden, neşriyatımızın bütün bu dertlerini meselesiz-
leştirecek tedbirler almasını temenni edelim.

Cemal Kutay

Neşriyat Kongresi

12. IV. 1939 tarih ve 1327 sayılı TAN gazetesinden:

Genç Maarif Vekilimiz kültür hayatımıza yeni bir istikamet verecek mühim iki teşebbüste bulundu: Biri temmuz başlangıcında toplanacak olan Maarif Şûrası, diğeri yine o ay içinde toplanacağı tahmin edilen Neşriyat Kongresi.

Bu iki teşebbüsün de muvaffak olması için Maarif Vekili, alâkadarların fikir ve dileklerini topluyarak işe başladı. Memleketin her tarafında muallimler grup grup içtimalar yaparak ihtiyaçlarını ve dileklerini tesbit ettiler. Şimdi de Neşriyat Kongresi için toplantılar yapılıyor ve murahhaslar seçiliyor.

Fakat doğrusunu söyliyelim ki bu toplantılarda işe lâzım olduğu ciddiyet ve ehemmiyet verilmedi. Muallimler ekseriya bir şûraya mevzu teşkil edemeyecek basit idarî meselelerle meşgul oldular. Maaş, terfi ve saire gibi küçük meselelere temas ettiler.

Neşriyat Kongresi için yapılan hazırlıklarda da aynı lâübaliliği görüyoruz. Evvelki gün İstanbul Maarif Müdüriyetinde yapılan bir toplantıda mecmuacılar namına kongreye iştirak edecek murahhasları seçtiler.

Bu murahhasların ikisi de mecmuacılığa kenarından temas eden arkadaşlardır. Mecmuacıların dertlerini, ihtiyaçlarını yakından bilmezler ve kongrede mecmuacıları temsil edemezler.

Anlaşıyor ki İstanbulda neşriyat işi ile meşgul olan müessese ve kimseler, Neşriyat Kongresinin ya maksadını anlamamışlardır, yahut ta bu kongreye ehemmiyet vermemektedirler. Çünkü evvelki toplantıda mecmuacılardan hemen de kimse bulunmamış, hazırlığa kimse iştirak etmemiştir. Kitapçılar arasında da menfi bir hava estiğini veya estirmek istendiğini seziyoruz.

Birinci Türk Neşriyat Kongresi

Halbuki neşriyatın organize olması yalnız memleketin kültür hayatı bakımından değil, bütün neşriyat müessesesi ve müteşebbislerinin de menfaati bakımından lüzumlu ve zaruridir. İş gayet ciddidir. Vekâletin bu teşebbüsüne lâyık olduğu ehemmiyeti vererek hazırlıklarına iştirak etmek, ve kongrenin muvaffak olmasını temin etmek hepimizin borcudur.

Neşriyat Kongresi

13. IV. 1939 tarih ve 2125 sayılı SON POSTA gazetesinden :

Türk edebiyatının ve Türk edebiyatçılarının derdini bu sütunlarda kaç kere deşmeğe çalıştık. Camedânı kaldırırma düşen kitabın ve en yorucu dimağ ve ruh mahsulü ekseriya yok pahasına satın alınan muharririn sessiz ıstırabını her fırsat düştükçe belirtmeği vazife bildik. Burada şunu tekrar edelim ki ne o kitap bir tektir, ne o muharrir... Hakikî bir emek, hakikî ve yüksek bir çalışma mahsulü olan birçok kitapların, muharrirleri gibi, hazin ve ne zamandır değışmiyen talihtir bu! Maamafih, Türk kültürünü, Türk edebiyat ve ilim sahasını daraltan, en değerli yazıcıları yalnız aralarında dertli dertli hasbihallere sürükliyen bu faciannın umarız ki artık sonu gelmiştir. Maarif Vekâletinin Ankara'da gelecek ay içinde tophıyacağı Neşriyat Kongresi bize bu büyük ve sonsuz ümidi vermektedir. Kendisi de çok kıymetli bir muharrir olan Sayın Maarif Vekili Hasan Âli Yücel'in bu büyük teşebbüsünden memleket maarifi hesabına genç ve dinç bir hamle ile umduğumuz ve özlediğimiz parlak neticeyi iktıfat edeceğine de şüphemiz yoktur. Bunun için şimdiden seviniyoruz.

Burada küçük bir makale içinde Neşriyat Kongresine arzedilecek bütün mevzuları, ayrı ayrı teferrüatle tetkika imkân göremiyorum. Resmî ve hususî teşekküllerin sermaye ve kuvvetlerini teksif ederek ihtiyaca göre umumî bir neşriyat programı yapılması gibi maddî ve işe girerken en esaslı noktadan başlayarak sırasile bütün manevî cepheleri gözönüne koyan meseleler bu mevzuların içinde birer yer almışlardır. Orta tahsil çağındaki talebelerimizin okuyucuları telif ve tercüme eserler kadar mühim bir nokta da, az zamanda zengin bir çocuk edebiyatı kütüphanesi vücade getirmektir. Kongrenin en başta görüşeceği mühim mesele-

lerden biri de halk edebiyatı ile yazma ve basma eserlerimizden tekrar neşri icap edenlerin tesbitidir. Bundan sonra, ansiklopedi ve müracaat kâğıtları vücade getirmek için ne gibi hazırlıklara lüzum görüleceği ve memlekette telif ve tercüme teşvik için mükâfatlar tesisinin nasıl usullere bağlanması gibi meseleler geliyor. Okumağı teşvik etmek, matbaaların verimini arttırmak, hakkı telif kanununu daha mütakâmil bir şekle koymak gibi mevzulara da münakaşa kapıları açılıyor ve işte şimdiye kadar yalnız gazete veya mecmua sütunlarında ara sıra mevzu bahis olan, fakat hiçbir netice veremiyen bütün bu kültür davaları Türkiye maarifi tarihinde ilk defa olarak bir kongrenin salâhiyetine havale ediliyor. Demek ki bu, ilk mühim adımdır ve bunun arkasından, kongrede verilecek olan kararların tatbik sahasına çıkarılması gelecektir. Bu noktada, şimdiden, müsbet veya menfi ortaya sürülecek hükümler her ne olsa, netice muhakkak ki bir zafer getirecektir. Türk kültürünün zaferi... Eğer şimdiden müsbet veya menfi ortaya sürülecek hükümler her ne olsa, bundan hâlâ şüphe edenler varsa açıkça söyleyelim ki bütün manasile eski düşünceler, iradesiz şahsiyetlerdir. Hüsnü niyetle, enerji ile her sahada elde ettiğimiz tekâmül ve muvaffakiyetler meydanda iken Neşriyat Kongresinin meyvalı neticelerinde şüpheye düşmek bunun için manasızlık olur. Yeter ki her mesele en ince noktalarına kadar görüşsün ve verilecek kararlar ona göre verilsin. Öyle sanırız ki Maarif Vekâletinin kongre azalarından beklediği de bilhassa budur.

Yüksek edebiyat, çocuk edebiyatı, halk edebiyatı... bunlar bir cephenin eserleridir. Diğer tarafta da, her türlü ilmi eserlerle gazete ve mecmualarımızın tam verimli bir hale getirilmesi meselesi var. Bu da neşriyatın diğer mühim bir cephesidir. Şimdi bu iki cephenin gayesini bir yere getirip neticeyi hulâsa edersek ortada bir tek dava kalır: yazılan ve yazan meselesi.

Önce yazılan, yani eser... Burada şunu huzünle itiraf edelim ki, son senelerin neşriyatı içinde ilim ve edebiyat âlemimizi utandıracak pek çok garibelerle karşılaştık: Yanlış tercümeleler, kıymetsiz telifler yahut telif damgasile ortaya atılmış adapteler sayısızdır ve işin firaklı tarafı da bu cins mağşuş malların revacının da çoğalmasındır. Sebebi ise, bu biçareliklerin herhangi bir kitapçıya yahut bir gazete veya mecmua idarehanesine, yüksek telif eserlere teklif edilmeyecek kadar ucuz bir fiate satılabilmeleridir. Bu suretle hem okuyanların zevkı bozuluyor, hem onlara karşı sistematik bir sahtekârlık yapılmış oluyor. Bizim diyarda bir kitapçının kendisine getirilen bir eserin ilmi veya edebi kıymetini hakkile

tayin edebilecek bir mihengi ise yoktur. Ekserisi sadece esnaftırlar. Enaz masrafla ençok kazanmanın yolunu ararlar. Gazete veya mecmualara gelince, bunların da bir kısmı yine aynı ucuza mal etmek sevdisile bir kısmı da her eserin telif mi, yahut adapte mi olduğunu tayine vakitle i ve imkânları bulunmadığından bu çığırı devam ettirip gidiyorlar. İşte Neşriyat Kongresi, telif eserleri mükâfatlandırmağı düşünürken, bilhassa, Türk kültür hayatına bir leke teşkil eden bu gibi müsamahaların ve haksızlıkların önüne geçmeğı de düşünmelidir.

Kitapçıların sermayelerini birleştirmelerine imkân göremiyorum. Onlar bu cihete pek yaklaşmak istemeyeceklerdir. Yalnız birşey yapılabilir: Maarif Vekâletinin hakikî mütehasıslardan teşkil edeceği devamlı bir ilim ve edebiyat komisyonunun tetkik ve takdirinden geçen eserlerin bir kısmını bu kitapçıların basmaları mecburî tutulmalıdır. Çünkü yalnız Maarif Vekâleti kendi bütçesile bu işe yetişemez. Meselâ kitapçıların bu suretle basacakları eserlerin bir sene içindeki forma adedi tayin olunur. Onlar da sermayelerinin yüzde otuz yahut yirmi kadarını bu hayırlı teşebbüse hasrederler. Ancak o zamanda, bu neviden yüksek değerde eserlerin muharrirlerine emekleri ile mütenasip bir taharir hakkı verilmekte şart koşulmalıdır. Yoksa bugünkü kitapçı istismarının önüne hiçbir zaman geçilemez. Halbuki nice değerli yazıcıları gittikçe yazmaktan usandıran ve (ne yalan söyleyelim) adeta tiksindiren vaziyeti biran evvel önlemek mecburiyetindeyiz.

Neşriyat Kongresinin edebî mülkiyet hakkına dair mevzuatı günün ihtiyaçlarına göre tadiline de mutlak surette ihtiyaç vardır. Kongreye arz edilecek olan mevzuların bu sonuncu on dördüncü maddesi üstünde bilhassa uzun bir münakaşa ile durulmalıdır. Çünkü gerek antoloji vesaire şeklinde intişar eden eserler, gerek sahibinin rey ve müsaadesi alınmadan rasgele sahnelerde oynanan piyesler ve yine hiçbir hakkı telif ödemeğe lüzum görmeden herhangi şairin manzumesini besteleterek piyasaya sürülen plâklar ve daha bunun gibi en meşru bir hakka tasallütlar devam edip gitmektedir. Bu, en doğru tabirile bir hırsızlıktır ki eser sahiplerini cidden müteessir ediyor. Buna çare aramak zamanı ise çoktan gelmiş ve hattâ geçmiştir bile... Kongre, artık bu yarayı da kapatacak demektir. Şimdiden alkışlamalayız.

Her hususta mütekâmil memleket, okur yazarlarının çokluğu ile kıyas edildiğine göre bu gayeyi temin için ne yapılsa azdır kanatindeyiz. Nitekim Maarif Vekâleti hepimizin düşündüğümüz bu derdin devasını esaslı surette araştırırken bir kongre aktine karar vermekle ilk büyük

ve ışıklı kararı vermiş oluyor. Bu meşalenin arkasından şevkle ve azimle yürüyelim ve şuna emin olalım ki ilmi ve san'ati nekadar korursak yarınımız bu günümüzden o kadar daha parlak olacaktır. Türk milleti, kültür sahasında da böyle yüksek bir zafere susamıştır ve ona hakikaten lâyıktır. Bunun için kongreye davet edilecek olan her üyenin, şerefli bir vatan işine çağrıldığını bütün kalbi ve dimağile takdir etmesi ve fikirlerini ona göre bütün samimiyeti ve bilgisi ile ortaya dökmesi lâzımdır. Ancak, rasgele kuru lâf değil, muayyen ve müsbet fikirler!.. İşte muvafakiyetin en büyük sırrı buradadır. Ötesi, kendiliğinden gelir. Hele neşriyatı yurdun her yerine intizamlı yaymak esasları da tesbit edildikten sonra, pekaz zaman içinde, okuyanları değil, okumayanları parmakla gösterilen milletler arasına hiç şüphesiz ki biz de girmiş oluruz. Kültür hayatımız için ne güzel ve ne gönül açıcı bir istikball! İşte yarınki hedefimiz...

Halit Fahri Ozansoy

Neşriyat Kongresi ve Okutma Meselesi

15. IV. 1939 tarih ve 340 sayılı YENİ SABAH gazetesinden :

Neşriyat Kongresi, gazeteyi, mecmuayı, kitabı tâ en uzak, en ıssız köylere kadar sokmağa ve bunları, oralarda dahi bol bol ve doya doya okumayı temine çalışacakmış.

Bu çok yerinde, çok iyi, çok faydalı teşebbüse karşı hangi eli kalem tutan sevinmez acaba?

Öyle sanıyorum ki bu teşebbüs, biraz da sıkı tutulacak olursa yakında en uzak bir vilâyetin, en köşe bucağındaki, en ıssız bir köy bile, artık okuyacak demektir.

Tabii böyle bir köyün okuması demek, hemen doğrudan doğruya ve birdenbire Korneyi, Şekspiri, Hâmidi, Göteyi, Bodleri, İpseni, Knot Hamsonu, Anatol Fransı, Dostoyevskiye, Yakup Kadriye, Aleksî Kareli, Halide Edibi, Jorj dö Hameli okumak demek değildir. Fakat, iş ki o, bir kerecik okumağa; kitaba alışsın; onun sonu artık çorap söküğü gibi kendiliğinden gelir. Geçende o meşhur :

«Yazık oldu Süleyman-Efendiye!»

Mısraının en gönüllü ve en büyük meddah ve sitayişkârı Nurullah Ataç bir yazısında çocukların bol bol roman okumalarından ve bunların, ne romanı olursa olsun mutlaka çocuğa faydalı olacağından bahsediyordu.

Ben, o kadar ileriye gidemeyeceğim. Zira, çocuğun ne romanı olursa olsun, eline geçeni okuması, belki ileride onun, okuduğu romanlardaki gayet bayağı, aşağılık kahramanlardan her hangi birini taklit etmesine sebep olur. Fakat, ne romanı olursa olsun değil de çocuğa, köylüye kendi anlayacağı dil ve mevzu ile iyi, faydalı, güzel masallar, hikâyeler, romanlar bir kere tattırılacak olursa sonraları o, bunların daha yükseklerini, daha derinlerini, daha mükemmellerini kendiliğinden arayıp okumağa başlar ve böylelikle de Hanyayı, Konyayı, yani şu yusuvarlak ve kavanoz dipli dünyayı anlamağa başlar.

Gel gelelim, bizim şu koskocaman ve eskidenberi meşhur okur yazarlar diyarı tanınan İstanbula:

Bilmem amma, bugün bu koskoca ve eskidenberi okur yazarlar diyarı tanınan İstanbul, bana öyle geliyor ki nüfusuna nisbetle, yurdun içinde en az okuyan yerlerden biridir.

Hele bu İstanbulun kenar semtlerinin okuma, yazma cihetinden, başka vilâyetlerin upuzak ve ıpsız köylerinden pek te, yahut hiç te farkı yoktur. İnanmıyan, birgün kalksın, gelsin benimle birlikte, onu götürüyim, şehrin kenar semtlerinin gazetesiz, mecmuasız, kitapsız her hangi bir mahallesine... Orada çağırılım beş on kişi karşımıza... Hem de bu beş on kişi, büsbütün mürekkep yalamamış cinsten, yani hiç okuma, yazma bilmiyen takımdan değil de biraz okur, yazar kimselerden olsun. Ve bunlara soralım, bakalım:

— İstanbulda günde kaç gazete çıkar ve bunların kaç sabah, kaç akşam gazetesidir; bunların fiyatları nedir?

Eğer, bu adamlar, bu en basit sorgulara doğru, dürüst bir cevap verebilirlerse aşkolsun!

Ve yine aynı adamlara soralım:

— Evlerinizde sizin kaç kitabınız vardır?

Alacağımız cevap, hiç şüphesiz şudur:

— Ne kitabı soruyorsunuz? Biz mektep çocuğu muyuz ki evlerimizde kitabımız olacak?

Hele bu dediğim yerlerdeki kadınlar arasında, yılda bir defa bile olsun bir tanecik gazete yüzü görmiyen pek çok kadın olduğu gibi bunların hiçbirinde kitap namına en ufak bir fikir kırıntısı bile yoktur.

Gelelim şimdi, bugünkü İstanbulun sözde okur yazar görünen ve geçinen kimselerinden bir çoklarına: Bunlardan ben öylelerini tanırım ki, halleri, tavırları, kılıkları, kıyafetleri, konuşmaları cihetinden bunlar sosyete adamıdır, balolara, süvarelere, cemiyetlere, ziyafetlere giderler. Muşeret adablarına iyice vakıftırlar. Hattâ çatra patra, yahut bir hayli de yabancı dillerden birini bilirler. Fakat bunların da bilmedikleri bir şey varsa o da gazete ve kitap okumaktır. Hattâ bunların bazıları, gazete ve kitaba öyle yan gözlerle bakarlar ki bunlarla fazla uğrasanlara, yani gazete, mecmua, kitap gibi şeyleri dikkatlice okuyanlara birer himbil, birer allahlık der, geçerler.

İstanbulda hayli okur yazar takımından olup ta :

— Gazete okumak ne zamandır âdetim değil!.. Yıllar var ki elime gazete filân aldığım yok! edebiyat mı? Aman, aman aman... Böyle mar-tavallar, benden irak olsun!..

Diye sözde bir çeşit ukalâlık gösterişi yapanlardan ise burada uzun uzadıya bahse hiç hacet yok!.

Gelelim şimdi bir başka çeşit okumıyan tiplere :

İstanbul tarafındaki tramvay duraklarından birinin etrafı camekânlı genişçe bir tanesi vardır ki bunun içinde zavallı bir malûl küçük bir yerceğiz tutmuş, oracıkta gazete, mecmua, risale ve tek tük kitaplar satar ve Tanrının günü sabah, akşam buraya, bir düzineden eksik olmamak üzere delikanlı birikir. Bunların işi, gücü salt, duvarlara asılı sinema yıldızları ile futbolcuları filân seyretmektir... Ve işte o kadar!

Aylar var ki, ne olur, bu okur, yazar delikanlılardan birisini de oradan bir tek mecmua, bir tek risale, bir tek gazete alırken görsem! İmkânı yok, onlar, salt oraya birikip sadece ve dakikalarca o resimleri süzer ve o resimlere dair ayakta münakaşalar yapar, sonra da aynı münakaşalar ve kaba kaba teşbihler, istiarelerle caddeyi tutarlar..

Amma diyeceksiniz ki :

— Ya bunların, oradan bir mecmua, bir gazete, bir broşür almağa paraları yoksa?

Onu, gelin de siz benim gecelik takkeme anlatın!

O dediğim yerden kaba kaba teşbihler, istiareler, kinayeler, cinaslarla ayrılıp caddeyi tutanlar, doğruca soluğu, zâhiren şatafatlı, fakat esasta pek kötü, pek pestenkarani olan sinema filiminin karşısında alırlar.

İşte bunlardan dolayıdır ki kurulacak Neşriyat Kongresi okuma ve okutma cihetinden İstanbulu asla ihmal etmemeli ve hattâ en gözönünde tutmalıdır.

Osman Cemal Kaygılı

Neşriyat Kongresi

17. IV. 1939 tarih ve 7363 sayılı AKŞAM gazetesinden :

Mayısın birinci pazartesi günü Ankarada toplanacak olan "Neşriyat Kongresi,"nde memleket maarifine, memleket irfanına çok yararlı olacak meseleler konuşulacak; bugüne kadar neşriyat sahasında başıboş bırakılmış işler zaptü rapt altına alınacak; gerek müellifin, gerek mütercimim ve gerek tâbiin menfaatini koruyacak yollar, sistemler, metotlar görülecek, ihtisas encümenleri kendilerini alâkadar eden şeylere, inceleme sonucu kültürümüze daha çok yararlı olacak bir veçhe verecektir. Bütün bu yapılacak ve başarılması için çalışılacak olan hayırlı, müsmir teşebbüsleri evvelden alkışlamamak kabil değildir. Ancak iki nokta var ki, kongreden önce, üstünde kısaca durmak istiyorum.

"Hangi eserleri tercüme etmeliyiz?,"

Bu suale kolay, düşünmeden cevap vermek imkânsız olduğundan elime yabancı bir müellifin kitabını aldım, şu cümleyi okudum :

"Arkadaşım bunları söylerken onuncu defa cebinden çıkardığı tütün kesesinin daha sabahtanberi boşalmış olduğunu görerek içini çekti, tükürdü, sırtüstü yattı, aevli bulutsuz gökyüzüne bakıp ıslık çalmağa koyuldu.,,"

Yabancı dilden okuduğum bu hikâye bizim dilimize çevrilmiştir. Hemen kitabı aldım, bu cümleyi buldum. Aynen naklediyorum :

"Arkadaşım bunu söyleyip onuncu defa olarak tütün kesesini cebinden çıkardı, sonra, onun da daha sabahtan boşalmış olduğunu görerek içini çekti, tükürdü, ve sırtüstü çevrilerek, aevli ve bulutsuz gökyüzüne bakıp ıslık çalmağa başladı.,,"

Bu tercümeyi okuduktan sonra yukarıki sorunun cevabını vermek kolaylaştı: Tabii "hiçbir eseri.,," diyemeyiz. Bunun için Neşriyat Kongresinin tercüme encümeninde şu meseleyi konuşup halletmek lâzım : Tercüme edilmek üzere ayrılacak olan eserleri kimlere tercüme ettireceğiz?..

İkinci nokta: Neşriyat Kongresinde bir de mükâfat, yardım ve propaganda işleri encümeni var. Şu halde Neşriyat Kongresi, müelliflerin, yüksek edebî eserlerin mütercimlerini mükâfatlandırmak gayesini de güdüyor demektir.

Dünyanın her medenî memleketinde telif ve tercümeler mükâfatlandırılır. Muhtelif akademiler her sene en iyi eserin müellifine mükâfat verirler. Bizde de, değerli eserlerin müellif ve mütercimlerini mükâfatlandırmak yerinde bir iştir.

Ancak, bunları yazacağım sırada gözüme bir edebî yazı ilişti; şu cümleleri okudum :

“...Hepimiz gibi yaşıyor, ağlıyor, gülüyor, unutuyor, hatırlıyor, fakat her geçen gün onu gayrimevcut vatan derelerinin sahillerinden koparılmış sazın dahiyane bir el altında ulvî ilâhîsini terennüm ettiği beyaz sahifeye getiriyor... Şimşeklerin ve gökgürültüsünün içinde, galibiyetlerde ve hezimetlerde ateşli halkımızın etrafını çevirdiği abide yükseliyor, ve bu abidenin üstünde, yıldız kümelerinin parıldadığı bir sema altında kanatlarını açmış, sessiz melekler uçuşuyorlar..”

Değerli eserlerin müellifine mükâfat vermek iyi, âlâ; ya güzel türkçemizi bu hale sokanlara ne yapılacak? Kabil olsa da “mükâfat,, encümeni ile beraber bir de “ceza,, encümeni kurulsa ve böyle çetrefil türkçe yazıları yazarlardan ceza alınsa...

Şaka bertaraf amma, bu noktayı da kongrede gözönünde bulundurmak lâzımdır.

Selâmi İzzet Sedes

Güzel Bir Teşebbüs

21. IV. 1939 tarih ve 97 sayılı İKDAM gazetesinden :

Kültürü kuvvetli insanlar kültürün amillerini ve bu amillerin nereden geldiklerini tayinde güçlük çekmezler.

Bugünkü Maarif Vekilimiz memlekette tanınmış içtimaiyatçılardan ve üstatlardan birisidir. Memleketin kültürünü kuvvetlendirmek için hangi yoldan çalışılması lâzımgeldiğini ve ne gibi vasitalara müracaat olunması icap edeceğini tayinde tereddüt etmedi.

Neşriyat vasıtası bu yolların ve çarelerin başında gelmiyor mu? Beşer kültürünün temeli yazı icadı ile kurulmamış mı? Bedihdir ki, bir muhitte neşriyat nekadar geniş ve kesif olursa o memleket kültürü de o nisbette inkişaf imkânı bulur. Binaenaleyh memleketin kültür inkişafını düşünen Maarif Vekâletinin faaliyeti başında bu neşriyat meselesinin gelmesi pek tabiidir.

Fakat bir de çalışmak için program ve neşriyat için de maddeler tayin etmek birinci derecede lâzım bir meseledir. Programsız çalışmak veyahut sistemsiz ve karmakarışık çalışmak ve her öne geleni neşretmek kadar, beyhude savrulmuş zahmet ve masraf olmaz. Zaten biz şarklıların ötedenberi en büyük hatamız, bu hususlardaki kayıtsızlığımızdır. Semeresiz çalışmakta hakikaten üstadlarız.

Fakat bereket versin Maarif Vekilimiz bu ciheti dahi tesadüfe bırakmak istememiştir. Yakında içtima davet edeceği ve salâhiyettar zevattan teşekkül edeceğini tahmin etmek tabii olan bir kongrenin müzakeresine başında bulunduğu Vekâlet tarafından tertip edilmiş mufassal bir program arzolanacak ve işte o salâhiyettar kongrenin vereceği kararlara göre bilâhare hareket edilecektir.

Kongrenin kararları hakkında şimdiden tabii bir söz söylenemez. Fakat Vekâletin programı önümüzde olduğundan işin nereye doğru yürütüleceğini tahmin etmek şimdiden bile mümkündür.

Bizim en ziyade dikkatimizi çeken şu cihetler oldu:

(1) Dilimizi, tercüme edebiyatı ile zenginleştirmek, (2) orta ve iptidai mektep talebesi için okuma ve mütalea edebiyatı hazırlamak, (3) Tercüme olunması lâzımgelen ilmi eserleri tayin etmek ve keza halk için bir mütalea edebiyatı yaratmak, (4) Programda ansiklopedi lûgatlerinden de bahsediliyor. (5) Aynı zamanda halkımız arasında mütalea heves ve şevki uyandırmak, teşvik eylemek, (6) Türk müelliflerinin eserlerini basmak, yaymak, okutmak, satırmak ve ilâhiri...

Görüyorsunuz, takip olunan gaye çok yüksek ve geniştir. Zaten kültür denilen şey pek kuytu yerlerde bulunmaz. Çok dikat, zahmet ve sabır ister.

Hele ecnebi lisanlarından tercüme meslesi, fevkalâde ehemmiyeti haizdir.

Bugün Avrupa ve Amerikada bir tek medeni millet yoktur ki lisanına kadim Yunan ve Lâtin edebiyatının şaheserleri, bugün yaşayan Avrupa milletlerinin edebiyatlarındaki ana eserler tercüme edilmemiş olsun. Ve hattâ bir defa değil, birkaç kere!

Halbuki bizde? Bu bakımdan ne kadar geriyiz biliyor musunuz? Daha Avrupanın on yedinci asrına bile varmadık!

Vakiâ son zamanlarda gerek Maarif Vekâleti ve gerekse şahıslar tarafından bu yolda takdire değer gayretler sarfolunmaktadır. Fakat ne çare ki işin içinde metot ve sistem ve hattâ bir dereceye kadar ciddiyet olmadığı için yapılan tercüme bilmem ki ne derece tatminkârdır?

Ekseriyetle bizde tercüme doğrudan doğruya metinden değil, başka bir lisandaki tercümeden yapıyor. Düşününüz: Birinci mütercimın bütün yanlışlıkları bu kere berikine ilâve olunarak lisanımıza geçiyor. Sizi temin ederim ki, fransızcadan tercüme edilmiş rusça eserler ekseriyetle âltüst edilmiş bir haldedirler.

Hele kadım Yunan ve Lâtin eserlerini zikretmiyorum. Keza yaşayan Avrupanın klâsik edebiyatları.

Halbuki kültürümüzün kuvvetlenmesine billhassa bu kaynaklar hizmet edeceklerdir.

Bugün garp âlemi - doğrudan doğruya - «Rönesans» ve «Reformasyon» devirlerinin birleşmeleri mahsulüdür.

Yine Greko - Romen edebiyatı ve alelûmum kültürü ile doğrudan doğruya temasa gelmeliyiz. Bütün Avrvpada olduğu gibi bizde de yunanca ve lâtince bilgiçler yetişmelidir ve bunun için de hiç olmazsa İstanbul liselerinin birisinde bu lisanlar tedris edilmelidir. Ergeç bu mukadder vak'a olacaktır. Neden şimdiden olmasın? Bay Hasan Âli Yücel, böyle şerefli bir teşebbüsü neden üzerine almasın? Bizde Homeri olduğu gibi okuyacak ve onu bize kendi anlayışlarına göre izah edecek insanlar yetiştirmeliyiz.

Sonra, bu tercüme edebiyatının gençliğin yetişmesinde dahi azim tesiri vardır.

Bugün gençliğin eline gelişi güzel herşey geçebilir. Polis ve cürüm romanlarından fuhuş ve şehvet hikâyelerine kadar her şey! Bu gibi eserlerden gençlik hangi feyzi alsın?

Mekteplerimizde talebeye tahsis edilmiş bir kütüpane var mı? Halbuki gidiniz de komşu memleketlerin mekteplerindeki talebe kütüpanelerini temaşa ediniz. Bu kütüpanelerdeki eserler, talebenin muhtelif yaşlarına göre tasnif edilmiş, sade hikâyelerden başlayarak seyahatnamelere romanlara, büyük şairlerin eserlerine kadar ihtiva eder. Tabii bütün bu eserler, aynı milletin eserleri değildir. Kısmı küllisi tercümedir. İşte orta mekteplerde talebe bu nevi mütalealar ile tedrici bir inkişafa nail oluyor ve yüksek mektebe geldiği zaman hakikaten olgunlaşmış bulunuyor.

İşte muhterem Maarif Vekilimizin teşebbüsünün memleket için ne kadar hayırlı ve feyizli olabileceğini gösteren mütalealar.

Fakat biz bu meseleye yakında bir daha temas edeceğiz.

Ahmet Ağaoğlu

Neşriyat Kongresi

25. IV. 1939 tarih ve 1340 sayılı TAN gazetesinden

Maarif Vekâleti, memlekette bir kültür kalkınması yapmak emelile, memleketin kültürle alâkadar bütün fertlerini bir kongreye davet ediyor. Bu kongrede konuşulacak meseleler tesbit edilmiş, alâkadarlara bildirilmiştir. Şüphesiz bu mevzular bu sütünde münakaşa edilmeyecek kadar geniştir. Fakat kongrenin ruh ve manası üzerine bütün memleketin alâkasını çekmek isterim.

Maarif Vekâleti şimdiye kadar bir mektepler umum müdürlüğü vasfını taşıyordu. Bütün gaye ve hedefin mekteplerin adedini çoğaltmak, mektepleri teşkilâtlandırmak, hulâsa kültürü çocuk kanalı ile ve çok uzun bir istikbali bekliyerek memlekete yaymaktı. Kültür sahasında da telif ve tercüme gibi cılız bir faaliyeti vardı. Fakat kültür itibarile Balkanlara nazaran dahi geri kalmış bir memlekette alınacak tedbirlerin çok daha cezri, çok kaha şümüllü olması gerekti.

Bugün memleketimizde gazete satışları, kitap satışları gönüle azap verecek kadar azdır. Büyük devletleri hiç hesaba katmadan yalnız yanıbaşımızdaki Balkan memleketlerinin kitap ve gazete neşriyat istatistiklerini gözden geçirirsek, bu memleketler halkile bizim halkın okuma hevesi arasındaki müthiş fark göze çarpar.

Niçin okumuyoruz? Bunun sosyal birçok sebepleri olduğu gibi teşkilâta ait çok büyük sebepleri de vardır. Neşriyat organize edilemezse, en küçük köylere kadar basılan kitap veya gazete gidemezse memleketin bütün kuvvetleri bir araya gelip harıl harıl kitap yazsa, kitap tercüme etse hiçbir faydası yoktur. Fransız kültürünü yayan Libreri Haşet, İngiliz kültürünü yayan Mac Milan Comp gibi büyük yayım müesseseleri yapılmadıkça, kâğıt üzerinde alınacak kararların tesirleri yine dar bir sahada kalmağa mahkumdür. Bence bu kongrede nazarı dikkate alınacak en büyük mesele yayım teşkilâtıdır. Yayımdıktan sonra biriktirmenin ne faydası var? Bu kongre bu yayım meselesile beraber, memlekette umumî bir kültür kalkınmasının bütün sebeplerini, yollarını araştırarak, şeklini tesbit edecektir.

Yalnız hususî sermayedarların aralarında birleşerek, bütün rekabet kaygularını bir kenare atarak bu teşebbüsü başarmalarına imkân yoktur. Devlet nâzım rolü oynamak, teşkilâtçı rolü devlet yapmak şartile bû-

tün hususî teşebbüsler elbirliği edebilirler. Çünkü kendi menfaatleri de bunu âmirdir.

Maarif Vekâleti, bu yaraya parmak koymakla, memleketin en büyük bir geriliğini gidermek çarelerini aramak yoluna girmiştir ki, bu da şimdiye kadar memlekette mektepleri ifade eden bir Maarif Vekâletinin, kültür ifade eden bir mana ve mahiyet aldığını gösteriyor. Eğer Maarif Vekili bu teşebbüsünde muvaffak olursa, bu memlekette de köylüsüne kadar okuyan seviyesi yüksek bir millet yapmanın temel taşı koyacaktır ki, bunu ne bugünkü, ne yarınki nesiller unutamıyacaktır.

Maarif Vekiline bu hayırlı teşebbüsünde muvaffakiyet dilerken, memleketin bütün kültür sevenlerinin bu kongreye karşı alâkasını çekmek, bütün memleketi bu kongre ile alâkadar etmek vazifesinin de matbuata düştüğünü ilâve etmek isterim.

Sabiha Zekeriya Sertel

Birinci Türk Neşriyat Kongresine Doğru

27. IV. 1939 tarih ve 6368 sayılı ULUS gazetesinden :

Harf inkılâbının onuncu yıldönümü münasebetile Maarif Vekili tarafından tertip edilen on yıllık Neşriyat Sergisi devam ederken bir de Neşriyat Kongresi kurulacağını biliyoruz. Önümüzdeki ay içinde toplanacağını ümit ettiğimiz kongrede âza olarak bulunacak olanların hazırlıklarını bir an evvel ikmal etmeleri zarureti üzerinde bilhassa tevakkuf etmeliyiz. Zira memleketimizde, ilk defa teşebbüs olunan bu kongrenin muvaffakiyeti, maarifimizin büyük derdi addetmekte kimsenin tereddüt edemeyeceği neşriyat davasının ne kadar karanlık notkası varsa hepsinin ciddiyet ve samimiyetle tenvir edilmesine vabeste bulunmaktadır. Vekillik, bu noktalara - teklif etmekte olduğu encümenlere nazaran - şu suretle işaret etmektedir: basın, yayın ve satış işleri; dilekler; edebî mülkiyet gençlik ve çocuk edebiyatı; mükâfat, yardım ve propağanda; neşriyat programı; tercüme işleri. Filvaki, neşriyat davası matbaacının, tâbiin, muharririn, gazetecinin, mütercimin, devletin, çocuğundan ihtiyarına kadar her çeşit kariin, kâğıtçının ve sermayedarın alâkadar oldukları gayet girift bir davadır ki türlü tekniklere istinat eder. Şimdiye kadar bizde bu teknikler ihmal olunmuş ve kitap yazmak, basmak ve satmak işlerinde hiçbir veçhile tasvip edilmeyecek bir anarşi hüküm sürmüştür.

Bu anarşinin sebepleri açıkça meydana vurulmalıdır ki, davayı halledecek tedbirler salâhiyetle tayin edilebilsin. Bunun için de kongre azasının, ekseriya görüldüğü gibi, toplantı esnasında tahattur edebildikleri cihetleri gelişi güzel izhar ve ifadeden kaçınarak encümenlerde derhal müzakere mevzuu olabilecek dosyalarla gelmelerinden ve mütalea ve temennilerini rakama, müsbet müşahedeye, tecrübeye, ilme istinat etmek suretiyle ileri sürmelerinden başka çare yoktur.

Neşriyat işlerinin her kısmı ile müteveggil resmî ve hususî birçok şahsiyetlerin iştirak edecekleri böyle bir kongre, beklenen hizmeti yapabilmek için, salâhiyetlilerce önceden hazırlanmış vesikalar bulmak ve en geniş tesanüt fikrile çalışmak mecburiyetinde değil midir?

Muvaffakiyetini candan arzu ettiğimiz kongrenin yüzlerce mevzuundan birine bugün bu suretle temas etmek istedik.

Nasuhi Baydar

Neşriyat Kongresi

BURSA gazetesinin 2-IV-1939 tarihli ve 1080 sayılı nüshasında başlayıp 14. IV. 1939 tarihli ve 1092 sayılı nüshasında biten makaleler serisinden :

— 1 —

Bu, Maarif Vekâletinin yeni bir teşebbüsüdür ve hemen söyliyelim ki, çok yerinde bir girişimdir. Neşriyat davası, Cümhuriyetin ortaya attığı bir yükseliş hamlesidir. Halkı okutmak ve rejimin fikirlerini, ideolojisini yaymak maksadını güden, geniş ve şümulü bir kültür hareketidir. Memlekette, zaten başlamış olan bilgi seferberliğinin, daha uzun zaman devam etmesi lâzımdır ki, kültür inkılabı tamamlansın.

Kurulması düşünülen Neşriyat Kongresi, bu hamleyi düzenliyecek ve yeni tertiplerle ilmî bir yoldan maksada daha çabuk ve salim olarak ulaşmayı temin hizmetini görecektir. Kongrenin gayesi "memleketin müstakbel neşriyat faaliyetini, sistemli ve yıllara ayrılmış bir programa bağlamak ve bu sahada çalışan bütün resmî ve hususî teşekküller arasında işbirliği yaparak, eldeki imkânlardan en müspet neticeleri elde etmek için yollar aramaktır.."

Neşriyata kıymet vermek, Cümhuriyetin en güzel umdelerinden biridir. Halkın tenevvüründe, millî birliğin kurulup yerleşmesinde ve

umumî irfan seviyemizin yükselişinde, neşriyattan çok müspet şekilde faydalandığımız meydandadır. Bilhassa inkılâp ve rejim terbiyesinde; gazete, mecmua, radyo ve konferans gibi telkin ve neşir vasıtalarından edindiğimiz kâr, fikir plânçomuzda hemen göze çarpar.

Bu neşriyat kongresile varılması düşünülen hedef; bu verimi arttırmaktan, başka bir tabirle neşriyatı standarize edecek bir plân çizmekten ibarettir. İnan ve samimiyet gibi temiz bir kaynaktan ilham alan ve bugüne kadar fikir sahasında müsbet bir şekilde yapılan neşriyatın, daha müspet ve daha verimli olması, elbette hepimizi sevindiren bir muvafakiyet olacaktır.

Kongrenin meşgul olacağı mevzular, bilgi ve fikir ihtiyaçlarımızı kucaklayan çok esaslı konulardır. Çocuk edebiyatı, orta tahsil gençliği, halk okuması, yüksek bilgi kaynakları, telif ve tercüme eserle, ansiklopedik lûgatler gibi her biri belli başlı birer mesele ve neşriyat hayatımızda birer merhale teşkil eden bahisler, kongrenin önemini kolaylıkla gösterecek mahiyettedir.

Şu kısa bakışla da anlaşılıyor ki, bizde derin bir boşluk halinde duyulan fikir ve bilgi fakirliği, yerini zengin bir bolluğa terketmek çağındadır. Fikrî ve ilmî istikbalimiz için neşriyat kongresini, büyük bir inkişaf vadeden, kuvvetli bir kültür adımı olarak karşılıyoruz.

— 2 —

Kongrenin tetkikına arzedilecek mevzuları, sırasile ve kısaca gözden geçirelim :

İlk madde, umumî bir neşriyat programı hazırlamaktır. Neşriyat gibi ağır masraflar ve dikkatli emekler istiyen bir konuda, programın birinci sırada yer alması pek tabiidir. İyice tetkik edilerek meydana getirilen bir programla yapılacak teşkilâttir ki, "İş birliği," ni temin edebilir. Programın ana hatlarında, neşriyat ihtiyacımız, şöyle belirtiliyor :

- 1 — Klâsikler de dahil olmak üzere dilimize çevrilecek eserlerin neşri;
- 2 — Orta tahsil çağındaki gençlik için yazdırılması veya tercümesi lâzım gelen eserlerin tesbiti;
- 3 — Kısa bir zamanda bir çocuk edebiyatı kütüphanesinin vücade getirilmesi;
- 4 — Halk için yapılacak neşriyat;
- 5 — Yazma ve basma eski kitaplardan, yeniden neşri faydalı olanlarının tesbiti;

- 6 — Ansiklopedi ve müracaat lûgatleri;
- 7 — Telif ve tercüme eserleri teşvik için mükâfatlar ihdası;
- 8 — Hususî neşriyata devletçe yapılan yardımın şekli;
- 9 — Okumayı teşvik ve neşriyatı tanıtmak için propaganda;
- 10 — Neşriyatın satış ve dağıtma işlerinin tanzimi;
- 11 — Matbaaların iş verimile iş kalitesini yükseltecek tedbirler;
- 12 — Edebî mülkiyet hakkı.

Tercüme işleri üzerinde binlerce defa yazı yazılmış olmakla beraber bu iş hiçbir nizama girmediği için, hattâ menfi bir netice vermek tehlikesile bile karşılaşmıştır. Son bir iki yıllık neşriyat faaliyetimizin belkemiği tercüme eserler olduğu halde, dilimize çevrilen eserler ekseriyetle haddinden fazla hatalı görülmekte ve daimî şekilde şikâyetlere yol açmaktadır. O kadar ki, tercüme işi, ciddi bir kültür faaliyeti olmaktan çıkarak, sadece bir ticaret hareketi halini almağa başlamıştır.

Tercüme gibi, sırasında telif kadar, hattâ bazan teliften çok zor bir iş üzerinde vazife alanlar, ancak sayılı kimseler olmak lâzım gelirken, bu işin incelikleriyle denk bir zahmete bile katlanmağa lüzum görmeden hemen herkes çala kalem eser çeviriyor.

Bunların basılışları da, beklenen itinadan mahrumdur. Salâhiyetli adamlar, tercüme hatalarının tertip ve baskı yanlışlarıyla adeta yarışa girdiğini iddia ediyorlar.

Bu lâübali tutum, bu yoldaki neşriyatı bir çıkmaza sokmak üzeredir. Alelâde eserlerin tercümesi böyle olunca, klâsiklerin tercümesi ne olmak icap edeceği kendiliğinden belli olur.

Tercüme işinin sadece verimli değil, sıhhatli olması da temin edilebilirse, ehil kimselerden, yıllara ayrılmış programa göre iş bekliyebiliriz. Yokluğunu yana yakıla konuştuğumuz dünya muhalledatı, kültür kütüphanemizin raflarında, ancak bu şekilde sıralanabilir.

4 — Halk neşriyatı, bizce, neşriyat programının üzerinde en çok durulması gereken, en önemli maddesidir. Yeni Türk harflerinin kabulünü müteakıp yapılan (Halk mektepleri) denemesi, halkımızın okuma yazma öğrenmesini mümkün kılmanın kolaylığı hakkında bize en kesin kanaati vermiştir.

Fakat asıl mesele, harfleri öğretmek değil, okumayı ilerletecek bir saha temin etmektir. Halkın okuyacağı şeyler, talebe ve münevverlere sunduğumuz yazılardan oldukça ayrı bir çeşni taşıyacaktır. Battalgaziler.

Âşık Keremler, Köroğlu ve emsali neşriyat, halkın yıllarca ve asırlarca kültür gıdasını temin etti. Bu masal ve hikâye kırmacı edebiyat, eğer hâlâ okunuyorsa, halkın bu temayüllerini gözetererek yeni yolda yapılacak neşriyatı ona göre düzenlemek lüzumu, bizi bu mevzu üzerinde uzun boylu düşündürmelidir.

Halkın ruhu, millî kahramanlıkları kuvvetli bir mknatis gibi çeken bir varlıktır. Bunları tekrarlamaktan derin bir zevk duyar; damarındaki kahramanlık ve yiğitlik usaresini, bu hikâyelerin basit fakat özlü verimi ile kuvvetlendirir. Bu tarihî vak'alar arasına karışan gönül işlerinin de zevkle, seve seve okunduğu muhakkaktır. Halkın bağrından çıkan edebiyatta en bariz vasıfları kahramanlık ve gönül hikâyelerinin teşkil ettiği görülür. Kahramanlık gibi ruh asaletine, gönül gibi his inceliğine delâlet eden mevzuların, Türk halk edebiyatında kemale ermiş şekillerini bugün de hayranlıkla karşıyoruz.

Fakat Türk halkını, sayısı sekizi onu geçmiyen bir kemiyet kısırlığı içinde bırakamayız. Bozkurt efsanelerinden itibaren tarihin en yakın sahifelerine kadar uzıyan canlı, şanlı bir mazi içinden, Türk halkına verilecek şaheserler bulmakta müşkülât çekiyorsak, bu branştaki çalışmalarımızı hiç işletmediğimizi kabul etmek mecburiyetindeyiz. Türk okuruna eski kahramanlıkları olduğu kadar, yeni Çanakkaleleri, yeni İstiklâl Harplerini, onun istediği şekilde verebildiğimizi kim iddia edebilir? O, soyunun tarihinde sıra sıra yiğitlikler göstermek suretile, kanının ve ırkının yeni destanlarını meydana getirdi. Fakat bunları yazmak onun vazifesi değildir. Halk için yapılan neşriyatın mühim bir kısmı bu kaynaktan çıktıği zaman, (Halk okumuyor) iftirasına da lüzum kalmıyacaktır.

Halkın okuma ihtiyacı elbette sadece bundan ibaret değildir. Ona bugünkü yaşayış şartlarının doğurduğu her mevzuu sistemli bir neşriyat silsilesi halinde sunmak, iş ihtiyaçlarile uygun bir fikir gıdası vermek te bu bahsîn içindedir. Bunun için halkın seviyesine inmek, yabut onu münevverin seviyesine çıkarmak gibi terazi oyunlarına da lüzum yoktur. Yazıcının halkı anlaması, halkı tanınması ve onun fikrî ihtiyaçlarile yakından alâkadar olabilmesi kâfidir.

Halk neşriyatında bolluk ve ucuzlukla birlikte, yayım teşkilâtının ehemmiyeti aşikârdır. Biz kendi hesabımıza, bir buçuk yıldanberi tuttuğumuz bir yolla, bu iddianın ispatını, kendi sahamızda vermiş bulunuyoruz. Gazetemiz, mümkün olabileceği kadar ucuz bir fiatle, intizamını hiç kaybetmeden, vilâyetin her köyüne gidiyor. O kadar ki, bir günlük

bir gecikme, bize birkaç köyden aynı ihtarın yükseldiğini göstermiştir. Köylü, edindiği okuma alışkanlığının bozulmasına tahammül edemiyor.

Demek oluyor ki; halk arasında bu faydalı itiyadı yerleştirmek ve okuma ihtiyacını umumileştirmek mümkündür. Yeter ki; devamlı, bol ve ucuz halk neşriyatını düzenliyecek dikkatli bir teşkilât bu işi ele alabilsin..

— 4 —

Yazma ve basma eski kitaplardan, yeniden neşri faydalı olanlarının tesbiti, başlı başına bir kültür hareketi teşkil eder. Harf inkılabından önce ancak meraklı bir zümre tarafından okunup anlaşılan eski eserlerimizi, herkesin istifadesine sunmaktan, millî kültür namına büyük menfaatler bekliyebiliriz.

Mühim bir kısmı, ya köşede bucakta kaldığından, ya hiç tetkik edilmediğinden, bu eserler hakkında kültür tarihimizin birçok sayfeleri boş kalmıştır. Hakikî hüviyet ve mahiyetleriyle etraflı bir şekilde istifademizden uzak kalan bu eserleri, herşeyden evel ilmî bir tasnife tâbi tutmak, sıralamak ve faydalarını, ehliyetli kimselere ayırttıktan sonra, lüzumuna göre bir kısmını aynen, bazılarını da kısmen ve mealen, fakat okunup anlaşılmasını kolaylaştıracak şerh ve tefsirlerle neşretmek lâzımdır.

Eski harflerin tamamile terkinden sonra, bu iş gittikçe güçleşmektedir. Eski yazıları okumak, yavaş yavaş bir ihtisas işi olmağa başlamıştır. Bir nesil sonra, bugünkü kolaylıklardan ve mevcut imkânlardan da mahrum kalacağız. Siyakat yazısını okuyanların münkariz olmağa başladığı gibi, eski tarzda yazılmış kitapları, zamanlarının hususiyet ve telâkilerile bilerek anlıyanların sayısı da gitgide azalacaktır.

Şimdiye kadar en ziyade tarih ve edebiyat kitapları gözden geçirilmiştir. Bununla beraber bu iş hem sistemsiz yapılmış, hem de faraza tababet tarihimizin safhaları daha az incelenmiş, hele Pirî Reis'in haritası gibi fen ve coğrafya sahasındaki varlıklar, yeni yeni meydana çıkarılmağa başlanmıştır. Bu umumî tarama vesilesile eski zamana ait Türk kültürü bir tasfiye süzgecinden de geçirilmiş olacaktır.

Geçen sene gazetemizde "Lâmiî Çelebi,"nin (Münazarai Sultani Bahar ba Şehriyari Şita) sını bugünkü dilimize çeviren bir arkadaşımız, bu hizmeti ile bize; sevgililerinin kaşını kemana, ağzını hokkaya benzeten divan şairlerinin hayide, müptezel mevzularından tamamile ayrı bambaşka bir edebiyat örneğini tattırmiş oldu. Lâmiînin bu eserinde,

muhayyel bir maşukaya değil, tabiatın güzelliklerine bakan şair gözle-
rile bizi, emsalinden çok ayrı bir edebiyat âleminde dolaştırıyor. Emsal-
siz tabiat levhalarını, ince tasvir oyalarile, nadide teşbihler ve istiare-
lerle canlı canlı seyrediyoruz.

Şu misal bile, eski dediğimiz eserler arasında nekadar zengin
bir varlığın yattığını göstermeğe kâfidir. Kaldı ki Türk dilinin menşer-
lerini ve öztürkçe kelimelerin asıllarını eski eserlerden derleme faali-
yetinden aldığımız verim de meydandadır.

Eski yazma ve basma kitapların bugünkü dile çevrilişi, kolay bir
iş değildir. Gelişigüzel bir tercümeden çok daha yorucu bir iştir. Onun
için, bu meseleye gerektiği önemi vermekle, çok yerinde bir dikkat
göstermiş olacağımız muhakkaktır.

— 5 —

Ansiklopedi ve müracaat lûgatlerinin lüzumu üzerinde fazla duracak
değilim. Herhangi bir fikir ve yazı ameliyesi için bu kabil eserleri
kâğıt, kalem kadar el altında bulundurmağa ihtiyaç vardır. Herşeyin
hafızada istifli bulunmasına insan kafası müsait değildir. Ciddî ve etraflı
tetkikler, ancak muntazam ve zengin bir kütüpanenin yardımı ile
yapılabilir.

Telif ve tercüme eserlerin teşvikine gelince; bu maksatla konacak
mükâfatların, fikir ve neşriyat faaliyetimizi arttıracağına şüphe edilemez.
Bunlar, muayyen hedeflerdir ki, etraflarında oldukça meraklı toplaya-
bilirler. Hususî neşriyata devletçe yapılan yardımı da, biz aynı branş
içinde görüyoruz. Fakat bu yardımları ve teşvik mükâfatlarını mümkün
olabildiği kadar tarafgirlikten, iltimas ve arka işkillerinden uzak ve
üstün bir takdir şekline sokarak, dedikoduları yok etmek ve hakların
tevziinde yalnız san'at ve istihkak şartlarını hâkim kılmak lüzumu
unutulmamalıdır.

Okumayı teşvik etmek ve neşriyatı tanıtmak, bizce en önemli bir
konudur. Memleketin her tarafında fikir hareketleri vardır. Fakat bun-
ların mühim bir kısmı, piyasaya çıkarılamayan nadide çiçekler gibi,
yalnız oldukları yerde görünürler. Yayma ve tanıtmaya pazarlarımız, ekseriya
bu neşriyat mahsullerinden haberdar bile olmazlar. Ortada haksız bir
görenek vardır: Bir eserin eser olabilmesi, tutulması, satılması için ya
muayyen neşriyat pazarlarında erbabı tarafından ortaya atılması, yahut
ta, meşhur bir imzayı taşıması şarttır. Neşriyat piyasası düzgün olma-
yan yerlerde, isterseniz cevahir yumurtlıyan bir tavuk olunuz; sesinizi
ve eserinizi kimseye duyurup gösteremezsiniz. Meşhur bir şair (Zati) ol-

mak için mutlaka Balıkesirden kalkıp, zamanın büyüklerinden birine intisap etmek, pek iptidai bir devrin usulüdür. İmza ve şahsiyet tröstleri ise, neşriyatı inhisar zincirlerinden kurtaramaz. Bugün Türkiyenin hiç değilse elli altmış gazetesinde yazı yazan insanlar var ki, eserleri bir İstanbul gazetesinde çıkmadığı için, hiç kimse vücutlerinden ve fikirlerinden haberdar bile değildir. Bir fikrin fikir olabilmesi için mutlaka muayyen bir yerde söylenmesi, mesafenin kalın duvarlar ve meçhul ufuklar gibi durduğu zamanlara ait, geri bir telâkkidir. İstidatları bir muhite toplamak kadar, istidat muhitleri yaratmak lâzımdır. Anadolu ajansı gibi memleketin fikir ve neşriyat kaynakları sıkı ve yakın temas imkânlarını bulan bir müessesenin, Türkiye matbuatı namına her gün sadece bir kaç İstanbul gazetesinin yazılarından bahisle iktifa etmesi, elbette noksan bir yayım şeklidir. Mevcut neşriyat teşkilâtımız, dar kadrolu, az çeşnili, basma kalıp bir tabldot usulüdür. Yeni ve işlek bir neşriyat borsasına şiddetle muhtaç olduğumuz meydandadır.

— 6 —

Okumayı teşvik çarelerinden birisi, (Halk Neşriyatı) bahsinde söylediğim gibi, ucuzluk ve bolluktur. Fakat neşriyatı tanıtmak için diğer çareleri de birlikte yürütmelidir. Reklâm ve propaganda kanallarımız çok dardır. Gayet faydalı bir eserin çıktığından bile haberimiz olmuyor. Muharrir, aynı zamanda naşir ve tâbilik edemez. Buna ne para, ne de güç yeter. Gazetelerde üç beş gün süren iki üç satırlık ilânla, yahut eşe dosta hediye edilen birkaç eserle yaptırılacak reklâm, hiçbir eseri halka tanıtamaz. Eser sahibi bu kadarını da yapmağa muktedir değilse, ikinci bir gayrette bulunmağa tövbe ederek, kitabını, istidadile birlikte neşriyat mezarlığına gömmekten başka ne yapabilir?

Sanıyorum ki neşriyatın satış ve dağıtma işlerinin tanzimi de, başka bir tahlile lüzum kalmaksızın, yukarıdaki satırlar arasında yer almış bulunuyor.

Mühim ve yeni bir neşriyat teşkilâtının lüzumu üzerinde dikkatle dururken, okura sunulacak eserlerin cazibe, sadelik ve teknik bakımlarından kusursuz olmasına çalışmak ta şarttır. Baskı, tertip ve tashih hatalarına meydan verilmemelidir. Matbaaların faaliyet ve kalite itibarıyla verimini artırmak; esaslı neşriyat için alınması elzem tedbirler arasındadır.

Edebî mülkiyet hakkı üzerinde, uzun bir zaman, mevcut şekli muhafazaya mecburiyet vardır. Dünya kültüründen alacağımız o kadar çok şey var ki, bunları telif ve tercüme hakkı ödiyerek yapmağa maddeten imkân bulmak güçtür. Bu arada bizim eserlerimizin dünya dillerine çev-

rilmesi ve bundan eser sahiplerinin istifade edememeleri, büyük kazanç karşısında bahse mevzu olmamalıdır. Kaz gelen yerden tavuğu esirgemek durumundayız.

Yalnız kendi aramızda edebî mülkiyet meselesini halletmekle, birçok şikâyetleri önlemek lâzımdır. Matbuat kanununun koyduğu yasağa rağmen, gazeteler arasında mülkiyet hakkına gereği gibi riayet edilmediği meydandadır. Telif hakkı kanununun hükümlerini daha sıkı bir tatbik faaliyetine geçirmeği düşünmeliyiz. Eskiden birbirlerinden havadis nakleden gazeteler, mehaz göstermeği, hem kanunî bir vecibe, hem de bir meslek ödevi sayarlardı. Şimdi küçük bir tasrihe bile lüzum görmeden aktarmalar yapıyoruz. Yayılması faydalı mevzuların, hususî fedakârlıklar ihtiyarına hacet kalmaksızın birçok gazeteler tarafından alınıp neşredilmesi; bilhassa vilâyetlerde çıkan gazeteler için elbette lüzumludur. Fakat bu hareketin haber ve havadis mahiyetinde kalması ve edebî, ilmî fikir mahsulâtının bu çerçevede bırakılmaması doğru olur.

Kısaca ve üstünkörü yaptığımız şu inceleme de gösteriyor ki, neşriyat sahasında konuşulacak ve yapılacak birçok işlerimiz vardır. Bunların hepsini birden işlek bir teşkilâta bağlamak mümkün olmasa bile, çoğunun yıllara taksim suretile plânlı bir esasa raptı mümkündür. Neşriyat Kongresinin, bu ülküye ulaşmaması için ise, ortada hiçbir sebep mevcut değildir.

R. P. Yücer

Türkçeye Tercüme !.

22. IV. 1939 tarih ve 1100 sayılı BURSA gazetesinden :

Geçenlerde Neşriyat Kongresi için bir sıra yazı yazan aziz arkadaşımız Bay Yücer, yazılarının birinde, eski Türk eserlerinden tercüme yapmalıyız, diyordu. «Haber» gazetesinde Bay Nurullah Ataç, sanki buna misal vermek ister gibi, bu yolda yapılmış bir tercümeden bahsediyor. Şimdiden haber vereyim ki, eğer bu çeşit tercüme devam ederse, bütün eslâfî mezarlarında isyan ettireceğiz.

Tercümeyi Doktor Bay Rıza Nur yapmış. Namık Kemal (Görüp ahkâmı asrı münharif sıtku selâmetten; çekildik izzetü ikbal ile babı hükümetten) diye başlayan meşhur (Vatan kasidesi), bakınız nasıl tercüme ediliyor :

Birinci Türk Neşriyat Kongresi

«Görüp hâli çıkmış düzenden bütün,
Çekildik hükümet denen nesneden ;
Şeref böyle olmuştu artık bugün.
Köpek devri, makbul köpeklik denen..»

Mekteplerde manzum yazıları nesre çevirme derslerinde, hiçbir talebe bundan kötü bir tercüme meydana getiremez.

Bana kalsa, sinirlenip duracaktım. Fakat babacan münekkit, adının pek fena çıkmış olmasına rağmen, dünyanın en tahammüllü insanı gibi hareket ederek, sadece zarif bir bıyık altı gülüşü ile, bu tercümenin nefis bir tenkidini yapıyor.

Benden çok güzel konuştuğu için verilecek hükmü de ona bırakıyorum. İşte Bay Nurullah Atac'ın son satırları :

«Memlekete bu gibi harikaları tanıtmak, hepimizin boynumuzun borcudur. Çok yazık ki şiir kıralığı makamı bugün meşgul. Maamafih, Doktor Bay Rıza Nurun şiir imparatorluğunu ilân edebiliriz!..»

Sağdıç

Bir Neşriyat Kongresi

ÜLKÜ mecmuasının mayıs 1939 tarih ve 75 sayılı nüshasından:

Maarif Vekâleti mayıs başında Türkiye'nin Birinci Neşriyat Kongresini içtima çağırıyor. Bütün dünyanın sadece orduları toplamağa hasır gayret ettiği günler içinde en muntazam ve mükemmel ordulardan birine sahip bulunan Türkiye'nin fikir ve irfan sahasındaki bu güzel teşebbüsü ve kongrede müzakere ettirmek ve hepsini başarmak için faaliyete geçmek istediği işlerin tenevvü ve azameti hakikaten tebrik ve takdirlere lâyıktır. Memleketin yazı ve fikir işleriyle alâkadar bütün teşekküllerini ve ayrıca birçok münevveri toplayacak olan bu kongre, 14 madde üzerinde konuşup kararlar verecektir. (Ülkü) nün geçen sayısında mevzu bahis etmiş olduğum büyük ve doldurulması elzem eksik, (Ansiklopedi) noksanının da Vekâletçe nazarı dikkate alınarak bir ansiklopedi vücade getirilmesi hususunun 14 madde arasında yer almış bulunduğunu sevinç ve şükranla gördüm. Kongre başka hiçbir karara varmıyarak sade bunu temin etse, minnetimize hak kazanacak ve kendisinden pek çok hizmet beklenen yeni Maarif Vekili Hasan - Âli Yücel vekâleti esnasında munhasıran bu ansiklopedi işini kuvveden fiile çıkarabilse Türk irfan

tarihinde yine çok güzel ve unutulmaz bir isim bırakacaktır. 14 maddelerinde, daha doğrusu, biri azadan gelecek tekliflere taallük ettiğine göre 13 maddede toplanan teklifler ve tasavvurlar üzerindeki bazı düşüncelerimi serdetmeden önce, bunlar arasında yer almamış bir nokta hakkında bir iki söz söylemek isterim ki, o da her vekâletin müstakil neşriyatı bulunmasından dolayı devlet neşriyatının dağınık ve biraz plânsız bir mahiyet arzettiği, bazı mesainin tekerrür etmekte oluşu, bazan da bütün makamca daha çok vukuf ve salâhiyetle yapılabilecek bazı neşriyatın filen makamca daha az salâhiyet ve kudretle yapılmakta bulunduğudır. Hattâ bir vekâletin neşriyatı da bazan tek makamın idare ve mesuliyetine inhisar etmiyerek müteaddit şubelerin neşriyatında buldukları şekildedir. Bütün devlet inşaatı her vekâletin müstakil inşaat daireleriince yapılırken bunların bilâhare Nafia Vekâletinde toplanmış oldukları ve her vekâlette bulunan istatistik dairelerinin İstatistik Umum Müdürlüğünde tevhit olduğu gibi bütün neşriyat işlerinde Maarif Vekâletinde toplanması hiç değilse vekâletlerde kalacak neşriyat dairelerinin tabı, neşir ve tevzi işini Maarif Vekâletindeki neşriyat idaresine terketmeleri, bütün resmî neşriyatın tek bir makamın murakabesinden geçmesi, üzerinde özellikle düşünülmesi icap eden bir nokta mahiyetini haizdir ve kongrenin müzakere edeceği mevât arasına girmesi temenniye lâyıktır.

13 maddenin teemmül ve iltizam eylemekte olduğu hususata gelince bunların cümlesini başarabilmek büyük bir zaman ve vasi teşkilâta, yani pek çok unsura ve pek çok paraya mütevakkıf bir keyfiyettir. Zira, Maarif Vekâleti, bu maddelerle müteaddit irfan kütüphaneleri vücade getirmek işini deruhde eylemiş olmaktadır. Çünkü bugünkü mühim garp eserlerinin tercümesinden mürekkep bir kütüphane, orta klâsik edebî eserlerin tercümesinden mürekkep bir kütüphane, tahsil çağında ve seviyesindekilere mahsus telif ve tercüme eserlerden mürekkep bir kütüphane, küçük çocuklara hitap eden telif ve tercüme eserlerden mürekkep bir kütüphane, halka hitap eden eserlerden mürekkep bir kütüphane vücade getirmek azmindedir; ve bütün bunları sade kendi vesaitile başarabilmesi kabil olsa bile yine memleketin hususî neşriyat müesseseleriyle teşriki mesai hususunu da müzakere ve bunun şekillerini tesbit eylemek arzusundadır.

Bugünün ilim ihtiyaçlarını temin edecek mühim garp eserlerinin tercümesi işi kuvveden fiile, ikması temin edilmeğe başlanmış bir keyfiyet mahiyetini haiz bulunuyor. Zira Üniversitede ilim ve müracaat kitaplarını tercüme ettirmeğe başlamıştır ve bunlar satış endişesinin içine karışma-

ması icap eden ve büyük ve çok titiz bir salâhiyetle yapılması muktazı bulunan işler olduğu için, eskisi gibi Üniversitenin nezaret ve teminatı altında yapılmaları en muvafık şekildir. Fakat bir zamanlar ortaya atılan fikir mucibince bu tercümelere talebenin iştiraki, münakaşası dahi hatıra gelemeyecek bir garip fikirdir ve hattâ bu eserlerin tamamile olgun ve ehliyeti sabit kimseler tarafından yapılması ve henüz hiçbir eser vermemiş genç doçent ve asistanların da mesailerini bu işe tahsis etmemeleri müdafaa edilebilecek bir noktai nazardır.

Öteki dört kütüpane için bugün resmî veya hususî kanallardan vücade getirilmiş neler olduğu bir kere tesbit ve tayin edilmeli, ondan sonra da neler yazılması icap ettiği kararlaştırılmalıdır. Bu yazılacak ve tercüme edilecek sahalarda vekâlet hususî tabî müesseselerinin sermaye ve faaliyetlerinden büyük mikyasta müstefit olabilir ve bu neşriyat müesseselerinin vücade getirecekleri eserler için kat'î mükemmeliyet şartları istiyebilir. Maarif Vekâleti kendi arzusile veya muvafakatile çıkarılacak eserlerin beherinden 500 nüsha almağa karar verdikten sonra, kitapçılarının bütün murakabe şartlarını kabul edecekleri muhakkaktır. Ve şimdi kesretle vaki olduğu gibi aynı kitabı müteaddit müesseselerin tercüme ettirmemesi ve hattâ aynı mevzu üzerinde birkaç salâhiyetin emeğini israf etmemesi için, Vekâlet kitapçıları senede birkaç kere tophiyarak müşterek mesai programı tanzim etmelidir. Aynı zamanda bu vaziyet kitapçılar için bir de malî ve fikrî bakımdan ehliyet meselesini meydana çıkarmakta ve memleketin ilim ve fikir hayatında adeta nâzım mevkiinde bulunan hususî neşriyat müesseselerinin ne gibi ellerde bulunabileceği ve bulunması icap ettiği meselesini de halli lâzım meseleler arasına koymaktadır.

Kongrenin mesai programında yer alan yazma ve basma eski eserlerimizin yeniden neşri icap edenlerin tesbiti meselesine gelince, bunun da ana ilim kitapları gibi doğrudan doğruya Maarif Vekâletince yapılmasının mükemmeliyetine, insanı daha müsterih bırakacak bir keyfiyet teşkil etmekte olduğuna kailim. Bu eski eserlerin, arapça ve acemceden tercümesi icap edenler de dahil, tam bir listesini salâhiyettar bir komisyon tesbit etmeli ve yeniden veyahut tekrar basılacak bütün eserler için meselâ on senelik bir çalışma programı vücade getirmeli. Şark ilimlerinde ve ilim tarihindeki ehemmiyetlerine binaen tercüme ettirilecek Arap ve Acem dillerinde yazılı kitaplar da sayıları günden güne azalan vukuf sahiplerine biran evvel dağıtılmalıdır.

Memlekette telif ve tercüme teşvik edecek mükâfatlar ihdasını prensip olarak takdir ve tasvip etmeyecek kimse yoktur. Bu mükâfatların

bütün bir ömrü refah içinde geçirecek mertebelere varmasını istiyememekle beraber, adeta istihfafa ve istihzaya benzeyen gülünç rakam derekesinde olmaması da tabîî ki şarttır. Bunların her sene verilecek beş mükâfattan mürekkep olması ve mükâfatlardan birinin bir edebî, birinin bir içtimâî ve üçüncüsünün müspet ilimler çerçevesindeki birer telif esere verilmesi, ve son iki mükâfattan birinin bir muvaffak tercüme, diğerinin de birkaç ciltten mürekkep büyük bir esere veya tab'ında fevkalâde bir nefaset gösterilmiş ve tamamen bir san'at eseri mahiyetini almış bir kitaba verilmesi doğru olur. İntihaplarda isabetin temini için azamî salâhiyet ve azamî dikkat ve itina şartlarının bulunması lüzumu ise aşikâr bir keyfiyettir.

Tabî müesseseleri veya müellifleri tarafından neşredilmiş neşriyatın himayesi bahsine gelince, bu senelerdenberi yapıla gelen bir şeydir. Bundan sonra da devam etmesi doğru olacağını söylerken, azamî bir dikkatle yapılması ve bu sayede de bu himayeyi görmüş olmanın her kitap için bir kıymet teminatı halini alması ve bu suretle ilân edilmesi lüzumunu ilâve edebiliriz.

Memlekette neşriyat hayatının sönük kalmasındaki en büyük amillerden biri, tevziattaki noksan ve tevzi edilmiş ve satılmış kitap bedellerini bayilerin göndermekteki en hafif tabirle isticsizlikleri olup kongre bu mevzu üzerinde de görüşecektir. Bizde henüz kitap ve kitapçı köylere girmediğine ve nahiyelere kadar Maarif ve Parti teşkilâtı bulunduğu göre, bu teşkilâtların kitapçılara ve kitapçılığa hamî ve muzahir olması da himaye ve muzaheretini ne şekiller altında göstereceği de karar altına alınabilir.

Neşriyatın kıymet ve ehemmiyetlerini halk kütlelerine bildirmek ve yeni kitaplardan ahaliyi haberdar etmek hususunda gazete ve mecmualara çok büyük bir vazife düştüğü aşikârdır. Gazete ve mecmualar kitap neşriyatı ile daha fazla alâkadar olmalı, ciddî tetkiklerle vücut bulacak kitabiyat sütunları her gazete ve mecmuada mevcut olmalıdır. Gazeteler, sinemalar ve radyo, kitap ilânı tarifelerinde büyük tenzilât kabul edebilirler ve radyo haftada bir iki kere yeni kitaplar hakkında alâkayı tahrik edecek mahiyette neşriyat yapabilir.

Fakat bütün bu şeyler nihayet birer vasıta ve esas gaye halkın kitap alması, kitap okumasıdır. Zengin bir tabakanın hiçbir şeye para vermekten çekinmiyerek sade kitaba para vermeğe kıymadığı, birtakım yarı münevverlerin türkçe kitap okumağa tenezzül etmedikleri ve nihayet büyük bir ekseriyetin de kitaba verecek para bulamadığı, bu

Birinci Türk Neşriyat Kongrest

sahada ileri sürülen keyfiyetlerdir. Birçok defalar münakaşa edilen bu hususları tamik etmiyerek, amelî bir noktaya varmak üzere sade şu noktayı tayin edelim ki, fakir ve zengin halk bedava olan kitaba rağbet etmekte ve bu şartla kitap okumağı tercih eylemektedir. Binaenaleyh devlet okunmasını ve azamî nisbetlerde yayılmasını iltizam eylediğı kitapları okuyucularının ellerine bedava edindikleri zannedebilecekleri bir şekilde de vermeğe gayret etmelidir. Vaktile ve yine bu sütunlarda yazmış olduğum bir fıkrada, mektep bitiren gençlere devletin, bitirdikleri mektebin derece ve mahiyetile mütenasip birer küçük kütüpane hediye etmesi noktai nazarını ileri sürmüştüm.

Şimdi bu fikri tevsî ederek daha şumullü bir şekle koyacağım. Bizde münevverlerin ve hattâ sadece okur yazarların azim ve kahir ekseriyeti hükümet dairelerinde veyahut banka ve şirketlerde memur olduklarına göre, aylık ve maaşlardan küçük bir parçanın, her ay bir iki kitapla tediyesi o memur ve müstahdem evlerine kitap girmesi ve o kitapların yüzde doksan ihtimalle okunması demek olacaktır. Devlet müteahhitlere olan tediyeatında da bu usulü tatbik ve müteahhitlerin halk kütlelerinden işçilerle münasebetini nazarı dikkate alarak bunlara halka mahsus vücade getirilmiş eserleri tercihan teyzi edebilir.

İşte Birinci Neşriyat Kongresinin pek yakındaki içtimalı münasebetile, memleketimizde kitap seviyesinin yükselmesi, fazla miktarda yeni kitap çıkması ve daha ziyade kitap okunmasının temini için şahsen hatırıma gelen şeyler bunlardır. Memlekette neşriyat hayatının inkişafı halinde mevcut matbaaların bu faaliyete ne dereceye kadar cevap verebilecekleri ise ayrı bir meseledir. Mevcut resmî matbaaların daha sistemli bir tarzda çalıştırılmaları, takviye edilmeleri ve hususî tabı müesseselerinde çalışan dağınık sermayelerin teşkilâtlandırılmak şartile yardım görmeleri, bu sahada konuşulacak ve karara bağlanacak işlerdir.

Nahid Sırrı

Neşriyat Kongresi

1. V. 1939 tarihli ve 108 sayılı İKDAM gazetesinden.

Bu başlık altında yazdığımız ilk makalenin sonunda mevzua bir daha avdet eylliyeceğimizi vadeylemişim [1]. Bugün kongrenin açılması münasebetile bu vadimizi ifa ediyoruz.

[1] 21.IV.1939 tarihli ve 97 sayılı İkdam gazetesi :

Fakat her şeyden evel kongreye can ve gönülden muvaffakiyetler dilediğimizi arzeyliyelim. Memleketin münevver ve mümtaz evlâdından teşekkül eden kongrenin Türk milletinin canevi meselesi ile meşgul olduğu meydandadır. Türkün bu canevi meselesi, onun kültürünün unsurlarını tayin ederek bir yere toplamak ve biribirine çatarak Türkün ruh ve kalbini beslemek, yani onun hayatını, istikbalini ve mukadderatını alâkadar edecek manevî bir bina kurmak meselesi demektir.

Bir Türk münevveri için bunun kadar yüksek ve asil bir vazife-mutasavver değildir ve biz eminiz ki kongreyi açacak olan ve saçlarını ilim ve fikir yolunda ağartmış Başvekilden başlayarak tâ en genç azaya kadar herkes vazifenin bu kutsiyet ve asaletini takdir ederek icap ettiği ciddiyet, samimiyet ve heyecanla bu vazifenin ifasına kudreti yetiştigi kadar hizmette kusur göstermeyecektir.

Şimdi geçiyorum asıl maksadıma :

Kongreye arzedilecek programın gazetelerde neşrolunduğu hatırladadır. Geçen makalemde ben bu programın birçok maddelerinden bahsetmişim. Yalnız bir maddesi hakkında bilâhare yazacağımı söylemişim.

Bu madde programın birinci maddesidir ki aynen naklediyorum :

Resmî ve hususî neşir teşekküllerinin sermaye ve kuvvetlerini azamî verim temin etmek üzere teksif ederek iş birliği etmeleri yollarının araştırılması ve bu esasa göre umumî bir neşriyat programı hazırlanması.

Ben doğrusu bu maddeden ürktüm. Burnuma, nasıl diyeyim, "devletleştirme,, "plânlama,, vesaire gibi tâ - sıkılıyorum söylemeğe - "standardize,, ye dadar kokular geldi! İnşallah yanılıyorum, tevehhüm ediyorum.

Fakat siz de hatırlarsınız ki bir zamanlar böyle bir şeye teşebbüs edildi. Muharrirlere, ediplere, âlimlerimize direktifler verilmek istendi. Hattâ direktifler verilmedi değil, fakat tutmadı. Tutmadı, çünkü tutmazdı. Tutamazdı çünkü kültürün esasları olan duygu, bilgi ve düşünce, değil demirden zincirlere, ketenden yularlara, hattâ en ince ve yumuşak ipek saplara bile yanaşmıyan vahşî varlıklardır. Bunları ne değnek ve ne kemik, ne falaka ve ne de engizisyon işkenceleri ehlileştirir. Bunlar ancak kendilerini başiboş bırakan, her türlü nazlarını çeken, ve tekmelerine tahammül eden, çiftelerini hoş gören, saldırmalarına dayanan yerlerde doğar, büyür, munisleşir, ehlileştir!

Kültürün unsurlarını yaratan fertlerdir. Fertlerin duyguları, bilgileri ve düşünceleridir ; bu ferdi duyguların, bilgilerin ve düşüncelerin yarattıkları ilim, san'at ve fikir akınlarını cemaat an'ane şeklinde muhafaza eder, bir batından diğer batna nakleyer ve işte bu akınların müşterek seylâbı bir muhitin kültürünü kurar. Şimdi sorarım: Fert düşünürken, falan tarzda düşünmek, duyarken falan şekilde duymak mecburiyetini hisse-derse, o alelûmum düşünebilir mi, duyabilir mi? Etrafına bakınan, veyahut önündeki arşına göre hareket eden bir dimağ ve kalp yaratmak kabiliyetini inkişaf ettirebilir mi?

«Şair, edip, ressam, âlim, hulâsa dimağ ve kalple çalışanlar, hiçbir ölçüye ve norma tâbi olamazlar; oldukları gün yaratmazlar ve yaratmadıkları gün de, kültür durur, aşağıya doğru yuvarlanır» diyenler bile hiçbir kayitle bağlı olmıyan bir tefekkür ve tahassüs imkânının mevlûdu olan san'at eserleridir.

Nedendir ki gerek eski zamanlarda ve gerek yeni zamanlarda bazı muhitlerde kültür hayret verici bir ihtişamla açılır, yürür, bazılarında aksine olarak söner. Meselâ bu bakımdan eski Yunanistanla eski İbran arasında, bugünkü İngiltere ile Çin'i mukayese ediniz. Vaktile İran'da da, Çin'de de kültür varmış. Fakat sonra durmuş ve sönmüştür. Halbuki Yunan kültürü inkişaf ede ede zamanımızda dahi beşeriyet için bir ilham kaynağıdır. Çin'in dört bin senelik hali malûmdur; İngiltere ise iki bin senedenberi durmadan ilerliyor.

En sathî bir nazar bile bu farkların sebeplerini seçmekte güçlük çekmez. Yunanistan'da ve İngiltere'de, ferdin duygusuna, düşünüşüne azamî bir cevlângâh ve yaratma sahası açık tutulmaktadır. Öteki taraflarda ise, bunlar ölçüye, formaya tâbi tutulmuşlardır!

Bu bakımdan iki Fransız muharririnin, Cide ile Pilsnerin plânlaşmış Rus edebiyatı hakkında verdikleri malûmat son derece kıymetlidir. Plânlaşma bukadar şaşaa ile ilerliyen Rus edebiyatını hiçe indirmiştir.

Diğer bir Fransız muharriri Duhamel Almanya'da son zamanlarda edebiyatın sudan gittiğinden bahsediyordu. Bir Alman muharriri kendisine cevap vererek: "Evet! Almanya Fransızların sevdikleri roman ve tiyatro piyesleri çıkarmıyor, fakat gelsinler de baksınlar, burada çocuk hikâyeleri nekadar inkişaf bulmuşurlar," diyordu.

Özrü günahından beter buna derler. Burada da aynı amel aynı tesirini göstermiştir. Otarşi edebiyatı bukadar olur. Gazeteler bile okadar yeknesak ve aynı şeyleri yazmaktadırlar ki artık alıp okuyan bile

yoktur. Vaktile yüz binlerce nüshalar çıkaran gazeteler bugün on binlere inmiştir.

İşte bu da zamanımızda plânlaşma ameliyesinin neticesi! Bize gelince, tam yaratmak ve açılmak zamanı gelmişken, böyle bir teşebbüsün ne kadar gayrimuvafık olacağı meydandadır. Yine tekrarlıyorum: İnşallah ben aldanyorum.

Ahmet Ağaoğlu

Yarın Açılacak Neşriyat Kongresi

I. V. 1939 tarihli ve 7652 sayılı VAKIT gazetesinden :

Yarın Ankarada bir "Neşriyat Kongresi ve Sergisi,, açılıyor. Kongrede Türk neşriyatının memleket irfanı için daha faydalı bir yolda inkişafına yarınacak tedbirler görüşülecek ve sergide Türk harflerinin kabulünden bugüne kadar geçen on yıl içindeki neşriyatın ciddi örnekleri görülecek,

Türk harflerinin kabulündenberi geçen on yıl, uzun bir zaman değildir. Fakat bu kadarlık zaman içinde kabiliyetli ve zeki Türk milletinin bilgi yolunda katettiği mesafeler pek geniştir. Zaten hangi sahamızda bu kısa müddetlerden, hayret verici bir feyiz ve bereket fışkırmamıştır ki... Yalnız kendimiz değil, bütün dünya müşahitlerinin vakit vakit heyecanla yadettikleri Türk İnkılâbı, uzun ve geniş mazhariyetlere varmış birer kısa müddet mucizesidir.

Bu kısa, mucizevi müddet içinde kabiliyetimizi mümkün olduğu kadar bir usul dairesinde inkişaf ettirmeğe de çalıştık. muvaffakiyetimizin can noktası emsalsiz azmimiz ve mukavemetimiz ise sürati temin eden de müstesna deha ve zekâlarımızın idaresile tatbik edegeldiğimiz usuldür.

Yarın açılacak Neşriyat Kongresi de aynı usulperver gayenin, teşkilâtçı ruhun yeni muvaffakiyetler kaydine doğru atacağı bir taze adım oluyor.

On yıl önce, Türk harflerine kavuşmanın verdiği hararetle yurdun her tarafında birer kovan gibi işliyen dimağların tasvirini Millî Şef İnönü'nün ağzından şöyle işittik:

"Bugün memleket, baştanbaşa bir dersane halindedir. Bu dersane nin baş muallimi bu milletin başlıca lâzimesi olan büyük evladı GAZİ'dir,,

Bugün aynı dersane tedrisine devam ediyor. Üstelik birçok "mezun,"larımız da var. Kürsü, aynı muhterem, aziz ve tarihî küsüdüdür. Yeni Başmuallimimiz, selefının tarzını enerji ile inkişaf ettiren büyük İnönü!

Bu büyük dersanede okuyanlarla okumuş olanların nef'i için açılan Ankara Kongresine muvaffakiyetler dileriz.

Hikmet Münir

Neşriyat Kongresinden Beklediklerimiz

2. V. 1939 tarihli ve 1347 sayılı TAN gazetesinden :

Dün Ankarada, Türkiyenin ilk Neşriyat Kongresi açıldı. Kültür hayatımızda yeni bir devrin başlangıcına delâlet eden bu mühim toplantıdan büyük ve mesut neticeler bekliyoruz.

Neşriyat Kongresinden beklenen en mesut neticeler neşriyatımızın plânlaştırılmasıdır.

Bir çokları için garip görünecek olan bu tabirin lüzum ve ehemmiyetini anlatmak için biraz izahata ihtiyaç vardır.

Türkiye her sahada az zamanda çok mesafe kat'ını temin eden bir çalışma metodu takibine mecburdur. On beş senelik inkılâp devrinde bazı sahalarda yarım asırlık belki bir asırlık bir mesafeyi aşip geçebilirsek bunu biraz inkılâpçı hamlelerimizdeki kudrete, biraz da takip ettiğimiz metoda medyunuz.

Neşriyat işinde de her milletten ziyade rasyonel bir tarzda çalışmağa, memleketin şiddetle muhtaç olduğu yerli ve beynelmilel eserleri asgarî bir zaman içinde irfan kütüphanemize mal etmeğe mecburuz. Bu mecburiyet neşriyat işinde programlı ve plânlı bir çalışma sistemi kurmamızı icap ettirir.

Yapılan istatistikler gösteriyor ki Türkiyede kitap basım ve satışı seneden seneye artıyor. Eski harflerle alâkasını kesmiş yeni nesil, yepyeni ve zengin bir kütüpane ihtiyacı karşısındadır. Okuyacak kitap arıyor, fakat çok defa aradığını bulamıyor. Kitap satışı artıyor, fakat kültür ihtiyacımızı tatmine kâfi gelmiyor.

Bu vaziyet te bizi neşriyatta programlı ve plânlı bir tarzda çalışmak, ve yeni nesle en kısa zamanda muhtaç olduğu kütüpaneyi vermek mecburiyeti karşısında bırakıyor.

İşte bizce Neşriyat Kongresinin hâline çalışacağı ilk mesele budur. Neşriyatımızı plânlaştırmak.

Neşriyat nasıl plânlaştırılabilir? Neşriyat Kongresi bize yalnız bu fikrin kabulü lüzumunu ispat eden bir toplantıdır. Kongreden plânın tertip ve tanzimini istiyemeyiz. Kongre bize yalnız neşriyatı plânlaştırmanın ham maddelerini verebilir. Sonra bu ham madde üzerinde çalışarak program ve plânı hazırlamak Maarif Vekâletine düşen vazifedir.

Fikrimce neşriyatı plân ve program dahiline sokmak için yapılacak iş şudur:

1 — Neşriyatı ihtisas şubelerine ayırmak: Çocuk neşriyatı, halk neşriyatı, ansiklopedik neşriyat ve saire gibi.

2 — Her kısımda memleketin şiddetle ve müstacelen muhtaç olduğu eserleri tesbit edecek salâhiyettar kimselerden mürekkep heyetler teşkil etmek.

3 — Bu heyetlerin tesbit edeceği faraza on bin kitabı senelere taksim ederek beş senelik bir program yapmak,

4 — Bu programın tahakkuku için Maarif Vekâletiyle naşir ve tâbiler arasında bir müşterek çalışma şekli bulmak.

5 — Programa dahil olarak neşredilen kitapların maliyet masrafını karşılayacak bir satış şekli tesbit etmek: Meselâ bu eserlerden bir kısmı mekteplere, kütüpanelere dağıtılmak üzere Maarif Vekâleti, bir kısmı halkevleri, bir kısmı üniversite tarafından satın alınmak suretiyle, hiç olmazsa, her kitaptan bin adedini garanti altına almak mümkündür.

6 — Maarif Vekâletince kitapların bütün memleket dahiline yayılmasını temin eden bir tevzi teşkilâtı vücade getirmek.

Bu plân tatbik edildiği takdirde ne olacak? Kitapçılar yine istedikleri kitapları basmakta, müellifler yine beğendikleri eserleri neşretmekte serbest kalacaklardır. Fakat Vekâletçe tesbit edilen program ve plân dahilinde neşriyat yapanlar az çok garanti altında iş yapmış olacakları için şüphesiz plânda tesbit edilen eserleri basmayı tercih edeceklerdir. Bu suretle ortaya bir sermaye koymağa lüzum kalmadan, ve kimsenin hürriyetine dokunmadan memleket muhtaç olduğu eserlere az zamanda ve süratle kavuşmak imkânını temin etmiş olacaktır.

Neşriyat Kongresinde fikir hayatımızla alâkadar daha birçok mevzular vardır. Fakat bizce kongrenin yalnız bu davayı halle hizmet eder kararlara varması, kültür hayatımızda muazzam bir inkılâp yapmağa kâfidir.

M. Zekeriya Sertel

Bizde "Telif Hakkı,"

2. V. 1939 tarih ve 6373 sayılı ULUS gazetesinden :

Hakkı telif kanunu, telif hakkını şöyle tarif eder: "Her nevi mahsulâtı fikriye ve kalemiye üzerinde sahiplerinin bir hakkı temellükü vardır. Bu hakka, hakkı telif denilir,". Tarif nakıs olsa da vecizdir.

Bu hak bütün medenî devletlerde hususî, kanunî mevzuat ile temin ve tatmin olunmuştur. Bizde "telif hakkı," diye bir "hak," kın kabul edilip kanunun himayesi altına alınması çok geç olarak başlar.

Vakiâ Türkiye'de matbaa 1726 da kurularak ilk kitabını 1729 da vermiş ve ilk yüz küsur sene zarfında verimi pek az olmuştur. Meselâ, Müteferrikanın kurduğu bu ilk matbaa işe yaramaz hale gelip kârını Mühendishane'de açılan matbaaya teslim edinciye kadar gerek Müteferrika, gerek halefleri marifetiyle 1794 senesine kadar geçen yetmiş seneye pek yakın faaliyet müddeti zarfında ancak yirmi dört eser verebilmiştir.

Kendisinden sonra açılan Mühendishane, Üsküdar ve Takvimhaneî Âmire randımanını da buna katarak 1726 dan Tanzimatın ilânı tarihi olan 1839 a kadar geçen yüz on küsur sene zarfında matbaa randımanlarını tekrar bir yekûn edersek bu yekûnun ancak beş yüz rakamı etrafında toplandığını görürüz.

"Hakkı telif,"i korur mahiyette ilk nizamnamemiz 1857 tarihinde çıkmıştır. 1839 senesine kadar tesbit edebildiğimiz matbu eserler yekûnuna o tarihten bu 1857 tarihine kadar geçen on sekiz senelik randımanı da ilâveye çalışırsak, neşriyat hızının her sene biraz daha arttığını hesaba katarak 1729 - 1857 arasındaki yekûnu tahminen nihayet bin rakamına kadar çıkarabiliriz. Tahminen diyorum, çünkü Arap harfleri için yapılmış bir bibliyoğrafyamız mevcut bulunmadığından bu hususta mevcut nakıs bilgilerimize istinaden bu yekûnu ancak takribî bir tahmine istinat ettirmek zaruretindeyiz.

Şu halde, hakkı telif mevzuu için ilk nizamnamemiz çıktığı vakit, ilk matbu kitabımızın çıktığı tarihten itibaren yüz yirmi sekiz sene geçmiştir ve piyasada bin kadar da matbu kitap vardır.

Buraya kadar anlatmak istediğimiz şey, bizde hakkı telif nizamatının çıkmasının geç kaldığıdır. Çünkü, telif hakkı ve bu kanundan faydalanmak tabii ile de mukayyet değildir. Bugün devletlerin hakkı telif kanun-

ları hakkı telifi mutlak olarak kabul eder, basılmış olmasa da eseri kanunun himayesinden faydalandırır. Şu halde Osmanlı Devletinin kuruluşundan itibaren bu hakkın tanınması ve himaye edilmesi lâzımdı. Çünkü o zaman dahi müelliflerimiz mevcuttu, amma tabii kitapları gayri matbudu; fakat eser ve müellif vardı. Binaenaleyh hak ta vardı. Acaba bu hak için bir nizam yok muydu? Elimizde bu hususa dair vesika yoktur. Ancak 1857 tarihli nizamnameye nazaran, bu nizamname çıkmadan evvel kitap tab'ı hakkında bazı temayüllerin mevcut bulunduğu anlaşılmaktadır ki, telif hakkını alâkadar etmesi itibariyle dikkate şayandır. Demek ki matbu kitaplara ait ilk hakkı telif mevzuatı neşredilmeden, konmuş ahkâm yahut teamüller vardır. Ne yazık ki, mektup halde elimizde değildir ve buna dair hiçbir kitap ve vesikada da bahis yoktur.

İlk matbu kitaptan bile yüz yirmi sekiz sene geçtikten ve piyasaya binden fazla — o zamana göre mühim bir yekündür — kitap çıktıktan sonra ancak neşredilebilen bu 1857 tarihli hakkı telif nizamnamesini anlatmadan evvel, o tarihe kadar "kitap,, mevzuunu alâkadar eden vekayi ve nizamları hemen tesbit doğru olur.

Müteferrika matbaası 1726 da kuruldu demiştik. Bu matbaa, Müteferrika'nın ve öldükten sonra da haleflerinin elinde 1798 e kadar devam etti. Bu matbaa tarihe karışmadan 1796 da Mühendishane'de bir matbaa açıldı. Bu matbaa da henüz kapanmamışken 1802 de Üsküdar'da bir matbaa tesis olunarak 1831 de Bayazıt'a nakledildi ve aynı sene "Takvimivakayi,, in neşri için tesis edilen "Takvimhanei Âmire,, ye katıldı.

Bu matbaalardan Müteferrika'nın matbaası dahi devlet tarafından yardım görmek ve tamamen her hususça devlet elinde bulunmak gibi vasıflarile resmî ve devlete ait bir matbaa gibi idi. Diğerlerine gelince doğrudan doğruya devletindi.

1840 tarihine kadar Kayol adlı bir Fransızdan başka türkçe basan hususî bir matbaanın mevcut bulunduğuna vâkif değiliz. Bu tarihte çıkan bir irade ile Tabihanei Âmire "Takvimhanei Âmire,, de her istiyenin kendi hesabına kitap tabettirebilmesi hususuna müsaade edildi. Bu sıralarda bu matbaa devlet hesabına da bazı kitaplar basıyordu. 1842 de bu kitaplardan satın alınıp taşraya götürüleceklere ait gümrük resminin matbaadan tesviyesile müşterisinin eline gümrük tezkeresi verilmesine ve 1846 da da, bu gibi kitaplardan Dersaadet ve taşrada gümrük ve ihtisap rüsumu alınmamasına dair iki irade çıktı.

1854 tarihinde, Takvimhanei Âmire haricinde kitap ve evrakı saire basılmaması hakkındaki iradeden artık bu matbaa haricinde, hususî

matbaaların teessüs ettiğini öğrenmekteyiz. Bunlar arasında Kayol, Cerridei Havadis matbaalarını ve yarı resmî olarak ta Harbiye mektebi, Babı Seraskerî, Mektebi Tıbbiyei Adliye, istihkâm alayları, Valide mktebi, Darülmaarif matbaalarını evvelce merak ederek tesbit etmişim. Bu 1854 tarihli iradeye nazaran, irade istihsal etmeden hiçbir mahalde kitap ve evrakı saire bastırılmıyacak idi. Çünkü, bazı kimselere ait olup Takvimhane'ye sokulan (üç, beş) litoğrafya tezgâhı burada işleyip miriye humus temettü vermekteler iken bunlar (her ne mütaleaya mebni ise Takvimhaneden ihraç olunup bir nizam dahi yapılmamış olduğundan.) Tabihane hasılatı düşmüş ve 1848 senesi varidatı bir evvelki seneye nazaran yarı yarıya inmişti.

1856 tarihli irade, Takvimhane haricindeki bu matbaaları teftiş ve murakabeye tâbi tutup vergiye de bağlar. Gene 1856 da meşhur ıslahat fermanı çıkar. Bundan sonraki sene de hem matbaalara ait bir nizamname, hem de bahsimizin mevzuu olan ilk hakkı telif nizamnamesi neşrolunur.

1857 tarihli matbaalar nizamnamesinin sekizinci maddesi şöyle bir müjde verir: "Müellifine bir nevi mükâfat ve emsaline taziyanei şevk olmak üzere her müellif hakkında kaydıhayat şartile imtiyaz verilmesi nizam dahilinde olmakla işbu basmahanelerde basılacak şeyler o makule imtiyazlı neviden olamayacaktır.", Bu, şu demekti ki; hakkı telifi korur bir nizamname de yapılacaktır, matbaalarda müellifin müsaadesi olmadan bu hakka sahip kitaplar basılamaz.

Nihayet gene 1857 tarihinde "kitap tabı hakkındaki inhisar maddesini ilga eden nizamname,, neşrolunur. Bu nizamnamenin birinci maddesi şöyle idi: "İnhisar maddesi külliyyen lağvolunmakla herkes istediği kitabı tabettirebilecektir.,,

Burada "inhisar,, diye taşrih edilen şeyin izahını, meclisi tanzimat tarafından kaleme alınıp Babıâli hazinesi evrakında mahfuz bulunan esbabı mucibede bulmaktayız. Bu izaha göre, evvelce birisi bir kitabı ve meselâ bir ecnebi muharrire ait bir eserin tercümesini bin tane bastırır, o zatın elindeki bu bin tane satılıncıya kadar kendisine "zilyed,, denirdi. Bu bin tane tükeninciye kadar aynı eseri kimse tercüme ve tabı hakkına malik olamazdı; O zaman bu hak ancak zilyedin inhisarında bulunurdu. Bu bir teamüldü, fakat hangi emre veya nizama istinat ettiği meçhuldür. Telif eserlere gelince, kitabı üzerinde bir hak sahibi olanın kitabını zaten matbaalar basamazlardı.